

ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สิน
ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกัน
และปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561

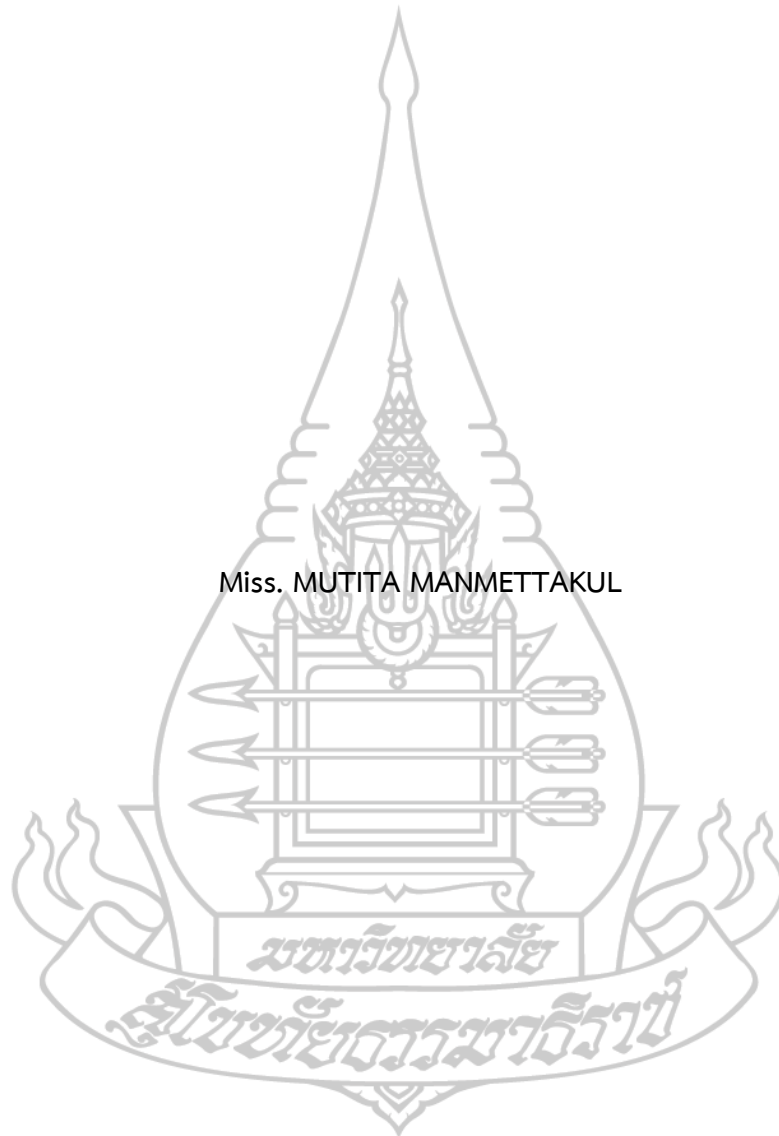

นางสาวมูทิตา แมนเมตตกุล

การศึกษาค้นคว้าอิสระนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต วิชาเอกกฎหมายมหาชน
สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราชา

พ.ศ. 2566

Legal problems related to the submission of assets and liabilities
under the Organic Act on Anti-Corruption B.E. 2561

Miss. MUTITA MANMETTAKUL

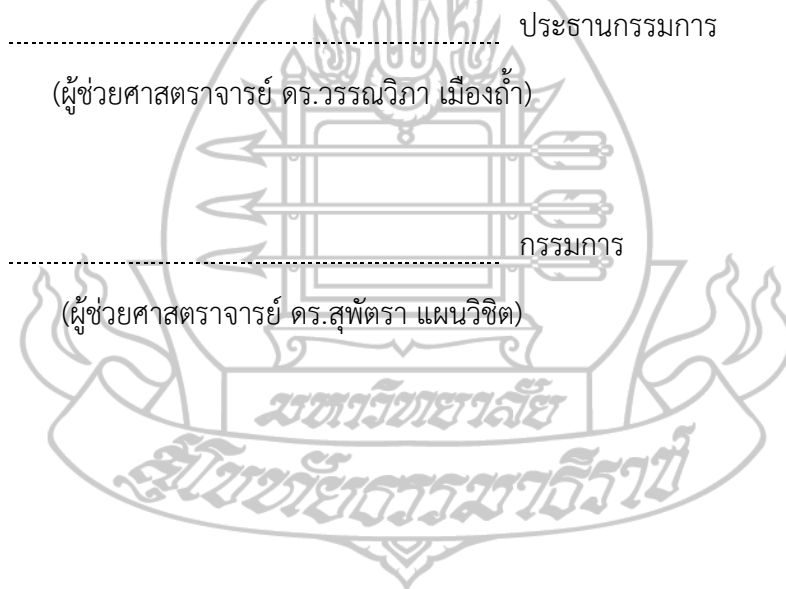
An Independent Study Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for
the Degree of Master of Laws in Public Law
School of Law Sukhothai Thammathirat Open University

2023

หัวข้อการศึกษาค้นคว้าอิสระ	ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สิน ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกัน และ ปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561
ชื่อและนามสกุล	นางสาวมูทิตา แมนเมตตกุล
แขนงวิชา / วิชาเอก	กฎหมายมหาชน
สาขาวิชา	นิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
อาจารย์ที่ปรึกษา	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วรรณวิภา เมืองถ้ำ

การศึกษาค้นคว้าอิสระนี้ได้รับความเห็นชอบให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรระดับปริญญาโท เมื่อวันที่ 19 กันยายน พ.ศ. 2565

คณะกรรมการสอบการศึกษาค้นคว้าอิสระ

(รองศาสตราจารย์ ดร.ธนศักดิ์ สายจำปา)
รักษาการแทนรองอธิการบดีฝ่ายยุทธศาสตร์
แผน เทคโนโลยีดิจิทัล และทรัพยากรบุคคล
รักษาการแทนประธานกรรมการประจำสาขาวิชานิติศาสตร์

ชื่อการศึกษาค้นคว้าอิสระ ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สิน ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกัน และปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561 ผู้ศึกษา นางสาวมูทิตา แมนเมตตกุล รหัสนักศึกษา 2584003061
ปริญญา นิติศาสตรมหาบัณฑิต
อาจารย์ที่ปรึกษา ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วรรณวิภา เมืองถ้ำ ปีการศึกษา 2566

บทคัดย่อ

การศึกษาค้นคว้าอิสระนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษา แนวคิด ความเป็นมาและความสำคัญของการตรวจสอบทรัพย์สินและหนี้สินของประเทศไทย (2) ศึกษากฎหมายเกี่ยวกับการตรวจสอบทรัพย์สินและหนี้สินตามกฎหมายของประเทศไทย ประเทศสหรัฐอเมริกาและสาธารณรัฐฝรั่งเศส (3) วิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคการบังคับใช้กฎหมายของคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ในการตรวจสอบทรัพย์สินและหนี้สิน (4) เสนอแนะแนวทางแก้ไขปัญหาโดยการขอแก้ไขกฎหมายเกี่ยวกับการตรวจสอบทรัพย์สินและหนี้สิน

การศึกษาค้นคว้าอิสระนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพด้วยวิจัยจากเอกสาร ผู้ศึกษาได้ค้นคว้ารวบรวมข้อมูลจากหนังสือ ตำรา บทความทางวิชาการ กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการตรวจสอบทรัพย์สินและหนี้สินตามกฎหมายของประเทศไทย ประเทศสหรัฐอเมริกาและสาธารณรัฐฝรั่งเศส แล้วนำมาวิเคราะห์ หาคำตอบ และข้อเสนอแนะ ที่เหมาะสม

ผลการศึกษาพบว่า (1) ตามแนวคิด ทฤษฎี การใช้อำนาจของคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ในการตรวจสอบทรัพย์สินและหนี้สินเป็นการตรวจสอบการใช้อำนาจที่สำคัญในการป้องกันการทุจริต (2) การตรวจสอบทรัพย์สินและหนี้สินของประเทศไทย เปรียบเทียบกับของต่างประเทศ ประกอบด้วย ประเทศสหรัฐอเมริกา และสาธารณรัฐฝรั่งเศส ซึ่งได้ให้ความสำคัญ เช่น เดียวกันกับของประเทศไทย แต่อาจมีรายละเอียดเกี่ยวกับการตรวจสอบและบทลงโทษที่แตกต่างกัน (3) พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561 ยังมีช่องว่างของกฎหมาย ไม่สามารถบังคับใช้กับผู้ที่มีหน้าที่ยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินได้ครอบคลุมในบางกรณี เช่น กรณีปัญหาความไม่ชัดเจนเกี่ยวกับการยื่นบัญชีกรณีคู่สมรสว่าควรรวมไปถึงผู้ที่อยู่กินกันฉันสามีภริยาเพศเดียวกัน บุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ กรณีปัญหาการเปิดเผยบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินต่อคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ กรณีปัญหา กำหนดความผิดและโทษสำหรับผู้ถือทรัพย์สินแทนผู้อื่น กรณีปัญหาการแสดงผลมูลค่าของทรัพย์สิน และกรณีปัญหาเกี่ยวกับพฤติการณ์อันควรเชื่อได้ว่าไม่แสดงที่มาแห่งทรัพย์สินและหนี้สิน (4) ควรแก้ไขพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561 ในส่วนของการตรวจสอบทรัพย์สิน

คำสำคัญ การตรวจสอบทรัพย์สินและหนี้สิน ป้องกันการทุจริต การตรวจสอบเจ้าหน้าที่รัฐ

Independent Study title: “Legal problems related to the submission of assets and liabilities under the Organic Act on Anti-Corruption B.E. 2561”

Author: “Miss. MUTITA MANMETTAKUL”; ID: “2584003061”;

Degree: Master of Laws

Independent Study Advisor: Dr. Wanwipa Muangtham, Assistant Professor; Academic year: 2023

Abstract

The objectives of this independent study are: (1) to study the concept, background and importance of asset and liability examination; (2) to study laws related to asset and liability examination in Thailand, United States of America and French Republic; (3) to study problems on the enforcement of the Organic Act on Anti-corruption, B.E. 2561 (2018); and (4) to propose guidelines for improving of the Organic Act on Anti-corruption, B.E. 2561 (2018).

This independent study is qualitative research. The data was sourced from books, textbooks, academic articles and laws related to the asset and liability examination, in Thailand, United States of America and French Republic. The data were, then, analyzed to find answers and suggestions.

Studied results revealed that; (1) the asset and liability examination conducted by the National Anti-corruption Commission committee was regarded as an important measure for preventing corruption as well as stipulating responsible government officials, (2) the asset and liability examination in Thailand, was studied in comparison to United States of America and French Republic. All three countries agreed on the importance of asset and liabilities examination with some differences in investigation process and civil penalties, (3) there are some implications on the enforcement of the Organic Act on Anti-corruption, B.E. 2561 (2018) whereby the law may not be able to enforce to person living together as husband and wife no matter of genders, with no marriage registration. In addition, there were implications related to the disclosure of asset and liability to the National Anti-Corruption Commission, using the nominees to hold asset and unclear sources of asset and liabilities derived, and (4) the Organic Act on Anti-corruption, B.E.2561 (2018), should be amended.

Keywords : Asset and liability examination, Anti-corruption, Government official

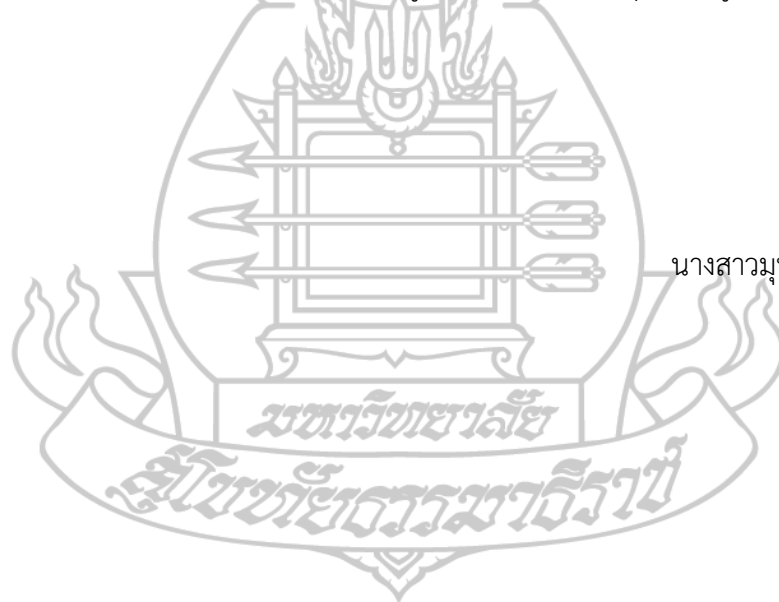
กิตติกรรมประกาศ

การศึกษาค้นคว้าอิสระฉบับนี้สำเร็จขึ้นได้ด้วยความกรุณาจากผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วรรณวิภา เมืองถ้ำ ให้คำปรึกษาและแนะนำให้ออกคิดต่างๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อการทำสารนิพนธ์ ในครั้งนี้มาโดยตลอด ผู้เขียนขอบพระคุณอย่างสูง

กราบขอบพระคุณ นายจรัส คงเอี่ยม ผู้เปรียบเสมือนบิดาอีกคนหนึ่ง ผู้ให้กำลังใจ คอยชี้แนะสั่งสอน ช่วยเหลือ และให้คำปรึกษาพร้อมทั้งออกคิดต่างๆ มาโดยตลอดระยะเวลาการศึกษารวมถึงเพื่อนๆ และน้องสาวที่คอยเป็นกำลังใจและผลักดันให้สำเร็จการศึกษา

สุดท้ายนี้ กราบขอบพระคุณ คุณพ่อ คุณแม่ ที่ให้การสนับสนุนช่วยเหลือ และเป็นกำลังใจ มาโดยตลอดระยะเวลาการศึกษา

ข้อบกพร่องที่เกิดขึ้นจากการใช้การศึกษาค้นคว้าอิสระเล่มนี้ ก็ขอให้เป็นทาน แก่ผู้เขียน คุณค่าและประโยชน์อันพึงมีที่ทำให้เกิดความรอบรู้ขึ้นนั้น ก็ขอให้เป็นกุศล แก่ผู้ศึกษาโดยทั่วกัน

นางสาวมุกิตา แมนเมตตกุล

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
สารบัญตาราง	ณ
บทที่ 1 บทนำ	1
1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
2. วัตถุประสงค์ของการศึกษา	5
3. ขอบเขตของการศึกษา	6
4. ระเบียบวิธีวิจัยที่ใช้ในการศึกษา	6
5. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับในการศึกษา	7
บทที่ 2 หลักการ แนวคิด ทฤษฎี และหลักกฎหมายเกี่ยวกับการตรวจสอบทรัพย์สิน และหนี้สินโดยคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ	8
1. ความเป็นมาของการยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินและการตรวจสอบ	8
2. หลักการเกี่ยวกับการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ	12
2.1 หลักนิติรัฐ (Legal State)	12
2.2 หลักนิติธรรม (Rule of Law)	13
3. แนวคิดกับการควบคุมและป้องกันการทุจริตด้วยมาตรการตรวจสอบทรัพย์สินและหนี้สิน	17
3.1 การกำหนดตำแหน่งของผู้มีหน้าที่ยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สิน	18
3.2 ระบบของการตรวจสอบทรัพย์สินและหนี้สิน	18
3.3 หลักเกณฑ์ในการกำหนดระบบการตรวจสอบทรัพย์สิน	19
4. แนวคิดการยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินของประเทศไทย	20
4.1 ขอบเขตและเนื้อหาของรายการบัญชีทรัพย์สินและหนี้สิน	21
4.2 บทลงโทษในกระบวนการตรวจสอบทรัพย์สินและหนี้สินและการดำเนินคดี	24
5. กฎหมายเกี่ยวกับการตรวจสอบทรัพย์สินและหนี้สินของไทย	28
5.1 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560	28
5.2 พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปราม การทุจริต พ.ศ. 2561	30

สารบัญ (ต่อ)

หน้า

5.3 ประกาศคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ	
เรื่อง หลักเกณฑ์ของผู้ซึ่งอยู่กินกันฉันสามีภริยาโดยมิได้จดทะเบียนสมรส	
อันถือว่าเป็นคู่สมรส พ.ศ. 2561	36
5.4 ประกาศคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ	
เรื่อง แบบบัญชีทรัพย์สินและหนี้สิน พ.ศ. 2563	36
บทที่ 3 การตรวจสอบทรัพย์สินและหนี้สินตามกฎหมายต่างประเทศ	38
1. กฎหมายการตรวจสอบทรัพย์สินและหนี้สินของสหรัฐอเมริกา	38
1.1 ความเป็นมาของการตรวจสอบทรัพย์สินและหนี้สิน	38
1.2 หลักเกณฑ์การแสดงบัญชีทรัพย์สินและหนี้สิน	39
2. กฎหมายการตรวจสอบทรัพย์สินและหนี้สินของสาธารณรัฐฝรั่งเศส	43
2.1 ความเป็นมาการตรวจสอบทรัพย์สินและหนี้สิน	43
2.2 หลักเกณฑ์การแสดงบัญชีทรัพย์สินและหนี้สิน	43
3. เปรียบเทียบการยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินของประเทศไทยกับต่างประเทศ	45
บทที่ 4 วิเคราะห์ปัญหาการตรวจสอบบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินโดยคณะกรรมการป้องกัน	
และปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ	54
1. ปัญหาความไม่ชัดเจนเกี่ยวกับการยื่นบัญชีทรัพย์สินคู่สมรส	55
2. ปัญหาการเปิดเผยบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินต่อคณะกรรมการป้องกัน	
และปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ	57
3. ปัญหากำหนดความผิดและโทษสำหรับผู้ถือทรัพย์สินแทนผู้อื่น	61
4. ปัญหาการแสดงผลมูลค่าของทรัพย์สิน	63
5. ปัญหาเกี่ยวกับพฤติการณ์อันควรเชื่อได้ว่าไม่แสดงที่มาแห่งทรัพย์สินและหนี้สิน	66
บทที่ 5 บทสรุปและข้อเสนอแนะ	75
บทสรุป	75
ข้อเสนอแนะ	78
บรรณานุกรม	82
ภาคผนวก	86
ประวัติผู้ศึกษา	121

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 3.1	เปรียบเทียบการยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินของ 3 ประเทศ 46

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การทุจริตคอร์รัปชันส่งผลเสียต่อส่วนรวมและประเทศชาติ ทำลายประสิทธิภาพทางเศรษฐกิจ ทำให้เกิดความเลื่อมล้ำทางสังคมเพิ่มสูงขึ้น และเป็นการบ่อนทำลายการเมือง ในระบอบประชาธิปไตย ปัจจุบันการทุจริตได้ปรับเปลี่ยนมีความซับซ้อนมากยิ่งขึ้น เช่นการทุจริตเชิงนโยบาย การทุจริตข้ามชาติ อันส่งผลกระทบต่อในวงกว้างและเชื่อมโยงไปสู่อาชญากรรมอื่นๆ อีกมากมาย ต่างประเทศก็พยายามหาวิธีในการป้องกันและปราบปรามการทุจริตให้ลดลง ซึ่งในต่างประเทศส่วนใหญ่จะใช้การยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินในการสรรหาคนก่อน การเข้าสู่ตำแหน่งที่สำคัญทางการการเมือง เช่น ตำแหน่งประธานาธิบดี ตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ตำแหน่งผู้ดำรงตำแหน่งระดับสูง รวมถึงระหว่างดำรงตำแหน่งและพ้นจากตำแหน่ง ซึ่งต่างประเทศให้ความสำคัญกับการยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินหลายประเทศให้การยอมรับว่าการยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินเป็นเครื่องมือในการแสดงความซื่อสัตย์ในการคิดคนก่อนเข้ารับตำแหน่ง ระหว่างดำรงตำแหน่งและพ้นจากตำแหน่ง

สำหรับประเทศไทยจะใช้วิธีการยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินในกรณีเข้ารับตำแหน่ง กรณีทุกสามปีตลอดระยะเวลาที่ดำรงตำแหน่งการเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ และกรณีพ้นจากตำแหน่ง ระยะเวลาการยื่นบัญชีต้องยื่นภายในหกสิบวันนับแต่วันเข้ารับตำแหน่ง หรือกรณีทุกสามปีตลอดระยะเวลาที่ดำรงตำแหน่ง หรือพ้นจากตำแหน่งเจ้าหน้าที่ของรัฐ เมื่อบุคคลที่มีหน้าที่ยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินแล้ว สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติจะนำบัญชีกรณีเข้ารับตำแหน่งมาตรวจสอบความถูกต้องและมีอยู่จริง กรณีทุกสามปีที่ดำรงตำแหน่งเจ้าหน้าที่ของรัฐ มีการเปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงทรัพย์สินและหนี้สิน และกรณีพ้นจากตำแหน่ง มีการเปรียบเทียบทรัพย์สินและหนี้สิน ส่วนในต่างประเทศจะใช้วิธีการยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินก่อนการสมัครรับเลือกตั้ง เช่น ประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศฝรั่งเศส เป็นต้น และระหว่างดำรงตำแหน่งจะใช้วิธีการตรวจสอบแบบรายได้และรายจ่าย ในการตรวจสอบระหว่างที่บุคคลเหล่านั้นดำรงตำแหน่ง และพ้นจากตำแหน่ง

ผู้ศึกษาเห็นว่าในฐานะที่สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ เป็นหน่วยงานและองค์กรหลักในการดำเนินการเกี่ยวกับการป้องกันและปราบปรามการทุจริต การตรวจสอบทรัพย์สินและหนี้สินเป็นมาตรการป้องกันผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ

ให้มีความยำเกรงไม่ใช้อำนาจแสวงหาประโยชน์อันมิควรได้โดยชอบด้วยกฎหมายตามพระราชบัญญัติ ประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561 ของคณะกรรมการ ป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติในด้านตรวจสอบทรัพย์สินและหนี้สิน ยังมีอุปสรรค ในกระบวนการบังคับใช้กฎหมายอยู่หลายประการ ทำให้การบังคับใช้กฎหมายยังไม่บรรลุเป้าหมาย เท่าที่ควร ในกรณี ดังต่อไปนี้

ประการที่หนึ่ง ปัญหาความไม่ชัดเจนเกี่ยวกับการยื่นบัญชีกรณีคู่สมรส

ในการยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินนั้นตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่า ด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561 มาตรา 102 กำหนดให้ผู้มีหน้าที่ยื่นบัญชีทรัพย์สิน และหนี้สินต้องยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินของตน คู่สมรส และบุตรที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะ ต่อคณะกรรมการ ป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ คู่สมรสให้หมายความรวมถึงผู้ซึ่งอยู่กินกันฉันสามีภริยา โดยมีได้จดทะเบียนสมรสด้วย ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์ที่ คณะกรรมการป้องกันและปราบปราม การทุจริตแห่งชาติ กำหนด

นอกจากนี้คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ประกาศคณะกรรมการ ป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ เรื่อง หลักเกณฑ์ของผู้ซึ่งอยู่กินกันฉันสามีภริยาโดยมิได้ จดทะเบียนสมรสอันถือว่าเป็นคู่สมรส พ.ศ.2561 สำหรับคู่สมรสให้หมายความรวมถึง ผู้ซึ่งอยู่กินกัน ฉันสามีภริยาโดยมิได้จดทะเบียนสมรสด้วย ผู้ซึ่งอยู่กินกันฉันสามีภริยาโดยมิได้ จดทะเบียนสมรส อันถือว่าเป็นคู่สมรส บุคคลซึ่งอยู่กินกันฉันสามีภริยาโดยมิได้จดทะเบียนสมรสกับเจ้าพนักงานของรัฐ และมีลักษณะอย่างหนึ่งอย่างใด ดังต่อไปนี้

(1) ได้ทำพิธีมงคลสมรสหรือพิธีอื่นใดในทำนองเดียวกันกับเจ้าพนักงานของรัฐ โดยมี บุคคลในครอบครัวหรือบุคคลภายนอกรับทราบว่าเป็นการอยู่กินเป็นสามีภริยากัน ตามประเพณี

(2) เจ้าพนักงานของรัฐแสดงให้เห็นปรากฏว่ามีสถานะเป็นสามีภริยากัน หรือมีพฤติการณ์ เป็นที่รับรู้ของสังคมทั่วไปว่ามีสถานะดังกล่าว

ทั้งนี้ ให้หมายความรวมถึงบุคคลซึ่งจดทะเบียนสมรสกับเจ้าพนักงานของรัฐและต่อมา ได้จดทะเบียนหย่าขาดจากกันตามกฎหมาย แต่ยังคงแสดงให้เห็นปรากฏหรือมีพฤติการณ์ ซึ่งเป็นที่รับรู้ ของสังคมทั่วไป ว่ามีสถานะเป็นสามีหรือภริยากัน

พิจารณาแล้วเห็นว่าพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปราม การทุจริต พ.ศ. 2561 มาตรา 102 และประกาศคณะกรรมการป้องกันและปราบปราม การทุจริตแห่งชาติ เรื่อง หลักเกณฑ์ของผู้ซึ่งอยู่กินกันฉันสามีภริยาโดยมิได้จดทะเบียนสมรสอันถือว่าเป็นคู่สมรส พ.ศ. 2561 ไม่ได้ครอบคลุมถึงบุคคลที่อยู่กินกับบุคคลเพศเดียวกันโดยกำเนิด ในลักษณะเดียวกันกับชายหญิง ที่อยู่กินกันฉันสามีภริยาแต่อย่างใด

ประการที่สอง ปัญหาการเปิดเผยบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินต่อคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561 มาตรา 106 บัญญัติว่าเพื่อประโยชน์ในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการตรวจสอบ ทรัพย์สินและหนี้สิน ให้คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ เปิดเผยบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินที่ตั้งของอสังหาริมทรัพย์ และเอกสารประกอบของผู้ดำรงตำแหน่ง ตามมาตรา 102 (1) เฉพาะนายกรัฐมนตรี รัฐมนตรี สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา และบุคคลตามมาตรา 102 (2) (3) (7) และ (9) รวมทั้งของคู่สมรสและบุตรที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะของบุคคลดังกล่าวให้ประชาชนทราบเป็นการทั่วไปโดยเร็ว แต่ต้องไม่เกินสามสิบวันนับแต่วันที่ครบกำหนดต้องยื่นบัญชีดังกล่าว โดยบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สิน ที่ตั้งของอสังหาริมทรัพย์และเอกสารประกอบต้องไม่ระบุถึงรายละเอียดทางทะเบียนของทรัพย์สิน และภาพถ่ายทรัพย์สินหรือข้อมูลส่วนบุคคลโดยไม่จำเป็น หรือที่อาจก่อให้เกิดอันตรายต่อเจ้าของข้อมูลได้ ทั้งนี้ตามหลักเกณฑ์ที่คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติกำหนด โดยการเผยแพร่ให้กำหนดช่วงระยะเวลาในการดำเนินการที่ชัดเจน การเปิดเผยบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินของบุคคลตามมาตรา 102 (9) ตำแหน่งใดให้เป็นไปตามที่คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ กำหนด ในกรณีที่คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติเห็นว่าการเปิดเผยข้อมูลตามวรรคหนึ่ง อาจก่อให้เกิดอันตรายต่อเจ้าของข้อมูล ให้คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ดำเนินการลบหรือตัดทอน หรือทำโดยประการอื่นใด ที่ไม่เป็นการเปิดเผยข้อมูลนั้นก่อนการเปิดเผยให้ประชาชนทราบเป็นการทั่วไปได้ โดยแจ้งให้ผู้ยื่นทราบ ถึงการดำเนินการดังกล่าวและหนี้สิน และเอกสารประกอบจำนวนสองชุด ชุดหนึ่งเป็นต้นฉบับ อีกชุดหนึ่งเป็นสำเนาฉบับ

นอกจากนี้ประกาศคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ เรื่อง ตำแหน่งของผู้บริหารท้องถิ่น รองผู้บริหารท้องถิ่น ผู้ช่วยผู้บริหารท้องถิ่น และสมาชิกสภาท้องถิ่นขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ต้องเปิดเผยบัญชีทรัพย์สินและหนี้สิน พ. ศ. 2561 ดังต่อไปนี้ เป็นตำแหน่งที่ต้องเปิดเผยบัญชีทรัพย์สินและหนี้สิน

- 1) กรุงเทพมหานคร
 - (1) ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร
 - (2) รองผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร
- 2) เมืองพัทยา
 - (1) นายกเมืองพัทยา
 - (2) รองนายกเมืองพัทยา

- 3) องค์การบริหารส่วนจังหวัด
นายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด
- 4) เทศบาลนคร
นายกเทศมนตรี
- 5) เทศบาลเมือง
นายกเทศมนตรี
- 6) เทศบาลตำบล
นายกเทศมนตรี
- 7) องค์การบริหารส่วนตำบล
นายกองค์การบริหารส่วนตำบล

พิจารณาแล้วเห็นว่าพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561 มาตรา 106 และประกาศคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ เรื่อง กำหนดตำแหน่งของผู้บริหารท้องถิ่น รองผู้บริหารท้องถิ่น ผู้ช่วยผู้บริหารท้องถิ่น และสมาชิกสภาท้องถิ่นขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ต้องเปิดเผยบัญชีทรัพย์สินและหนี้สิน พ.ศ. 2561 ไม่ได้ครอบคลุม ทุกตำแหน่งที่มีหน้าที่ยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินต่อคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ

ประการที่สาม ปัญหากำหนดความผิดสำหรับผู้ถือทรัพย์สินแทนผู้ยื่น

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561 มาตรา 105 ได้กำหนดให้การยื่นการยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินต่อคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติให้ยื่น พร้อมหลักฐานที่พิสูจน์ความมีอยู่จริงของทรัพย์สินและหนี้สิน รวมทั้งหลักฐานการเสียภาษีเงินได้ บุคคลธรรมดาในรอบปีภาษีที่ผ่านมา โดยในกรณียื่นเป็นเอกสารผู้ยื่นจะต้องลงลายมือชื่อรับรองความ ถูกต้องกำกับไว้ในบัญชีทรัพย์สินและหนี้สิน และสำเนาหลักฐานที่ยื่นไว้ทุกหน้า พร้อมทั้งจัดทำรายละเอียดของเอกสารประกอบบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินที่ยื่นด้วย ทั้งนี้ ทรัพย์สินและหนี้สินที่ต้องแสดงรายการ ให้รวมทั้งทรัพย์สินและหนี้สิน ในต่างประเทศ และให้รวมถึงทรัพย์สินของบุคคลดังกล่าว ที่มอบหมายให้อยู่ในความครอบครองหรือดูแลของบุคคลอื่น ไม่ว่าโดยตรงหรือโดยอ้อมนั้น จะเห็นได้ว่ากฎหมายให้ผู้มีหน้าที่ยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินต้องแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินที่มอบหมายให้อยู่ในความครอบครองหรือดูแลของบุคคลอื่น ไม่ว่าโดยทางตรงหรือทางอ้อมด้วย ก็ตามแต่ในทางปฏิบัติผู้มีหน้าที่ยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินมักจะปกปิดไม่แสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินดังกล่าว

ประการที่สี่ ปัญหาการแสดงผลค่าของทรัพย์สิน

จากการประกาศคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ เรื่อง แบบบัญชีทรัพย์สินและหนี้สิน พ.ศ. 2563 ที่กำหนดมูลค่าของทรัพย์สินไว้ว่ามูลค่าปัจจุบัน (โดยประมาณ) โดยมิได้กำหนดให้ มีหลักหลักฐานอ้างอิงถึงมูลค่าที่แสดง และจะต้องมีหลักฐาน หรือมีเหตุผลของการแสดงผลค่ารายการทรัพย์สินดังกล่าวที่แสดงประกอบในการยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินด้วย ทำให้มีการแสดงผลค่าทรัพย์สินอื่นบางรายการมีมูลค่าสูงโดยไม่มีที่มาของการกำหนดมูลค่าที่แสดงเห็นได้การแสดงผลค่าของทรัพย์สิน รายการทรัพย์สินอื่น ผู้ยื่นจะต้องมีเหตุผลถึง การแสดงผลค่าของทรัพย์สินที่แสดง เช่น มูลค่าปัจจุบัน หรือมูลค่าที่ได้มา หรือมูลค่าตามท้องตลาด หรือมีหลักฐานอ้างอิงถึงมูลค่า ที่ตนแสดง และจะต้องมีหลักฐาน หรือมีเหตุผลของการแสดงผลค่ารายการทรัพย์สินดังกล่าวที่ตนแสดงประกอบในการยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินด้วย

ประการที่ห้า ปัญหาเกี่ยวกับพฤติการณ์อันควรเชื่อได้ว่าไม่แสดงที่มาแห่งทรัพย์สินและหนี้สิน

ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561 มาตรา 114 ได้กำหนดกรณีใจไม่ยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สิน หรือจงใจยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินหรือหนี้สินด้วยข้อความอันเป็นเท็จ หรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบ และมีพฤติการณ์อันควรเชื่อได้ว่ามีเจตนาไม่แสดงที่มาแห่งทรัพย์สินหรือหนี้สิน อันเป็นความผิดซึ่งต้องพฤติการณ์อันควรเชื่อได้ว่ามีเจตนาไม่แสดงที่มาแห่งทรัพย์สินหรือหนี้สินนั้น กฎหมายมิได้บัญญัตินิยามของพฤติการณ์อันควรเชื่อได้ว่ามีเจตนาไม่แสดงที่มาแห่งทรัพย์สินหรือหนี้สินว่ามีความหมายครอบคลุมหรือต้องมีพฤติการณ์อย่างไร

เนื่องจากปัญหาที่กล่าวมาข้างต้นเป็นช่องว่างทางกฎหมายที่จะทำให้ผู้ยื่นหลบเลี่ยงการกระทำผิดในการคอร์รัปชัน ในการโอน ยักยอก ชุกซ่อน ทรัพย์สิน ดังนั้นจึงจำเป็นต้องหาทางแก้ไข ปัญหาทางกฎหมายเพื่อให้ผู้ยื่นมีความยำเกรง และใช้กฎหมายให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในการป้องกันการคอร์รัปชันต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการศึกษา

2.1 เพื่อศึกษาแนวคิด ความเป็นมาและความสำคัญของการตรวจสอบทรัพย์สินและหนี้สินของประเทศไทย

2.2 เพื่อศึกษากฎหมายเกี่ยวกับการตรวจสอบทรัพย์สินและหนี้สินตามกฎหมายของไทย และต่างประเทศ

2.3 เพื่อทราบถึงปัญหาซึ่งเกิดจากการบังคับใช้พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561

2.4 วิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดจากตรวจสอบบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สิน

3. ขอบเขตของการศึกษา

ศึกษาเจตนารมณ์ หลักการ และวิธีการบังคับใช้กฎหมายตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561 ด้านตรวจสอบทรัพย์สินและหนี้สินของเจ้าพนักงานของรัฐตามที่กฎหมายบัญญัติให้มีหน้าที่ยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินต่อคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ และการตรวจสอบความถูกต้องและความมีอยู่จริงของทรัพย์สินและหนี้สินตามบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินที่ผู้มีหน้าที่ได้ยื่นไว้ และการตรวจสอบความเปลี่ยนแปลงของทรัพย์สินและหนี้สิน ในกรณีที่ผลการตรวจสอบความเปลี่ยนแปลงของทรัพย์สินและหนี้สินพบว่า มีทรัพย์สินเพิ่มขึ้นผิดปกติสืบเนื่องจากการเปรียบเทียบบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สิน อันมีพฤติการณ์ร่ำรวยผิดปกติเพื่อร้องขอให้ทรัพย์สินตกเป็นของแผ่นดิน ผู้ศึกษาพบว่า มีปัญหาการบังคับใช้กฎหมายดังกล่าว ยังมีปัญหาช่องว่างของกฎหมายซึ่งจะต้องมีการปรับปรุงแก้ไข เพื่อให้การบังคับใช้กฎหมายเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

4. ระเบียบวิธีวิจัยที่ใช้ในการศึกษา

เป็นการวิจัยทางนิติศาสตร์ (Legal Research) โดยการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ด้วยการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) เป็นหลัก โดยอาศัยค้นคว้าข้อมูลจากหนังสือหรือเอกสารที่เป็นภาษาไทย รวมถึงข้อมูลทางเว็บไซต์ที่สามารถเข้าถึงได้โดยง่าย และแหล่งข้อมูลที่น่าเชื่อถือ ตลอดจนศึกษาดำรงกฎหมาย คำพิพากษาฎีกา บทความทางวิชาการ วารสาร ผลงานวิจัย วิทยานิพนธ์ รายงานการศึกษา ประมวลกฎหมาย พระราชบัญญัติ ระเบียบรวมทั้งตำรา และหลักกฎหมายของต่างประเทศ แล้วนำมาวิเคราะห์หาคำตอบและข้อสรุป เสนอ แนวทางแก้ไขกฎหมายให้มีความเหมาะสม

5. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับในการศึกษา

5.1 ทำให้ทราบแนวคิด ความเป็นมาและความสำคัญของการตรวจสอบทรัพย์สินและหนี้สินประเทศไทย

5.2 ทำให้ทราบถึงกฎหมายเกี่ยวกับการตรวจสอบการตรวจสอบทรัพย์สินและหนี้สินตามกฎหมายไทยและกฎหมายต่างประเทศ

5.3 ทำให้ทราบผลการวิเคราะห์ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการบังคับใช้พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561

5.4 ทำให้ได้แนวทางในการพัฒนาปรับปรุงพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561

บทที่ 2

หลักการ แนวคิด ทฤษฎี และหลักกฎหมายเกี่ยวกับการตรวจสอบ ทรัพย์สินและหนี้สินโดยคณะกรรมการป้องกัน และปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ

ในบทนี้ผู้ศึกษาจะได้นำเสนอเกี่ยวกับแนวคิด ความเป็นมา หลักการ และหลักกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการตรวจสอบทรัพย์สินและหนี้สินโดยคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ เป็นลำดับดังนี้

1. ความเป็นมาของการยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินและการตรวจสอบ

การตรวจสอบทรัพย์สินเป็นวิธีการหนึ่งในการแก้ไขปัญหาการทุจริตประทุมิชอบของนักการเมืองและข้าราชการระดับสูงซึ่งเหตุผลความจำเป็นที่จะต้องมีการควบคุมตรวจสอบนักการเมืองและข้าราชการระดับสูงเพราะ การเมืองการปกครองของประเทศไทยหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ปีพ.ศ. 2475 เป็นต้นมา อาจสรุปลักษณะเด่นๆ ได้ว่าเป็นการเมืองในระบอบกึ่งประชาธิปไตย (Semi - democracies) สลับการเมืองในระบอบอำนาจนิยม (Regimes Autoritaires) ระบอบเผด็จการ (Regimes Dictatoriaux) เสียยิ่งกว่าจะเป็นระบอบประชาธิปไตย (Democracy) อย่างสมบูรณ์ เหตุผลสำคัญๆ คงเนื่องมาจากโครงสร้างอำนาจทางการเมืองของไทยนั้นถูกควบคุมโดยบรรดาข้าราชการและทหารระดับสูง เรียกได้ว่าข้าราชการและทหารเป็นใหญ่มาโดยตลอดหรือในอีกนัยหนึ่ง การเมืองการปกครองของไทยในยุคสมัยของระบอบประชาธิปไตย (Democracy) มีลักษณะเป็นการเมืองในระบอบอำมาตยาธิปไตย (Bureaucratic Polity) เป็นสำคัญ ดังนั้น การใช้อำนาจในลักษณะฉ้อฉลและการทุจริตคอร์รัปชัน (Corruption) จึงมักแวดล้อมเกิดจากแวดวงของระบบราชการ ซึ่งประเทศไทยก็ได้ใช้ความพยายามที่จะแก้ไขปัญหาการทุจริตที่สืบเนื่องมาจากระบบราชการไทยในหลายกรณี ทั้งนี้กฎหมายที่เกี่ยวข้องได้เปิดโอกาสให้เจ้าหน้าที่ของรัฐวินิจฉัยสั่งการ ไม่ว่าจะไปในทางผ่อนผันหรือเข้มงวด ซึ่งอาจเป็นคุณหรือเป็นโทษแก่บุคคลที่เกี่ยวข้อง ทั้งนี้โดย เจตนารมณ์ของกฎหมายก็เพื่อให้มีการดำเนินการไปในทางที่ก่อให้เกิดความเหมาะสมและ เป็นประโยชน์แก่ส่วนรวมมากที่สุด แต่ในกรณีนั้นเจ้าหน้าที่ของรัฐอาจใช้ดุลพินิจ โดยไม่คำนึงถึงผลประโยชน์สาธารณะ (Public Interest) อย่างแท้จริงเลยก็ได้เพราะการที่กฎหมายเปิดช่องให้สั่งการจึงกระทำไปในทางที่เป็นประโยชน์แก่ตน

หรือพรรคพวก ทำให้เกิดความเสียหายต่อประโยชน์มหาชน ซึ่งเรื่องนี้ Max Weber เสนอว่า “ควรที่จะต้องบัญญัติกฎหมายระบุอำนาจหน้าที่และขอบเขตในการใช้อำนาจหน้าที่ของบุคคลในองค์กรของรัฐไว้โดยชัดเจน เพื่อมิให้มีการใช้อำนาจวินิจฉัยสั่งการตามอำเภอใจอย่างเด็ดขาด” อย่างไรก็ตามก็เป็นเรื่องที่ยากที่จะบัญญัติข้อกำหนดที่ให้เจ้าหน้าที่ของรัฐปฏิบัติอย่างหนึ่ง อย่างไม่เป็นกรณีต่างๆ ได้อย่างครอบคลุมครบถ้วนทุกกรณีและแม้ว่าจะกำหนดได้ก็อาจก่อให้เกิดปัญหาความไม่เหมาะสมหรือไม่เป็นธรรมเกิดขึ้นได้¹

การแสดงบัญชีรายการทรัพย์สินและหนี้สิน มีการบัญญัติครั้งแรกในพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบในวงราชการ พ.ศ.2518 เหตุผลที่ต้องมีบทบัญญัติในการประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้ คือ เนื่องด้วยการป้องกันและปราบปราม การทุจริตและประพฤติมิชอบในวงราชการเป็นนโยบายที่สำคัญสำหรับรัฐบาลจะต้องดำเนินการให้ได้ผลอย่างจริงจัง² โดยพระราชบัญญัติฉบับนี้ได้กำหนดให้มีคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบในวงราชการหรือ คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบในวงราชการ มีนายกรัฐมนตรี เป็นผู้รักษาการพระราชบัญญัติฉบับนี้ มีประธานกรรมการและกรรมการไม่น้อยกว่าห้าคนแต่ไม่เกินเก้าคน โดยมีเลขาธิการคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบ ในวงราชการเป็นกรรมการและเลขานุการโดยตำแหน่ง ซึ่งประธานกรรมการและกรรมการแต่งตั้งตามพระบรมราชโองการจากบุคคลที่มีความซื่อสัตย์สุจริตและมีความรู้ความชำนาญในวิชาการหรือกิจการต่างๆ ด้วยความเห็นชอบของวุฒิสภาและสภาผู้แทนราษฎร³ โดยประธานกรรมการและกรรมการจะต้องไม่เป็นข้าราชการการเมือง สมาชิกวุฒิสภา สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ผู้จัดการ กรรมการ ที่ปรึกษา ตัวแทน หรือลูกจ้างของบุคคล ห้างหุ้นส่วนบริษัท หรือองค์การใดๆ ที่ดำเนินธุรกิจเพื่อการค้ากำไร⁴ วาระการดำรงตำแหน่งสองปี และอาจได้รับแต่งตั้งได้อีกหนึ่งวาระแต่ไม่เกินสองวาระหรือสี่ปี⁵ มีหน้าที่สำคัญประการหนึ่ง คือ สืบสวนสอบสวนเพื่อทราบข้อเท็จจริงเมื่อมีผู้กล่าวหา ร้องเรียน หรือมีเหตุอันควรสงสัยว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐทุจริตหรือประพฤติมิชอบหรือเมื่อมีพฤติการณ์แสดงว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐผู้ใดร่ำรวยผิดปกติ ให้คณะกรรมการพิจารณาสอบสวนและให้มีอำนาจสั่งให้ผู้นั้น

¹ อัจฉรา เหลือง วัฒนวิไล. ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการตรวจสอบทรัพย์สินและหนี้สินของผู้มีหน้าที่ยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินในระหว่างดำรงตำแหน่ง. มหาวิทยาลัยศรีปทุม. 2559. หน้า 11-12

² หมายเหตุท้ายพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบในวงราชการ พ.ศ.2518 ประกาศในราชกิจจานุเบกษา ฉบับพิเศษ หน้า 1 เล่ม 92 ตอนที่ 52 วันที่ 3 มีนาคม 2518

³ พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบในวงราชการ พ.ศ.2518 มาตรา 4

⁴ พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบในวงราชการ พ.ศ. 2518 มาตรา 5

⁵ พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบในวงราชการ พ.ศ. 2518 มาตรา 6

แสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินของตนตามที่คณะกรรมการกำหนด เมื่อคณะกรรมการสอบสวนได้ความปรากฏว่าผู้นั้นร่ำรวยผิดปกติ โดยไม่สามารถแสดงได้ว่าร่ำรวยขึ้นในทางที่ชอบ ให้ถือว่าผู้นั้นใช้อำนาจหน้าที่โดยมิชอบและให้กรรมการรายงานความเห็นต่อนายกรัฐมนตรี เพื่อพิจารณาสั่งลงโทษไล่ออก⁶ กระบวนการดังกล่าวจึงเป็นการใช้อำนาจในการสืบสวนสอบสวน การทุจริตของเจ้าหน้าที่ของรัฐและสั่งให้เจ้าหน้าที่ของรัฐแสดงบัญชีรายการทรัพย์สินและหนี้สินของตนเองเพื่อใช้ประกอบการตรวจสอบความร่ำรวยผิดปกติ เมื่อคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบในวงราชการ มีมติด้วยคะแนนเสียงสองในสามว่าผู้นั้นร่ำรวยผิดปกติก็จะขอให้ศาลมีคำสั่งให้ทรัพย์สินตกเป็นของแผ่นดินได้ ทั้งนี้ บัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินจะถือเป็นเอกสารลับไม่เปิดเผย แต่จะต้องนำมาแสดงต่อคณะกรรมการเมื่อมีการกล่าวหาหรือมีพฤติการณ์ว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐผู้นั้นร่ำรวยผิดปกติหรือมีทรัพย์สินเพิ่มขึ้นผิดปกติเท่านั้น โดยบทลงโทษกรณีไม่ยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สิน หรือจงใจยื่นบัญชีด้วยข้อความอันเป็นเท็จ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหกเดือนหรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ⁷

ต่อมา รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม กำหนดให้มีคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ มีอำนาจหน้าที่ในการกำหนดตำแหน่งเจ้าหน้าที่ของรัฐ ให้มีหน้าที่ยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินและให้ตรวจสอบความถูกต้อง ความมีอยู่จริง และความเปลี่ยนแปลงของทรัพย์สินและหนี้สิน โดยผู้มีหน้าที่ยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินจะต้องยื่นบัญชีของตนเอง คู่สมรส และบุตรที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะ รวมถึงทรัพย์สินและหนี้สินที่อยู่ในความครอบครองหรือดูแลของบุคคลอื่น ไม่ว่าจะโดยทางตรงหรือทางอ้อม และหากเจ้าหน้าที่ของรัฐผู้ใดจงใจไม่ยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินและเอกสารประกอบต่อคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ภายในระยะเวลาที่กฎหมายกำหนด หรือจงใจยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินและเอกสารประกอบด้วยข้อความอันเป็นเท็จ หรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบ จะมีการกำหนดบทลงโทษทางการเมือง โดยต้องห้ามมิให้ผู้นั้นดำรงตำแหน่งทางการเมืองหรือดำรงตำแหน่งใดในพรรคการเมืองเป็นเวลาห้าปี นับแต่วันที่ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองวินิจฉัย อันเป็นการลงโทษทางการเมืองนอกเหนือจากการลงโทษทางอาญา ซึ่งปัจจุบันพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561 ซึ่งออกตามความในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ได้มีการแก้ไข

⁶ พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบในวงราชการ พ.ศ. 2518 มาตรา 20

⁷ พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบในวงราชการ พ.ศ. 2518 มาตรา 24

กลไกการตรวจสอบให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น โดยกำหนดให้คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ มีอำนาจหน้าที่ ดังนี้

(1) ใ้สอบสวนและมีความเห็นกรณีมีการกล่าวหาว่าผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระ หรือผู้ว่าการตรวจเงินแผ่นดิน ผู้ใดมีพฤติการณ์ร่ำรวยผิดปกติ ทุจริตต่อหน้าที่ หรือจงใจปฏิบัติหน้าที่หรือใช้อำนาจขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญหรือกฎหมาย หรือฝ่าฝืน หรือไม่ปฏิบัติตามมาตรฐานทางจริยธรรมอย่างร้ายแรง เพื่อดำเนินการต่อไปตามรัฐธรรมนูญ หรือตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต

(2) ใ้สอบสวนและวินิจฉัยว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐร่ำรวยผิดปกติ กระทำความผิดฐานทุจริตต่อหน้าที่ หรือกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ หรือความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ ในการยุติธรรม เพื่อดำเนินการต่อไปตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต

(3) กำหนดให้ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระ ผู้ว่าการตรวจเงินแผ่นดิน และเจ้าหน้าที่ของรัฐ ยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินของตน คู่สมรส และบุตรที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะ รวมทั้งตรวจสอบและเปิดเผยผลการตรวจสอบทรัพย์สิน และหนี้สินของบุคคลดังกล่าว ทั้งนี้ ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต

(4) หน้าที่และอำนาจอื่นที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญหรือกฎหมายโดยในการปฏิบัติหน้าที่ดังกล่าวตาม (1) – (3) ให้เป็นหน้าที่ของคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ที่จะต้องจัดให้มีมาตรการหรือแนวทางที่จะทำให้การปฏิบัติหน้าที่มีประสิทธิภาพ เกิดความรวดเร็ว สุจริต และเที่ยงธรรม ในกรณีจำเป็นจะมอบหมายให้หน่วยงานของรัฐที่มีหน้าที่และอำนาจเกี่ยวข้องกับการป้องกันและปราบปรามการทุจริตดำเนินการแทนในเรื่องที่มีใช้เป็นการผิดร้ายแรง หรือที่เป็นการกระทำของเจ้าหน้าที่ของรัฐบางระดับหรือกำหนดให้พนักงานเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานธุรการของคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติเป็นผู้ดำเนิน การสอบสวนหรือไต่สวนเบื้องต้นตามหลักเกณฑ์วิธีการ และเงื่อนไขที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริตก็ได้

2. หลักการเกี่ยวกับการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ

การตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ เป็นผลมาจากในอดีตที่ผู้มีอำนาจในการปกครองหรือข้าราชการที่ได้รับมอบอำนาจมาจากกษัตริย์ ใช้อำนาจในการปกครองประเทศโดยมิชอบ มีการแสวงหาประโยชน์ให้แก่ตนเองหรือผู้อื่น มีการลงโทษและการดำเนินคดีที่ไร้คุณธรรม ในอดีตไม่มีหลักเกณฑ์ที่เป็นมาตรฐานในการกำกับดูแล ส่งผลให้ประชาชนได้รับความเดือดร้อนจากการถูกกระทำโดยมิชอบ ดังนั้น ในรัฐสมัยใหม่จึงต้องมีการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ โดยมีหลักการสำคัญสองประการ ได้แก่ หลักนิติรัฐ (Legal State) และหลักนิติธรรม (Rule of Law) ซึ่งสามารถอธิบายโดยสรุปได้ดังนี้

2.1 หลักนิติรัฐ (Legal State)

เป็นระบบที่สร้างขึ้นเพื่อประโยชน์ของประชาชนมีวัตถุประสงค์หลักในการป้องกันและแก้ไขการใช้อำนาจตามอำเภอใจ (Abuse of Power) ของเจ้าหน้าที่ของรัฐและเพื่อที่จะให้นิติรัฐหรือรัฐที่อยู่ภายใต้กฎหมายเกิดขึ้นได้จริง โดยมีหลักการคือประชาชนต้องสามารถดำเนินคดีกับการกระทำของรัฐทุกประเภทที่มีชอบและทำให้ประชาชนได้รับความเสียหายได้ ซึ่งเป็นแนวคิดที่มีรากฐานมาจากความเชื่อมั่นในคุณค่าของมนุษย์ ที่ถือว่าศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์⁸ เป็นคุณค่าที่มีอาจล่วงละเมิดและมนุษย์ทุกคนมีความสามารถที่จะพัฒนาได้ด้วยตนเอง จึงทำให้รัฐธรรมนูญของรัฐที่เป็นนิติรัฐจำเป็นต้องมีบทบัญญัติรับรองและคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน รวมทั้งกำหนดขอบเขตการใช้อำนาจรัฐขององค์กรต่างๆ เพื่อมิให้มีการใช้อำนาจตามอำเภอใจจนอาจกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชน ตลอดจนการใช้อำนาจขององค์กรที่ใช้อำนาจรัฐก็ต้องเป็นไปอย่างมีขั้นตอนที่เป็นระบบและเป็นเครื่องมือขององค์กรสำหรับสร้างความเป็นธรรมในการใช้อำนาจซึ่งจะต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กฎหมายกำหนดและถูกต้องตามรัฐธรรมนูญโดยองค์กรตรวจสอบการใช้อำนาจตามรัฐธรรมนูญ ไม่ว่าจะเป็นศาลยุติธรรม (Court of Justice) ศาลปกครอง (Administrative Court) ศาลรัฐธรรมนูญ (Constitutional Court) องค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญ (Constitutional Organization) ได้แก่ คณะกรรมการการเลือกตั้ง (The Election Commission) คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (The National Anti-Corruption Commission) ผู้ตรวจการแผ่นดิน (The Ombudsman) คณะกรรมการการตรวจเงินแผ่นดิน (The State Audit Commission) คณะกรรมการสิทธิมนุษยชน (The National Human Rights Commission) มีขึ้นเพื่อการควบคุมตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ

⁸ บรรเจิด สิงคะเนติ. *หลักพื้นฐานของสิทธิ เสรีภาพ และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามรัฐธรรมนูญใหม่*. กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน. 2543. หน้า 86

ให้เคารพต่อหลักนิติรัฐและทำหน้าที่คุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน ทั้งนี้ สามารถจำแนกหลักเกณฑ์ของหลักนิติรัฐโดยรวมได้ 2 ประการ คือ⁹

ประการที่หนึ่ง ประชาชนต้องมีสิทธิและหน้าที่ (Rights and Duties) ที่ได้รับการรับรองโดยกฎหมาย รัฐและองค์กรของรัฐจะกระทำการใดต้องอาศัยอำนาจที่กฎหมายให้อำนาจไว้ และต้องปฏิบัติตามกฎหมาย กล่าวคือ รัฐกระทำการใดๆ ที่กระทบต่อสิทธิ เสรีภาพ และหน้าที่ของประชาชน และได้รับการคุ้มครองต่อเมื่อกฎหมายให้อำนาจไว้

ประการที่สอง ต้องมีการเยียวยาแก้ไขความเสียหายที่เกิดขึ้นจากการที่รัฐหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐกระทำการนอกขอบเขตแห่งกฎหมายและไปกระทบต่อสิทธิ เสรีภาพ และหน้าที่ของประชาชน โดยต้องจัดให้มีองค์กรหรือผู้วินิจฉัยในการทำหน้าที่ดังกล่าว

ดังนั้น รัฐที่เป็นนิติรัฐ (Legal State) จึงหมายถึงรัฐที่อยู่ภายใต้กฎหมาย ภายใต้แนวคิดที่ถูกสร้างขึ้นเพื่อควบคุมการกระทำของเจ้าหน้าที่รัฐมิให้ดำเนินการไปตามอำเภอใจของผู้มีอำนาจทางการเมือง การใช้อำนาจของรัฐต้องอยู่ภายใต้กรอบของกฎหมายที่ได้วางไว้บนพื้นฐานความเชื่อว่าการกระทำในลักษณะดังกล่าวนี้จะสามารถช่วยปกป้องสิทธิเสรีภาพของประชาชนได้อย่างมั่นคง¹⁰ การใช้อำนาจของผู้ปกครองรัฐในนิติรัฐต้องเป็นการใช้อำนาจที่สอดคล้องกับความเป็นธรรมตามกฎหมาย กล่าวคือ ต้องเป็นการใช้กฎหมายที่สร้างความเป็นธรรมให้แก่ทุกๆ คนในรัฐ โดยไม่มีการเลือกปฏิบัติ ไม่มีการเลือกชั้นวรรณะ ไม่มีการเลือกข้างเลือกกลุ่ม ไม่ละเมิดหรือขัดต่อสิทธิเสรีภาพของประชาชน

2.2 หลักนิติธรรม (Rule of Law)

เป็นแนวคิดที่พัฒนามาจากในระบบกฎหมายอังกฤษ โดยมีความคิดที่ว่ามนุษย์ไม่ควรต้องถูกปกครองโดยมนุษย์ และบุคคลทุกคนย่อมเสมอภาคกันต่อหน้ากฎหมาย บุคคลไม่ว่าชนชั้นใดย่อมต้องอยู่ภายใต้กฎหมายปกติธรรมดาของแผ่นดิน หลักนิติธรรมในความหมายนี้จึงปฏิเสธความคิดทั้งหลายทั้งปวงที่จะยกเว้นมิให้บรรดาเจ้าหน้าที่ทั้งหลาย รวมถึงไม่มีผู้ใดทั้งสิ้นแม้แต่กษัตริย์ที่จะอยู่เหนือกฎหมายได้ ทุกคนต้องเคารพต่อกฎหมาย บุคคลทั้งหลายหากไม่ได้กระทำการอันผิดกฎหมายย่อมไม่ต้องถูกลงโทษ กล่าวคือ บรรดาการกระทำทั้งหลายทั้งปวงของรัฐบาลและฝ่ายปกครองจะต้องไม่กระทำการใดที่ก้าวล่วงสิทธิและเสรีภาพของประชาชนตามอำเภอใจ หากปรากฏว่ารัฐบาลหรือฝ่ายปกครองกระทำการอันขัดต่อกฎหมายการกระทำดังกล่าวย่อมต้องถูกฟ้องคดียัง ศาลยุติธรรมหรือศาลรัฐธรรมนูญได้ เพราะรัฐบาลหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ ย่อมไม่มีสิทธิพิเศษใดๆ เหนือกว่าประชาชน

⁹ เกรียงไกร เจริญธนาวัฒน์. *หลักพื้นฐานกฎหมายมหาชน*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน. 2558. หน้า 114-115

¹⁰ สมชาย ปรีชาศิลปกุล. (2553, 10 พฤษภาคม). นิติรัฐที่ไร้นิติธรรม, *มติชนรายวัน*, หน้า 3

และด้วยเหตุดังกล่าวจึงส่งผลให้แนวคิดนี้ปฏิเสธการจัดตั้งศาลปกครองขึ้นมาอีกระบบหนึ่ง เคียงคู่ขนานไปกับศาลยุติธรรมหรือศาลธรรมดา¹¹

หลักนิติธรรม (Rule of Law) มีหลักสำคัญอยู่สามประการ คือ ประการที่หนึ่ง ความสูงสุดของกฎหมาย ซึ่งไม่ว่าจะเป็นประชาชนธรรมดาทั่วไปจนถึงรัฐมนตรีต้องอยู่ภายใต้กฎหมายเดียวกัน ประการที่สอง ความเสมอภาคภายใต้กฎหมายของเจ้าหน้าที่และประชาชนภายใต้ศาลเดียวกัน กล่าวคือ ประชาชนทุกคนย่อมได้รับความคุ้มครองโดยศาลธรรมดาที่เรียกว่าศาลยุติธรรม ประการสุดท้าย รัฐธรรมนูญเป็นผลมาจากการรับรองและคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของพลเมือง ซึ่งในประเทศไทย มีหลักนิติธรรมบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญโดยบัญญัติให้รัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุดและประชาชนมีความเสมอภาคกันภายใต้รัฐธรรมนูญ มีสิทธิและเสรีภาพ มีศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ การใช้อำนาจของรัฐต้องไม่ใช้โดยอำเภอใจ¹² ซึ่งความเห็นของนักวิชาการได้มีการอธิบายความหมายไว้หลายประการ ดังต่อไปนี้

2.2.1 หลักเกณฑ์การจัดให้มีกฎหมายและสาระของกฎหมายของกฎหมายที่ดี

กระบวนการนิติบัญญัติที่ดีต้องเป็นกระบวนการที่เปิดเผยม โปร่งใส และตรวจสอบได้ การบัญญัติให้กฎหมายมีความชัดเจน เป็นลายลักษณ์อักษร ตรงตามเจตนารมณ์ของการบัญญัติกฎหมาย เพื่อให้บุคคลเข้าใจความหมายได้ง่ายและสามารถปฏิบัติตามให้ถูกต้องตามกฎหมายได้หรือสามารถใช้กฎหมายได้ถูกต้อง ซึ่งกฎหมายจะต้องมีความแน่นอนและมั่นคงไม่มีการเปลี่ยนแปลงบ่อย และไม่ขัดแย้งกัน การใช้ถ้อยคำที่มีความหมายและเนื้อหาที่สอดคล้องกันทั้งฉบับ เพราะจะทำให้ไม่เกิดความสับสน และทำให้ประชาชนมั่นใจในสิทธิหน้าที่ของตนเนื่องด้วยกฎหมายมีขึ้นเพื่อทำให้สมาชิกในสังคมทุกคนได้รับประโยชน์และการปฏิบัติที่เป็นธรรม มีความเท่าเทียมกันโดยมีเหตุผลและมีความจำเป็นที่จะต้อง มีกฎหมายนั้น อีกทั้ง กฎหมายที่ดีต้องทันสมัยและสามารถรองรับความเปลี่ยนแปลงของสังคม เศรษฐกิจ การเมือง วัฒนธรรม และเทคโนโลยีได้มีบทลงโทษที่เหมาะสมและได้สัดส่วนกับความผิด สอดคล้องกับการใช้อำนาจนิติบัญญัติ การใช้อำนาจบริหาร และการใช้อำนาจตุลาการ¹³ โดยกฎหมายที่มีผลเป็นการจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลจะต้อง ไม่ขัดหรือแย้งกับรัฐธรรมนูญ และจะต้องไม่ขัดต่อ

¹¹ วรเจตน์ ภาคีรัตน์. *หลักนิติรัฐและหลักนิติธรรม*, จุลนิติ, 9(1). 49-67. หน้า 57-61

¹² บวรศักดิ์ อุวรรณโณ. *หลักนิติธรรมกับการปกครองในระบอบประชาธิปไตย*. รพี 49 คณะกรรมการเนติบัณฑิต สมัยที่ 60. กรุงเทพมหานคร: สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา. 2551. หน้า 25

¹³ สุริศา ม่วงเรือง. *การยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินต่อคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ*. การศึกษาค้นคว้าอิสระปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. 2560. หน้า 16-17

หลักนิติธรรม รวมถึงไม่เป็นการเพิ่มภาระหรือจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลเกินสมควรแก่เหตุ และจะกระทบต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคลมิได้¹⁴

2.2.2 เจตนารมณ์ของกฎหมาย

กฎหมายที่ดีต้องคุ้มครองสิทธิมนุษยชน ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ หรือสิทธิขั้นพื้นฐานโดยมีความเป็นธรรม ไม่มีผลย้อนหลังเป็นผลร้ายหรือกระทบต่อสิทธิและหน้าที่ หรือความรับผิดชอบของบุคคล อีกทั้ง ต้องส่งเสริมให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจและเคารพในกฎหมายและหลักนิติธรรม โดยเจ้าหน้าที่ของรัฐและฝ่ายปกครองที่ได้รับมอบอำนาจในการบังคับใช้กฎหมายเพื่อรักษาผลประโยชน์ของประชาชนจะต้องใช้อำนาจให้สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของกฎหมาย ภายใต้การตรวจสอบที่เหมาะสม

2.2.3 การบังคับใช้กฎหมาย

กฎหมายต้องใช้บังคับเป็นการทั่วไป หมายถึง กฎหมายต้องมุ่งหมายให้ใช้บังคับโดยเสมอภาคกัน ไม่สามารถใช้บังคับกับเฉพาะคนหรือบางกรณีโดยเฉพาะเจาะจงได้ เพราะกฎหมายจะต้องเป็นกฎเกณฑ์ กติกาสำหรับสังคม อย่างไรก็ตามบางกรณีก็มีความจำเป็นต้องมีกฎหมายบังคับเป็นการเฉพาะ เช่น กฎหมายเกี่ยวกับพรรคการเมือง กฎหมายเกี่ยวกับองค์กรวิชาชีพ หรือกฎหมายให้มีการจัดตั้งศาลชั้นอุทธรณ์ เป็นต้น ซึ่งการใช้กฎหมายใดๆ จะต้องมีการประกาศให้ประชาชนทราบก่อนที่จะมีผลใช้บังคับ โดยกฎหมายอาญาต้องไม่มีผลย้อนหลังในทางที่เป็นโทษ หมายความว่า หากในขณะกระทำการใดๆ ที่ไม่มีกฎหมายบัญญัติให้การกระทำนั้นเป็นความผิดทางอาญา กฎหมายอาญาที่บัญญัติในภายหลังจะกำหนดให้การกระทำดังกล่าวเป็นความผิดและลงโทษไม่ได้ การปฏิบัติตามกฎหมายของทุกองค์กรของรัฐ ไม่ว่าจะเป็นการใช้อำนาจทางนิติบัญญัติทางบริหาร หรือทางตุลาการ ต้องมีขอบเขตข้อจำกัดของการใช้อำนาจต่างๆ ซึ่งมีลักษณะที่แตกต่างกัน และจะไม่มีองค์กรใดมีอำนาจเหนือกฎหมาย เจ้าหน้าที่ของรัฐ และผู้ที่เกี่ยวข้องในกระบวนการยุติธรรม ต้องมีความเป็นอิสระและความเป็นกลางในการปฏิบัติหน้าที่ เจ้าหน้าที่ของรัฐต้องใช้อำนาจเท่าที่กฎหมายบัญญัติให้อำนาจไว้ หากเจ้าหน้าที่ของรัฐกระทำการโดยที่ไม่มีกฎหมายให้อำนาจ การกระทำนั้นย่อมไม่ชอบด้วยกฎหมาย ซึ่งแตกต่างจากหลักพื้นฐานของกฎหมายเอกชนที่สามารถกระทำการใดๆ ได้ทั้งหมด หากไม่มีกฎหมายบัญญัติห้ามไว้

2.2.4 การใช้สิทธิฟ้องคดีและกระบวนการดำเนินคดี

กระบวนการยุติธรรมที่ดีต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าถึงได้สะดวก ไม่ชักช้า ด้วยค่าใช้จ่ายที่เหมาะสม สามารถใช้สิทธิทางศาลในกรณีที่เห็นว่ามีการใช้อำนาจผิดกฎหมายได้ ซึ่งศาลที่จะมีอำนาจพิจารณาคดีจะต้องจัดตั้งตามความเหมาะสมและความชำนาญเฉพาะด้าน

¹⁴ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 26

โดยในคดีอาญาผู้ต้องหาหรือจำเลยมีสิทธิที่จะไม่ให้ถ้อยคำเป็นปฏิปักษ์ต่อตนเอง อันอาจทำให้ต้องรับผิดทางอาญา ไม่ว่าจะเป็นการให้การรับสารภาพ หรือให้ถ้อยคำอื่นทำให้ตนเองต้องรับผิดทางอาญา หรือรับผิดทางอาญาหนักขึ้นรวมถึงมีสิทธิในการต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่ตามกระบวนการของกฎหมาย มีการเปิดโอกาสให้สามารถอุทธรณ์ได้ หรือมีกระบวนการยุติธรรมทางเลือกที่เหมาะสม นอกจากนั้นเมื่อมีคำพิพากษาถึงที่สุดให้ลงโทษทางอาญาแก่บุคคลใดแล้ว บุคคลนั้นจะถูกดำเนินคดีอาญาเพื่อลงโทษซ้ำอันเนื่องมาจากการกระทำเดียวกันอีกไม่ได้ ทั้งนี้เมื่อมีการกระทำความผิดและศาลมีคำพิพากษาแล้ว อาจมีการให้อภัยหรือนิรโทษกรรมได้ เพื่อให้เกิดความสามัคคีในบ้านเมือง เป็นต้น

2.2.5 ความเป็นอิสระของผู้พิพากษาและตุลาการ

ตามหลักการแบ่งแยกอำนาจ (Separation of Powers) เป็นหลักการเพื่อป้องกันมิให้อำนาจรวมอยู่ในบุคคลเดียวกันจนเกิดการใช้อำนาจโดยไม่มีการคานอำนาจและถ่วงดุลอำนาจ อันเป็นการเปิดช่องทางให้เกิดการใช้อำนาจโดยมิชอบได้ง่าย ผู้พิพากษาและตุลาการจึงต้องมีความเป็นอิสระในการพิจารณาพิพากษาคดีภายใต้หลักกฎหมาย ดังนั้น ความเป็นอิสระจึงเป็นหลักประกันขั้นพื้นฐานเพื่อให้ผู้พิพากษาและตุลาการสามารถดำรงตนด้วยความเป็นกลางในการดำเนินกระบวนการพิจารณาและวินิจฉัยคดีต่างๆ โดยปราศจากอคติและเที่ยงธรรมตามข้อเท็จจริงและข้อกฎหมาย¹⁵

2.2.6 รัฐมีหน้าที่และความรับผิดชอบต่อประชาชน (State Responsibility)

ในกรณีที่รัฐก่อให้เกิดความเสียหายจากการปฏิบัติหน้าที่ หรือจากการรักษาประโยชน์ของสาธารณชน รัฐนั้นย่อมมีหน้าที่และความรับผิดชอบที่จะต้องชดเชยเยียวยาความเสียหายให้อย่างเป็นธรรม เพื่อรักษาคู่ครองสิทธิเสรีภาพของเอกชน เนื่องจากเอกชนทุกคนมีหน้าที่เสียสละทรัพย์สินที่เรียกว่าภาษีให้แก่การดำเนินงานของรัฐ บนพื้นฐานของความเท่าเทียมกัน ในความสามารถที่จะเสียสละส่วนนี้

ดังนั้น หลักนิติธรรม จึงมีสาระสำคัญโดยสรุปแบ่งออกเป็นสองประการ ประการที่หนึ่ง หลักนิติธรรมโดยเคร่งครัดหรือหลักนิติธรรมในความหมายอย่างแคบ หมายถึง หลักพื้นฐานแห่งกฎหมาย ที่กฎหมายและกระบวนการยุติธรรมหรือการกระทำใดๆ จะต้องไม่ฝ่าฝืน ขัดหรือแย้งต่อหลักนิติธรรม การกระทำใดๆ ที่เป็นการฝ่าฝืน ขัด หรือแย้งต่อหลักนิติธรรม ย่อมไม่มีผลใช้บังคับ และประการที่สอง หลักนิติธรรมโดยทั่วไปหรือหลักนิติธรรมในความหมายอย่างกว้าง หมายถึงลักษณะที่ดีของกฎหมาย กระบวนการยุติธรรม หรือการกระทำใดๆ หรือจะเรียกว่าอุดมคติของกฎหมายและกระบวนการยุติธรรม¹⁶

¹⁵ ปราชญ์พศุคม์ ศุภนิติสกุล. ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการเปิดเผยบัญชีแสดงรายการสินทรัพย์และหนี้สินของผู้มีหน้าที่ยื่นบัญชีแสดงรายการสินทรัพย์และหนี้สิน ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. สารนิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต. คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีปทุม. 2560. หน้า 28

¹⁶ “เรื่องเดียวกัน”. หน้า 27 – 29

กล่าวโดยสรุปคือ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ ตามหลักนิติรัฐ และหลักนิติธรรม เป็นหลักการที่ทุกประเทศต่างให้การยอมรับในการปกครองประชาชนอย่างมีสันติภาพ โดยอาศัยการตรวจสอบทรัพย์สินและหนี้สิน การเปิดเผยบัญชีทรัพย์สินและหนี้สิน ในการป้องกันบุคคลก่อนที่จะเข้ารับตำแหน่ง ระหว่างดำรงตำแหน่ง และหลังพ้นจากตำแหน่งให้มีความยำเกรงต่อการทุจริตและคอร์รัปชันไม่ให้หาผลประโยชน์ส่วนตน โดยมีทั้งอำนาจรัฐและประชาชนช่วยกันตรวจสอบ

3. แนวคิดกับการควบคุมและป้องกันการทุจริตด้วยมาตรการตรวจสอบทรัพย์สินและหนี้สิน

การตรวจสอบทรัพย์สินและหนี้สิน เป็นมาตรการหนึ่งในการควบคุมและป้องกันการทุจริตที่กำหนดให้เจ้าหน้าที่ของรัฐมีหน้าที่แสดงทรัพย์สินและหนี้สิน เพื่อตรวจสอบ ความถูกต้องและมีอยู่จริงรวมถึงตรวจสอบความเปลี่ยนแปลงของทรัพย์สินและหนี้สิน โดยมีการกำหนดความหมายของคำว่า ร่ำรวยผิดปกติ หมายความว่า การมีทรัพย์สินมากผิดปกติ หรือมีทรัพย์สินเพิ่มขึ้นมากผิดปกติ หรือการมีหนี้สินลดลงมากผิดปกติ หรือได้ทรัพย์สินมาโดยไม่มีมูลอันจะอ้างได้ตามกฎหมายสืบเนื่องมาจากการปฏิบัติตามหน้าที่ หรือใช้อำนาจในตำแหน่งหน้าที่ รวมทั้งมีทรัพย์สินเพิ่มขึ้นผิดปกติสืบเนื่องจากการเปรียบเทียบบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สิน

กรณีเข้ารับตำแหน่ง กรณีทุกสามปีที่ดำรงตำแหน่งเจ้าหน้าที่ของรัฐ และพ้นจากตำแหน่ง มีทรัพย์สินมากผิดปกติ หรือมีทรัพย์สินเพิ่มขึ้นมากผิดปกติหรือทรัพย์สินลดลงมากผิดปกติ ในระหว่างดำรงตำแหน่ง และหลังจากพ้นจากตำแหน่ง โดยจะใช้วิธีการตรวจเปรียบเทียบทรัพย์สินระหว่างกรณีเข้ารับตำแหน่งเปรียบเทียบกับกรณีทุกสามปีที่ดำรงตำแหน่งเจ้าหน้าที่ของรัฐ หรือกรณีเข้ารับตำแหน่งเปรียบเทียบกับกรณีพ้นจากตำแหน่ง โดยความสัมพันธ์รายได้ที่เป็นรูปแบบภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาว่ามีความสัมพันธ์ กับรายได้หรือไม่ หรือเพิ่มขึ้นมากผิดปกติ หรือทรัพย์สินลดลงมากผิดปกติ และบุคคลที่แสดงบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินมีความสามารถที่จะซื้อทรัพย์สินหรือไม่ การพัฒนาการของระบบการตรวจสอบทรัพย์สินและหนี้สิน ในอดีตจะมีการตรวจสอบต่อเมื่อมีการร้องเรียน หรือมีเหตุอันควรสงสัยว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐทุจริตหรือประพฤติมิชอบในราชการหรือเมื่อมีพฤติการณ์อันควรเชื่อได้ว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐร่ำรวยผิดปกติ ซึ่งมีจำนวนเรื่องที่เข้าสู่กระบวนการตรวจสอบทรัพย์สินและหนี้สินไม่มาก แต่ในปัจจุบันมีการวางกลไกโดยการกำหนดตำแหน่ง เจ้าพนักงานของรัฐ ในทุกองค์กรของรัฐและรัฐวิสาหกิจ มีหน้าที่ยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินของตน คู่สมรส บุตร และบุคคลอื่นที่ครอบครองแทนไม่ว่าทางตรงหรือทางอ้อม ทำให้กระบวนการตรวจสอบทรัพย์สินและหนี้สินจะต้องมีการรองรับปริมาณงานเกี่ยวกับการตรวจสอบทรัพย์สินและหนี้สินที่เพิ่มขึ้น แตกต่างจากปริมาณในอดีตอย่างมาก

3.1 การกำหนดตำแหน่งของผู้มีหน้าที่ยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สิน

เจ้าพนักงานของรัฐผู้มีหน้าที่ยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินของแต่ละประเทศ มีแนวทางที่แตกต่างกัน การกำหนดให้ผู้ดำรงตำแหน่งระดับใดมีหน้าที่ยื่นจึงต้องพิจารณาถึงอำนาจหน้าที่หรือการทำงานของผู้นั้นว่ามีความเกี่ยวข้องกับการจัดเก็บรายได้ การจัดซื้อจัดจ้าง การอนุมัติ อนุญาต หรือการให้สัมปทาน ที่มีความเสี่ยง หรือมีโอกาสในการทุจริตจากการใช้อำนาจหน้าที่ ของตนเอง ซึ่งมีสมมติฐานเชื่อว่าเจ้าหน้าที่ระดับสูงอาจมีการใช้ดุลพินิจหรือใช้อำนาจหน้าที่โดยมิชอบได้มากกว่าเจ้าหน้าที่ระดับรองลงมา ดังนั้น จึงต้องมีการกำหนดขอบเขตของผู้ที่มีหน้าที่ ยื่นบัญชีให้เหมาะสม โดยในบางประเทศกำหนดให้เจ้าหน้าที่ของรัฐทุกคนต้องยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินแต่บางประเทศกำหนดให้เจ้าหน้าที่ของรัฐเฉพาะบางระดับเท่านั้นที่มีหน้าที่ยื่น ทั้งนี้ ปัจจัยสำคัญประการหนึ่งคือ จะต้องคำนึงถึงความสามารถของเจ้าหน้าที่ผู้ซึ่งทำหน้าที่ดังกล่าวตรวจสอบ เพื่อให้กระบวนการตรวจสอบเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับนโยบายด้านการป้องกันการทุจริตของแต่ละประเทศ ซึ่งในประเทศไทยได้กำหนดแนวทางให้เจ้าพนักงานของรัฐทุกคนยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สิน โดยส่วนหนึ่งมีหน้าที่ยื่นต่อสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ เพื่อนำมาดำเนินกระบวนการตรวจสอบทุกราย และเจ้าพนักงานของรัฐส่วนที่เหลือจะยื่นต่อต้นสังกัด ซึ่งจะนำมาตรวจสอบเมื่อมีการร้องเรียนว่ามีการทุจริตหรือร่ำรวยผิดปกติเท่านั้น

3.2 ระบบของการตรวจสอบทรัพย์สินและหนี้สิน

3.2.1 ระบบการตรวจหาและป้องกันการร่ำรวยโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย

การแสดงบัญชีทรัพย์สินและหนี้สิน เพื่อประโยชน์ในการตรวจหาว่า มีสัญญาณเตือนว่ามีความร่ำรวยผิดปกติหรือไม่¹⁷ โดยการติดตามการตรวจสอบทรัพย์สิน หนี้สิน และรายได้ว่ามีความเปลี่ยนแปลงอย่างมีนัยยะสำคัญที่เจ้าหน้าที่ของรัฐไม่สามารถอธิบายถึง ความสอดคล้องกับรายได้ที่ชอบด้วยกฎหมาย หรือการแสดงข้อมูลอันเป็นเท็จ หรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบหรือไม่ โดยมีแนวทางในการดำเนินการดังนี้

1) การตรวจสอบเพื่อพิสูจน์ความมีอยู่จริงของทรัพย์สิน เปรียบเทียบกับแหล่งข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับทรัพย์สิน เช่น เงินฝากธนาคาร ที่ดิน โรงเรือน เงินลงทุน รถยนต์ และอื่นๆ เพื่อพิสูจน์ความถูกต้องและครบถ้วนของรายการทรัพย์สินที่ได้แสดงไว้

2) การตรวจสอบหาความเปลี่ยนแปลงของทรัพย์สินที่เพิ่มขึ้นหรือหนี้สินที่ลดลงอย่างมีนัยยะสำคัญ เพื่อหาสัญญาณเตือนถึงแหล่งที่มาของเงินได้ที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย

¹⁷ สุริศา ม่วงเรือง. การยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินต่อคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ. หน้า 35-40

3) การตรวจสอบรูปแบบการใช้ชีวิตของเจ้าหน้าที่ของรัฐ บุคคลในครอบครัว หรือบุคคลใกล้ชิดที่มีความสอดคล้องกับมาตรฐานการดำรงชีพหรือมีความผิดปกติไม่สอดคล้องกับรายได้ที่ได้แสดงไว้หรือไม่

แนวทางการตรวจสอบที่กล่าวมานี้ จำเป็นต้องใช้ทรัพยากรบุคคลของหน่วยงาน ที่ทำหน้าที่ดำเนินการตรวจสอบจำนวนมาก จึงจะต้องพิจารณาเกี่ยวกับขอบเขตของการดำเนินการตรวจสอบ ให้มีความคุ้มค่าและมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับผลลัพธ์ที่ได้จากการตรวจสอบนั้นด้วย

3.2.2 ระบบป้องกันการมีผลประโยชน์ทับซ้อน

สำหรับบัญชีทรัพย์สินและหนี้สิน จะมีการแสดงรายได้และทรัพย์สิน บางรายการที่สามารถนำมาวิเคราะห์เพื่อตรวจสอบหาความสัมพันธ์ระหว่างผลประโยชน์ส่วนตนกับผลประโยชน์สาธารณะที่อยู่ในอำนาจหน้าที่ของตน เป็นแนวคิดที่ออกแบบมาในเชิงป้องกันโดยมุ่งเน้นในการให้ความเข้าใจแก่ผู้มีหน้าที่ยื่นเกี่ยวกับวัตถุประสงค์เรื่องผลประโยชน์ทับซ้อนก่อนที่จะเข้าไปปฏิบัติหน้าที่ ในตำแหน่ง รวมถึงการตรวจหาผลประโยชน์ทับซ้อนที่อาจเกิดขึ้นหรือเกิดขึ้นแล้วเพื่อดำเนินการ ตามกฎหมาย อันเป็นการออกแบบมาเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดสถานการณ์ที่เจ้าหน้าที่ของรัฐนำผลประโยชน์ส่วนตัวมารวมกับผลประโยชน์ของสาธารณะโดยให้ถือเป็นการกระทำที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย

3.3 หลักเกณฑ์ในการกำหนดระบบการตรวจสอบทรัพย์สิน

การกำหนดระบบการตรวจสอบทรัพย์สิน ถือเป็นระบบที่มีวัตถุประสงค์ ในการตรวจสอบ เพื่อหาความร้ายแรงผิดปกติหรือไม่ชอบด้วยกฎหมาย โดยจะต้องออกแบบให้เหมาะสมกับพฤติกรรม หรือวัฒนธรรมในแต่ละประเทศ อธิบายได้ดังนี้

3.3.1 ความจำเป็นในการแก้ไขปัญหา

วัตถุประสงค์หลักนอกจากเพื่อขจัดปัญหาการทุจริตที่เกิดขึ้นแล้ว จะต้องเป็นการป้องกันการทุจริตที่อาจเกิดขึ้นในอนาคตโดยต้องคำนึงถึงความจำเป็นว่าควรใช้ระบบ การตรวจสอบ ในลักษณะใด เพื่อนำมาแก้ไขปัญหาในด้านใด ยกตัวอย่างเช่น การตรวจสอบการประมูลราคา อย่างไม่เป็นธรรมหรือการฮั้วประมูลที่เกิดขึ้นโดยบุคคลภายนอกหน่วยงานของรัฐมีความแตกต่าง กับการตรวจสอบการจัดซื้อจัดจ้างที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายที่เกิดขึ้นโดยบุคคลภายในหน่วยงานของรัฐ เป็นต้น

3.3.2 จำนวนของผู้มีหน้าที่ยื่น

เพื่อให้ได้การตรวจสอบที่ถูกต้องและมีมาตรฐาน จึงมีความจำเป็น ในการกำหนด จำนวนของผู้มีหน้าที่ยื่นบัญชีให้สอดคล้องกับทรัพยากรบุคคลของหน่วยงาน ที่ทำหน้าที่ดำเนินการตรวจสอบ เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด และควรคำนึงถึงปริมาณข้อมูล ที่จำเป็นต้องตรวจสอบ รวมทั้งเรื่อง ความถี่ในการยื่นแบบแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินด้วย

3.3.3 รูปแบบวิธีการ

การกำหนดรูปแบบวิธีการตรวจสอบบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินจะต้องมีแนวทางที่ชัดเจนและเป็นมาตรฐาน สามารถสะท้อนผลการตรวจสอบความร่ำรวยโดยมิชอบและผลประโยชน์ทับซ้อน อีกทั้งสามารถนำผลการตรวจสอบมาเป็นส่วนหนึ่งของ การดำเนินคดีที่เกี่ยวกับการตรวจสอบทรัพย์สินได้

3.3.4 การเปิดเผยต่อสาธารณชน

มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ประชาชนสามารถเข้าถึงข้อมูลของแบบแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินเพื่อเปิดโอกาสให้มีการร่วมตรวจสอบโดยภาคประชาชน ที่อาจจะอยู่ใกล้ชิดกับทรัพย์สินของเจ้าหน้าที่ของรัฐ เช่น ที่ดิน โรงเรือน ยานพาหนะ เป็นต้น อันเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพในการตรวจสอบนอกเหนือจากการตรวจสอบโดยหน่วยงานของรัฐอีกทางหนึ่ง

4. แนวคิดการยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินของประเทศไทย

การป้องกันและปราบปรามการทุจริตด้วยมาตรการการยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สิน และการตรวจสอบทรัพย์สินและหนี้สินมีการบัญญัติครั้งแรกโดยขัดแจ้งในรัฐธรรมนูญ แห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 291 ได้กำหนดให้ผู้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี รัฐมนตรี สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา ข้าราชการการเมืองอื่น รวมทั้งผู้บริหารท้องถิ่นและสมาชิกสภาท้องถิ่น มีหน้าที่ยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สิน ซึ่งต่อมาพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 ก็ยังคงบัญญัติ ให้มีมาตรการในการควบคุมการใช้อำนาจรัฐ โดยให้มีมาตรการตรวจสอบทรัพย์สิน ซึ่งกำหนดให้ ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองมีหน้าที่ต้องยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินและเอกสารประกอบของตนเอง คู่สมรส และบุตรที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะ ต่อคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ทั้งทรัพย์สินที่อยู่ในประเทศและต่างประเทศ และทรัพย์สินที่อยู่ในความครอบครองของผู้อื่น ซึ่งผู้มีหน้าที่ยื่นจะต้องยื่นบัญชีรายการทรัพย์สินและหนี้สินพร้อมเอกสารประกอบเป็นสำเนาเอกสารหลักฐานที่แสดงถึงความมีอยู่จริงของทรัพย์สินและหนี้สินและหลักฐานการเสียภาษีด้วย โดยให้ยื่นภายในกำหนดระยะเวลา 30 วัน นับแต่ผู้มีหน้าที่ยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สิน เข้ารับตำแหน่ง พ้นจากตำแหน่ง และพ้นจากตำแหน่งครบหนึ่งปี และถ้าหากผู้มีหน้าที่ยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินถึงแก่ความตายก็ให้ทายาท

หรือผู้จัดการมรดก เป็นผู้ยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินที่มีอยู่ ณ วันที่เสียชีวิต ภายใน 90 วัน นับแต่วันที่ถึงแก่ความตาย¹⁸

ต่อมารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 302 กำหนดให้พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 มีผลใช้บังคับต่อไปและให้ผู้รักษาการตามพระราชบัญญัติรัฐธรรมนูญดำเนินการปรับปรุงพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการปราบปรามการทุจริต ให้เป็นไปตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ภายในหนึ่งปีนับแต่วันประกาศใช้จึงเป็นที่มาของการเสนอแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ 2 พ.ศ. 2554 ในหลักการที่สำคัญ โดยได้บัญญัติเพิ่มเติมให้ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองในระดับท้องถิ่น มีหน้าที่ยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สิน และเอกสารประกอบของตน คู่สมรส และบุตร ที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะทุกครั้งที่มีการเข้ารับตำแหน่ง พ้นจากตำแหน่งและพ้นจากตำแหน่งครบหนึ่งปี นอกเหนือจากกฎหมายเดิมที่กำหนดให้เฉพาะผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ทั้งนายกรัฐมนตรี รัฐมนตรี สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภาและข้าราชการเมืองอื่นมีหน้าที่ยื่นบัญชีเท่านั้นตลอดจน บัญญัติให้มีการเปิดเผยบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินและเอกสารประกอบของบุคคลดังกล่าวด้วย โดยหลักเกณฑ์ วิธีการเปิดเผยบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินและเอกสารประกอบให้เป็นไปตามที่คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติประกาศกำหนด

จนกระทั่งวันที่ 6 เมษายน พ.ศ. 2560 ก็ได้มีการประกาศใช้บังคับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ซึ่งในมาตรา 234 วรรคหนึ่ง (3) ก็ยังคงบัญญัติให้คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติมีหน้าที่และอำนาจกำหนดให้ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระ ผู้ว่าการตรวจเงินแผ่นดิน และเจ้าหน้าที่ของรัฐ ยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินของตน คู่สมรส และบุตรที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะ รวมทั้งตรวจสอบ และเปิดเผยผลการตรวจสอบทรัพย์สินและหนี้สินซึ่งเป็นกลไกในการป้องกันการทุจริตอย่างต่อเนื่อง

4.1 ขอบเขตและเนื้อหาของรายการบัญชีทรัพย์สินและหนี้สิน

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ พ.ศ. 2561 ได้กำหนดในส่วนของกรณียื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินของเจ้าพนักงานของรัฐ ผู้ดำรงตำแหน่งระดับสูง และเจ้าหน้าที่ของรัฐไว้ในหมวด 5 ตามมาตรา 102-114 โดยให้บุคคลดังกล่าวมีหน้าที่ยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินของตน คู่สมรส และบุตรที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะต่อคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ และให้เผยแพร่ให้ประชาชนทราบเป็นการทั่วไป และให้แจ้งให้หน่วยงาน

¹⁸ ประชาญ์พศุทธิ์ ศุภนิธิสกุล. ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการเปิดเผยบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินของผู้มีหน้าที่ยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สิน ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. 2560. หน้า 48-50

ต้นสังกัดทราบด้วย ทั้งนี้ รายการทรัพย์สิน และหนี้สินที่ต้องยื่นนั้นให้รวมทั้งทรัพย์สินและหนี้สินในต่างประเทศ และให้รวมถึง ทรัพย์สินของบุคคลดังกล่าวที่มอบหมาย ให้อยู่ในความครอบครอง หรือดูแลของบุคคลอื่น ไม่ว่าจะโดยทางตรงหรือทางอ้อมด้วย โดยรายการทรัพย์สินที่ต้องยื่นมี 9 ประเภท และรายการหนี้สิน 4 ประเภท ดังนี้¹⁹

รายการทรัพย์สินที่ต้องยื่น

1) เงินสด หมายถึง เงินสดในมือรวมกันตั้งแต่ 300,000 บาท ขึ้นไป ทั้งในรูปของธนบัตร เหรียญกษาปณ์ หรือรายการที่เทียบเท่าเงินสด เช่น แคชเชียร์เช็ค ตั๋วแลกเงิน ธนาณัติ เป็นต้น กรณีที่ถือสกุลเงินตราต่างประเทศให้เทียบเป็นสกุลเงินบาท โดยใช้อัตราแลกเปลี่ยนอ้างอิงจากธนาคารแห่งประเทศไทย ณ วันที่มีหน้าที่แสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สิน กรณีถือครองเงินสดรวมกันตั้งแต่ 2,000,000 บาท ขึ้นไป ให้ชี้แจงเหตุผลของการถือครองด้วย

2) เงินฝาก หมายถึง เงินฝากในสถาบันการเงิน รวมถึงสลากออมทรัพย์ บัตรเงินฝาก ในสถาบันการเงิน สถาบันการเงิน หมายถึง ธนาคาร (ธนาคารพาณิชย์และธนาคารของรัฐทุกแห่ง) และสถาบันการเงินอื่น เช่น บริษัทเงินทุน บริษัทเครดิตฟองซิเอร์ สหกรณ์ออมทรัพย์ กลุ่มออมทรัพย์ ชุมชน เป็นต้น

3) เงินลงทุน หมายถึง เงินลงทุนในหลักทรัพย์รัฐบาลและที่รัฐบาลค้ำประกัน หลักทรัพย์จดทะเบียนและรับอนุญาต หลักทรัพย์และเงินลงทุนอื่น

(1) หลักทรัพย์รัฐบาลและที่รัฐบาลค้ำประกัน หมายถึง หลักทรัพย์ที่รัฐบาลหรือหน่วยงานของรัฐออกให้ เช่น พันธบัตรรัฐบาล พันธบัตรธนาคารอาคารสงเคราะห์ พันธบัตรออมทรัพย์ช่วยชาติ เป็นต้น

(2) หลักทรัพย์จดทะเบียนและรับอนุญาต หมายถึง หลักทรัพย์ของบริษัทที่จดทะเบียนและได้รับอนุญาตให้ทำการ ซื้อ-ขาย ในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย เช่น หุ้นสามัญ หุ้นบุริมสิทธิ หุ้นกู้ หน่วยลงทุน สิทธิที่จะซื้อหุ้น/หุ้นกู้/หน่วยลงทุนหรือตราสารอื่นใดที่คณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์กำหนด

(3) หลักทรัพย์และเงินลงทุนอื่น หมายถึง หลักทรัพย์ของบริษัทที่มีได้ทำการซื้อ-ขาย ในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย เงินลงทุน ในห้างหุ้นส่วน หรือกิจการค้าอื่นๆ ที่ดำเนินธุรกิจเป็นส่วนตัว เช่น หุ้นบุริมสิทธิ หุ้นสามัญ หุ้นกู้ กิจการเลี้ยงสัตว์เพื่อการค้า การลงทุนทางการเกษตร กิจการร้านค้าขายของชำ เป็นต้น

¹⁹ ประกาศคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ เรื่อง แบบบัญชีทรัพย์สินและหนี้สิน พ.ศ. 2563

- 4) เงินให้กู้ยืม หมายถึง เงินที่ให้บุคคลหรือนิติบุคคลกู้ยืม
- 5) ที่ดิน หมายถึงที่ดินที่มีเอกสารแสดงกรรมสิทธิ์ หรือมีสิทธิครอบครองตามกฎหมาย
- 6) โรงเรือนและสิ่งปลูกสร้าง หมายถึง บ้านอาศัย และสิ่งปลูกสร้างอื่น เช่น อาคารพาณิชย์ ห้องชุด โกดัง

7) ยานพาหนะ หมายถึง ยานพาหนะต่างๆ เช่น รถยนต์ รถจักรยานยนต์ เครื่องบิน ส่วนบุคคล เป็นต้น

8) สิทธิและสัมปทาน หมายถึง สิทธิในทางทรัพย์สินทางวรรณกรรม ศิลปกรรม ประดิษฐกรรม และการที่รัฐอนุญาต ให้เอกชนจัดทำประโยชน์เกี่ยวกับการบริการสาธารณะ หรือ ทรัพย์สินสาธารณะ จนถึงสิทธิที่รัฐและเอกชนรับรอง และสามารถคำนวณเป็นตัวเงินได้ เช่น ลิขสิทธิ์ สิทธิตามสัญญา สัมปทานต่างๆ สิทธิการเช่าที่ดิน สิทธิสมาชิกสนามกอล์ฟ เป็นต้น

9) ทรัพย์สินอื่น หมายถึง ทรัพย์สินอื่นของผู้ยื่น คู่สมรส และบุตรที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะ แต่ละราย นอกจากทรัพย์สินที่ระบุในรายการที่ 1-8 โดยแยกประเภททรัพย์สินดังนี้ 1. อัญมณี เครื่องประดับ มูลค่ารวมกันตั้งแต่ 200,000 บาท ขึ้นไป 2. ทองคำ มูลค่ารวมกันตั้งแต่ 200,000 บาท ขึ้นไป 3. อาวุธปืน มูลค่ารวมกันตั้งแต่ 200,000 บาท ขึ้นไป 4. นาฬิกามูลค่ารวมกันตั้งแต่ 200,000 บาท ขึ้นไป 5. งานศิลปะ โบราณวัตถุ พระเครื่อง พระบูชา หรือวัตถุมงคล มูลค่ารวมกันตั้งแต่ 200,000 บาท ขึ้นไป 6. ทรัพย์สินอื่น นอกจากประเภททรัพย์สิน 1 - 5 ที่มีมูลค่าตั้งแต่ 200,000 บาท ขึ้นไป

รายการหนี้สินที่ต้องยื่น

1) เงินเบิกเกินบัญชี หมายถึง เงินเบิกเกินบัญชีจากธนาคาร และให้หมายความรวมถึงหนี้ค้างชำระบัตรเครดิตทุกประเภทรวมกันตั้งแต่ 50,000 บาท ขึ้นไป

2) เงินกู้ธนาคารและสถาบันการเงินอื่น หมายถึง เงินกู้ทุกประเภทจากธนาคาร และสถาบันการเงินอื่นที่ค้างชำระ สถาบันการเงินอื่น เช่น สหกรณ์ออมทรัพย์ บริษัทประกันภัย และบริษัทประกันชีวิต บริษัทเครดิตฟองซิเออร์ โรงรับจำนำ เป็นต้น

3) หนี้สินที่มีหลักฐานเป็นหนังสือ หมายถึง หนี้สินหรือเงินกู้ที่มีหลักฐานเป็นหนังสือจากบุคคลหรือนิติบุคคลที่มีชื่อธนาคารและสถาบันการเงินอื่น เช่น บริษัท ห้างหุ้นส่วน กองทุนหมู่บ้าน เป็นต้น รวมถึงหนี้สินจากการเช่าซื้อยานพาหนะด้วย

4) หนี้สินอื่น หมายถึง หนี้สินอื่นนอกเหนือจากที่ระบุในรายการที่ 1 - 3 เช่น หนี้สินจากการกู้ยืมโดยมิได้ทำสัญญา หนี้สินตามคำพิพากษา เป็นต้น

โดยจะต้องยื่นพร้อมหลักฐานที่พิสูจน์ความอยู่จริงของทรัพย์สินและหนี้สิน รวมทั้งหลักฐานการเสียภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาในรอบปีภาษีที่ผ่านมา และจะต้องลงลายมือชื่อรับรองความถูกต้องกำกับไว้ในบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินและสำเนาหลักฐานที่ยื่นไว้ทุกหน้า พร้อมทั้งจัดทำรายละเอียดของเอกสาร ประกอบบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินที่ยื่นด้วย

มีข้อสงสัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ว่า รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 กำหนดว่า คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ มีอำนาจกำหนดให้ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระ ผู้ว่าการตรวจเงินแผ่นดิน และเจ้าหน้าที่ของรัฐ ยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินของตน คู่สมรส และบุตรที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะ รวมทั้งตรวจสอบและเปิดเผยผลการตรวจสอบทรัพย์สินและหนี้สินของบุคคล ดังกล่าว โดยให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต ซึ่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 ไม่ได้กำหนดชัดเจนในเรื่องทรัพย์สินของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองที่มอบหมายให้อยู่ในความครอบครอง หรือดูแลของบุคคลอื่นไม่ว่าโดยทางตรงหรือทางอ้อม แต่มีนัยยะให้ไปกำหนดรายละเอียดในกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญต่อไป

4.2 บทลงโทษในกระบวนการตรวจสอบทรัพย์สินและหนี้สินและการดำเนินคดี

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561 กำหนดเกี่ยวกับโทษและกระบวนการดำเนินคดีกรณีที่เจ้าพนักงานของรัฐไม่ยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สิน หรือเมื่อมีการยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินไว้ต่อคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ครั้งแรกแล้ว และเมื่อมีการยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินครั้งต่อไป พบว่า มีพฤติการณ์กรณีร้ายแรงผิดปกติ แยกพิจารณาได้ดังนี้

4.2.1 กรณีร้ายแรงผิดปกติ กรณีที่มีเหตุอันควรสงสัยหรือมีการกล่าวหาว่า เจ้าพนักงานของรัฐ

ตามที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ พ.ศ. 2561 ผู้ใดมีพฤติการณ์ร้ายแรงผิดปกติ ให้มีการดำเนินการตามขั้นตอน และมีบทลงโทษดังนี้²⁰

1) ให้คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ได้สวนข้อเท็จจริงโดยพลัน โดยให้มีอำนาจตรวจสอบที่มาของทรัพย์สินและหนี้สิน การเคลื่อนไหวทางการเงิน หรือการทำธุรกรรมของบุคคลนั้น และดำเนินการอื่นใด เพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงมาประกอบการวินิจฉัย และในกรณีที่บุคคลดังกล่าวได้ยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินไว้แล้วต่อคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ให้คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ นำบัญชีทรัพย์สิน และหนี้สินมา พิจารณาเพื่อเทียบกับทรัพย์สินที่มีอยู่ในขณะดำเนินการได้สวน

²⁰ สรุปรจากมาตรา 235 แห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 และ มาตรา 115, 116, 118, 119, 120, 122, 125 แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ พ.ศ. 2561

ประกอบกับรายได้ และรายจ่ายและการเสียภาษีเงินได้ของบุคคลนั้นและหากมีมติด้วยคะแนนเสียงไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของกรรมการทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ เห็นว่า บุคคลนั้นมีพฤติการณ์ร่ำรวยผิดปกติตามที่ไต่สวน โดยต้องดำเนินการให้แล้วเสร็จภายในระยะเวลาที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ พ.ศ. 2561

2) ให้คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ส่งรายงานสำนวนการไต่สวน เอกสาร พยานหลักฐาน และความเห็นไปยังอัยการสูงสุดภายในสามสิบวันนับแต่วันที่มมีมติ เพื่อให้อัยการสูงสุดดำเนินการยื่นคำร้องต่อศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองภายในเก้าสิบวัน เพื่อขอให้ศาลสั่งให้ทรัพย์สินนั้น รวมทั้งบรรดาทรัพย์สินหรือประโยชน์อื่นใดที่ได้มาแทนทรัพย์สินนั้นตกเป็นของแผ่นดินเพราะร่ำรวยผิดปกติ

ในกรณีที่คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติไต่สวนและวินิจฉัยว่า เจ้าหน้าที่ของรัฐร่ำรวยผิดปกติ ให้คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ส่งรายงาน สำนวนการไต่สวน เอกสาร พยานหลักฐาน และความเห็นไปยังอัยการสูงสุดภายในสามสิบวันนับแต่วันที่มมีมติ เพื่อให้อัยการสูงสุด ดำเนินการยื่นคำร้องต่อศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ เพื่อขอให้ศาลสั่งให้ทรัพย์สินที่ร่ำรวยผิดปกติตกเป็นของแผ่นดินต่อไป ตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปราม การทุจริตแห่งชาติ พ.ศ. 2561

3) กรณีที่ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองประทับฟ้องให้ผู้ถูกกล่าวหาหยุดปฏิบัติหน้าที่จนกว่าจะมีคำพิพากษา เว้นแต่ศาลฎีกา แผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองจะมีคำสั่งเป็นอย่างอื่น

4) กรณีที่ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองมีคำพิพากษาว่า ผู้ถูกกล่าวหา มีพฤติการณ์ร่ำรวยผิดปกติตามที่ผู้ถูกกล่าวหา ให้ผู้ต้องคำพิพากษานั้นพ้นจากตำแหน่งนับแต่วันหยุดปฏิบัติหน้าที่ และให้เพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งของผู้นั้น และจะเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งมีกำหนดเวลาไม่เกินสิบปีด้วยหรือไม่ก็ได้

5) ผู้ถูกเพิกถอนสิทธิ สิทธิสมัครรับเลือกตั้ง หรือสมัครรับเลือกเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา สมาชิกสภาท้องถิ่น หรือผู้บริหารท้องถิ่น ตลอดไปและไม่มีสิทธิดำรงตำแหน่งทางการเมืองใดๆ

6) ในกรณีที่ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองพิพากษาว่า ผู้ถูกกล่าวหา มีความผิดฐานร่ำรวยผิดปกติหรือทุจริตต่อหน้าที่ ให้รับทรัพย์สินที่ผู้นั้นได้มาจากการกระทำความผิด รวมทั้งบรรดาทรัพย์สินหรือประโยชน์อื่นใดที่ได้มาแทนทรัพย์สินนั้นตกเป็นของแผ่นดินนับแต่วันที่ศาลมีคำพิพากษา หากไม่สามารถบังคับ เอาแก่ทรัพย์สินเหล่านั้นได้ทั้งหมดหรือแต่บางส่วน ให้บังคับเอาแก่ทรัพย์สินอื่นของผู้ถูกกล่าวหาได้ภายในระยะเวลาสิบปีนับแต่วันที่ศาลมีคำพิพากษาถึงที่สุด แต่ต้องไม่เกินมูลค่า ของทรัพย์สินที่ศาลสั่งให้ตกเป็นของแผ่นดิน

พิจารณารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ พ.ศ. 2561 มีข้อ น่าสังเกตว่า พฤติการณ์ร้ายแรงผิดปกติของเจ้าพนักงานของรัฐดังกล่าวมีบทลงโทษ ค่อนข้างเข้มงวดและรุนแรงมากขึ้น ซึ่งเป็นการตัดสิทธิทางการเมืองตลอดชีวิต

4.2.2 รายการทรัพย์สินและหนี้สินด้วยข้อความอันเป็นเท็จ หรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบ และมีพฤติการณ์อันควรเชื่อได้ว่ามีเจตนาไม่แสดงที่มาแห่งทรัพย์สินหรือหนี้สินนั้น

กรณีที่เจ้าพนักงานของรัฐผู้ใดจงใจไม่ยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สิน หรือจงใจยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินด้วยข้อความอันเป็นเท็จหรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบ และมีพฤติการณ์อันควรเชื่อได้ว่า มีเจตนาไม่แสดงที่มาแห่งทรัพย์สินหรือหนี้สินนั้น รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 กำหนดให้นำกระบวนการดำเนินคดีกรณีร้ายแรงผิดปกตินี้มาใช้โดยอนุโลม²¹ และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ พ.ศ. 2561 ได้กำหนดให้มีการดำเนินการตามขั้นตอน และมีบทลงโทษ ดังนี้²²

1) เมื่อปรากฏว่าเจ้าพนักงานของรัฐผู้ใดจงใจไม่ยื่นบัญชีทรัพย์สิน และหนี้สิน หรือจงใจยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินหรือหนี้สินด้วยข้อความอันเป็นเท็จ หรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบ และมีพฤติการณ์อันควรเชื่อได้ว่ามีเจตนาไม่แสดงที่มาแห่งทรัพย์สินหรือหนี้สินนั้น ให้คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ แจ้งข้อกล่าวหา ให้ผู้นั้นทราบ และกำหนดระยะเวลาตามสมควรที่ผู้นั้นจะมาชี้แจงข้อกล่าวหา และหากคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ มีมติว่าผู้ใดจงใจไม่ยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สิน หรือจงใจยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินหรือหนี้สินด้วยข้อความอันเป็นเท็จ หรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบ และมีพฤติการณ์อันควรเชื่อได้ว่ามีเจตนาไม่แสดงที่มาแห่งทรัพย์สินหรือหนี้สิน ให้ดำเนินการ ดังต่อไปนี้

(1) กรณีเป็นบุคคลตามมาตรา 102 (1), (2), (3) และ (9) ให้เสนอเรื่องต่อศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองเพื่อวินิจฉัย ทั้งนี้ให้ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองมีอำนาจพิจารณาและพิพากษาคดีของบุคคลตามมาตรา 102 (9) ด้วย

(2) กรณีเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ ยกเว้นเจ้าหน้าที่ของรัฐตามมาตรา 102 (9) ให้เสนอเรื่องต่อศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบเพื่อวินิจฉัย

²¹ มาตรา 235 วรรคท้าย แห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560

²² สรุปรายมาตรา 81 และมาตรา 14 แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ พ.ศ. 2561

ในกรณีที่ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองประทับฟ้องตามมาตรา 77 ให้ผู้ถูกกล่าวหาหยุดปฏิบัติหน้าที่จนกว่าจะมีคำพิพากษา เว้นแต่ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองจะมีคำสั่งเป็นอย่างอื่น ในกรณีที่ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองมีคำพิพากษาว่า ผู้ถูกกล่าวหากระทำความผิดตามที่ผู้ถูกกล่าวหาให้ผู้ต้องคำพิพากษานั้นพ้นจากตำแหน่งนับแต่วันหยุดปฏิบัติหน้าที่ และให้เพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งของผู้นั้น และจะเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งมีกำหนดเวลาไม่เกินสิบปีด้วยหรือไม่ก็ได้ และไม่มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง หรือสมัครรับเลือกเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา สมาชิกสภาท้องถิ่น หรือผู้บริหารท้องถิ่นตลอดไป และไม่มีสิทธิดำรงตำแหน่งทางการเมืองใดๆ

4.2.3 การเปิดเผยต่อสาธารณะซึ่งข้อมูลทรัพย์สินและหนี้สิน

เดิมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มาตรา 293 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 มาตรา 261 และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2554 โดยกำหนดให้มีการเปิดเผยให้สาธารณชนทราบโดยเร็ว ซึ่งบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินและเอกสารประกอบของเจ้าพนักงานของรัฐ ได้แก่ นายกรัฐมนตรี รัฐมนตรี สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และสมาชิกวุฒิสภา แต่ต้องไม่เกินสามสิบวันนับแต่วันที่ครบกำหนดต้องยื่นบัญชี ดังกล่าว โดยให้คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ กำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการ การเปิดเผยบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินและเอกสารประกอบ ทั้งนี้โดยคำนึงถึง การคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลด้วย ซึ่งได้มีการออกหลักเกณฑ์ในเรื่องนี้คือ ประกาศคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ เรื่อง หลักเกณฑ์และวิธีการเปิดเผยบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินและเอกสารประกอบของผู้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี รัฐมนตรี สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และสมาชิกวุฒิสภา และเจ้าหน้าที่ของรัฐ พ.ศ. 2554

ปัจจุบันได้มีประกาศคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ เรื่อง หลักเกณฑ์ ขั้นตอน และวิธีการเปิดเผยบัญชีทรัพย์สินและหนี้สิน พ.ศ. 2561²³ ซึ่งได้ออกบังคับใช้ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561 มาตรา 106 ได้กำหนดให้มีการดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้ การเปิดเผยบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินของผู้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี รัฐมนตรี สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระ ผู้ดำรงตำแหน่งระดับสูง และผู้บริหารท้องถิ่น รองผู้บริหารท้องถิ่น ผู้ช่วยผู้บริหารท้องถิ่น และสมาชิกสภาท้องถิ่น รวมทั้งของคู่สมรส และบุตร

²³ ประกาศคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ เรื่อง หลักเกณฑ์ ขั้นตอน และวิธีการเปิดเผยบัญชีทรัพย์สินและหนี้สิน พ.ศ. 2561

ที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะของบุคคลดังกล่าว ให้เปิดเผยบัญชีทรัพย์สินและหนี้สิน และเอกสารประกอบ โดยปิดประกาศเฉพาะสำเนาบัญชีทรัพย์สินและหนี้สิน ณ สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ หรือสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ภาคหรือสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ประจำจังหวัด ให้ประชาชนทราบ ภายในสามสิบวันนับแต่ครบกำหนด การยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สิน และทางเว็บไซต์หรือสื่ออิเล็กทรอนิกส์อื่น ของสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ โดยมีระยะเวลาเผยแพร่เป็นเวลา หนึ่งร้อยแปดสิบวัน แล้วรายงานการดำเนินการให้คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติทราบ

5. กฎหมายเกี่ยวกับการตรวจสอบทรัพย์สินและหนี้สินของไทย

ในส่วนนี้ผู้ศึกษาจะได้นำเสนอถึงกฎหมายเกี่ยวกับการตรวจสอบทรัพย์สินและหนี้สิน ของประเทศไทย

5.1 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560

ตามหลักความโปร่งใสและตรวจสอบได้นั้น เป็นหลักการสำคัญประการหนึ่งในหลายๆ ประการของบุคคลที่จะเข้ามาดำรงตำแหน่งทางการเมืองหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐในสังคมระบอบประชาธิปไตย ทั้งนี้ โดยเหตุที่เป็นตำแหน่งที่มีความเกี่ยวข้องกับการใช้อำนาจหน้าที่ ในการบริหารราชการแผ่นดิน และการใช้อำนาจรัฐที่จะมีผลกระทบต่อสิทธิเสรีภาพและผลประโยชน์ได้เสียของประชาชน รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ได้มีเจตนารมณ์สำคัญในการที่จะทำให้ การเมืองมีความโปร่งใส มีคุณธรรมและจริยธรรม โดยมีกำหนดไว้ดังนี้

5.1.1 อำนาจ หน้าที่ของคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ

ได้มีการวางหลักเกณฑ์ ในมาตรา 234 คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติมีหน้าที่และอำนาจ ดังต่อไปนี้

1) ใ้สอบสวนและมีความเห็นกรณีมีการกล่าวหาว่าผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ตุลาการ ศาลรัฐธรรมนูญ ผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระ หรือผู้ว่าการตรวจเงินแผ่นดิน ผู้ใดมีพฤติการณ์ ร่ำรวยผิดปกติ ทุจริตต่อหน้าที่ หรือจงใจปฏิบัติหน้าที่หรือใช้อำนาจขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ หรือกฎหมาย หรือฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามมาตรฐานทางจริยธรรมอย่างร้ายแรง เพื่อดำเนินการต่อไป ตามรัฐธรรมนูญ หรือตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต

2) ใ้สอบสวนและวินิจฉัยว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐร่ำรวยผิดปกติ กระทำความผิดฐานทุจริตต่อหน้าที่ หรือกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ หรือความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ ในการยุติธรรม เพื่อดำเนินการต่อไปตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต

3) กำหนดให้ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระ ผู้ว่าการตรวจเงินแผ่นดิน และเจ้าหน้าที่ของรัฐยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินของตน คู่สมรส และบุตรที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะ รวมทั้งตรวจสอบและเปิดเผยผล การตรวจสอบทรัพย์สินและหนี้สิน ของบุคคลดังกล่าว ทั้งนี้ ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต

4) หน้าที่และอำนาจอื่นที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญหรือกฎหมาย ในการปฏิบัติหน้าที่ตาม (1) (2) และ (3) ให้เป็นหน้าที่ของคณะกรรมการป้องกันและปราบปราม การทุจริตแห่งชาติที่จะต้องจัดให้มีมาตรการหรือแนวทางที่จะทำให้การปฏิบัติหน้าที่ที่มีประสิทธิภาพ เกิดความรวดเร็ว สุจริต และเที่ยงธรรม ในกรณีจำเป็นจะมอบหมายให้หน่วยงานของรัฐที่มีหน้าที่และอำนาจ เกี่ยวข้องกับการป้องกันและปราบปรามการทุจริตดำเนินการแทนในเรื่องที่มีใช่เป็นความผิดร้ายแรง หรือที่เป็น การกระทำของเจ้าหน้าที่ของรัฐบางระดับหรือกำหนด ให้พนักงานเจ้าหน้าที่ของหน่วยธุรการของคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ เป็นผู้ดำเนินการสอบสวนหรือไต่สวนเบื้องต้น ตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกัน และปราบปรามการทุจริตก็ได้

5.1.2 ขั้นตอนการดำเนินการไต่สวน

ตามมาตรา 235 ภายใต้บังคับมาตรา 236 ในกรณีที่มีเหตุอันควรสงสัย หรือมีการกล่าวหาว่า ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองเฉพาะที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกัน และปราบปรามการทุจริต ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระ หรือผู้ว่าการตรวจเงินแผ่นดิน ผู้ใดมีพฤติการณ์ตามมาตรา 234 (1) ให้คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติไต่สวน ข้อเท็จจริง และหากมีมติด้วยคะแนนเสียงไม่น้อยกว่า กึ่งหนึ่งของกรรมการทั้งหมดเท่าที่มีอยู่เห็นว่าผู้นั้น มีพฤติการณ์หรือกระทำความผิดตามที่ไต่สวน ให้ดำเนินการดังต่อไปนี้

1) ถ้าเป็นกรณีฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามมาตรฐานทางจริยธรรมอย่างร้ายแรง ให้เสนอเรื่อง ต่อศาลฎีกาเพื่อวินิจฉัย ทั้งนี้ ให้นำความในมาตรา 226 วรรคเจ็ด มาใช้บังคับแก่การพิจารณาพิพากษา ของศาลฎีกาโดยอนุโลม

2) กรณีอื่นนอกจาก (1) ให้ส่งสำนวนการไต่สวนไปยังอัยการสูงสุดเพื่อดำเนินการฟ้องคดี ต่อศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง หรือดำเนินการอื่นตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต การไต่สวนข้อเท็จจริงและมีมติตามวรรคหนึ่ง คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ต้องดำเนินการให้แล้วเสร็จภายในระยะเวลาที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วย การป้องกันและปราบปรามการทุจริต เมื่อศาลฎีกาหรือศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองประทับฟ้อง

ให้ผู้ถูกกล่าวหาหยุดปฏิบัติหน้าที่จนกว่าจะมีคำพิพากษา เว้นแต่ศาลฎีกาหรือศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองจะมีคำสั่งเป็นอย่างอื่น ในกรณีที่ศาลฎีกาหรือศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองมีคำพิพากษาว่า ผู้ถูกกล่าวหาผิดหรือกระทำความผิดตามที่ผู้ถูกกล่าวหา แล้วแต่กรณี ให้ผู้ต้องคำพิพากษานั้น พ้นจากตำแหน่งนับแต่วันหยุดปฏิบัติหน้าที่ และให้เพิกถอน สิทธิสมัครรับเลือกตั้งของผู้นั้นและจะเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งมีกำหนดเวลาไม่เกินสิบปี ด้วยหรือไม่ก็ได้ ผู้ใดถูกเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งไม่ว่าในกรณีใด ผู้นั้นไม่มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง หรือ สมัครรับเลือกเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา สมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่นตลอดไป และไม่มีสิทธิดำรงตำแหน่งทางการเมืองใดๆ ในกรณีที่ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองพิพากษาว่าผู้ถูกกล่าวหาผิด ฐานร่ำรวยผิดปกติหรือทุจริตต่อหน้าที่ ให้บริบททรัพย์สินที่ผู้นั้นได้มาจากการกระทำความผิด

นอกจากนี้บรรดาทรัพย์สินหรือประโยชน์อื่นใดที่ได้มาแทนทรัพย์สินนั้นตกเป็นของพิจารณาของศาลฎีกาและศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ให้นำสำนวนการไต่สวนของคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติเป็นหลักในการพิจารณา และเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม ให้ศาลมีอำนาจไต่สวนข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานเพิ่มเติมได้ ให้นำมาตรานี้มาใช้บังคับแก่กรณีบุคคลตามมาตรา 234 (3) จงใจไม่ยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินหรือจงใจยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินหรือหนี้สินอันเป็นเท็จหรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบ และมีพฤติการณ์อันควรเชื่อได้ว่ามีเจตนาไม่แสดงที่มาแห่งทรัพย์สินหรือหนี้สินนั้นด้วย โดยอนุโลม

5.2 พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต

พ.ศ. 2561

ในส่วนนี้ผู้ศึกษาจะได้นำเสนอเกี่ยวกับการตรวจสอบทรัพย์สินและหนี้สินตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561 ดังนี้

5.2.1 วัตถุประสงค์ของการยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สิน

1) เพื่อเป็นการแสดงความโปร่งใสของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง และเจ้าหน้าที่รัฐที่ยื่นบัญชีการที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 บัญญัติให้ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง และเจ้าหน้าที่ของรัฐระดับสูงต้องยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินต่อคณะกรรมการป้องกัน และปราบปรามการทุจริตแห่งชาติเพื่อสร้างความโปร่งใสให้สังคมการเมือง และสังคมราชการ (Transparency) เพราะความโปร่งใสช่วยป้องกันการทุจริต การใช้อำนาจโดยมิชอบ ทั้งสร้างวัฒนธรรมใหม่ให้เกิดขึ้นในสังคมการเมืองและสังคมราชการ เพื่อแสดงความโปร่งใสว่า ขณะดำรงตำแหน่งมิได้ใช้อำนาจหน้าที่ไปแสวงหาผลประโยชน์ทำให้มีทรัพย์สินเพิ่มขึ้น ผิดปกติหรือร่ำรวยผิดปกติ

2) เพื่อเป็นการป้องกันการทุจริตและคัดกรองบุคคลเมื่อเข้าสู่ตำแหน่ง เมื่อผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินแล้ว คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ²⁴ เป็นผู้มีหน้าที่ตรวจสอบความถูกต้องและความมีอยู่จริงของทรัพย์สินและหนี้สินดังกล่าวเพื่อป้องกันมิให้ยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินสูงกว่าความเป็นจริง (Over statement) และการตรวจสอบความถูกต้องและความมีอยู่จริง เมื่อผู้ยื่นพ้นจากตำแหน่งก็เพื่อป้องกันมิให้ยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินต่ำกว่าความเป็นจริง (Under statement)

3) เพื่อเป็นมาตรการเสริมในการปราบปรามการทุจริตการแก้ไขปัญหาการทุจริตคอร์รัปชัน โดยใช้มาตรการทางกฎหมายด้านปราบปรามเพื่อนำผู้กระทำความผิดมาลงโทษเป็นการยาก โดยเฉพาะการกระทำทุจริตคอร์รัปชัน โดยผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง และเจ้าหน้าที่ของรัฐระดับสูง การตรวจสอบทรัพย์สินบุคคลดังกล่าวจึงถือเป็นมาตรการเสริม การปราบปรามการทุจริตอีกด้านหนึ่ง

4) เพื่อให้สาธารณชนมีส่วนร่วมในการตรวจสอบการเปิดเผยบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองซึ่งถือว่าเป็นบุคคลสาธารณะ การตรวจสอบต้องการให้สาธารณชนซึ่งเป็นต้นทางแห่งการมอบอำนาจให้ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองมีส่วนร่วมในการตรวจสอบผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองที่ตนเลือกเข้าไปทำหน้าที่

5.2.2 บุคคลที่ต้องยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินต่อคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ

ตำแหน่งเจ้าหน้าที่รัฐที่ต้องยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินต่อคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติได้กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561 และประกาศคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ เรื่อง กำหนดตำแหน่งของเจ้าพนักงานของรัฐซึ่งจะยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สิน

ในมาตรา 102 แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561 ได้กำหนดให้ผู้ดำรงตำแหน่งดังต่อไปนี้ ต้องยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินของตน คู่สมรส²⁵ และบุตรที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะต่อคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ

²⁴ ต่อไปนี้จะใช้คำว่า คณะกรรมการ ป.ป.ช

²⁵ คู่สมรส ตามมาตรา 102 ยังหมายรวมถึงผู้ที่อยู่กินกันฉันสามีภริยาโดยมิได้จดทะเบียนสมรสด้วย

- (1) ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง
- (2) ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ
- (3) ผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระ
- (4) ข้าราชการตุลาการตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม ซึ่งดำรงตำแหน่งตั้งแต่อธิบดีผู้พิพากษาขึ้นไป
- (5) ข้าราชการตุลาการศาลปกครองตามกฎหมายว่าด้วยการจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง ซึ่งดำรงตำแหน่งตั้งแต่อธิบดีศาลปกครองชั้นต้นขึ้นไป
- (6) ข้าราชการอัยการตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการฝ่ายอัยการ ซึ่งดำรงตำแหน่งตั้งแต่อธิบดีอัยการขึ้นไป
- (7) ผู้ดำรงตำแหน่งระดับสูง
 - ก. หัวหน้าส่วนราชการระดับกระทรวง/ทบวง/กรม/ส่วนราชการที่มีฐานะเป็นนิติบุคคล ปลัดกระทรวงกลาโหม/ผู้บัญชาการทหารสูงสุด/ผู้บัญชาการเหล่าทัพ/ผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ
 - ข. ผู้ว่าราชการจังหวัด
 - ค. ปลัดกรุงเทพมหานคร
 - ง. กรรมการและผู้บริหารสูงสุดของรัฐวิสาหกิจ
 - จ. หัวหน้าหน่วยงานขององค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญ
 - ฉ. กรรมการและผู้บริหารสูงสุดของหน่วยงานอื่นของรัฐ
 - ช. ผู้ดำรงตำแหน่งอื่นตามที่กฎหมายกำหนด
 - ซ. ผู้ซึ่งดำรงตำแหน่งเทียบเท่า ตามที่คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ กำหนด
- (8) ตำแหน่งอื่น ตามที่กฎหมายอื่นกำหนดให้มีหน้าที่ยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สิน
- (9) ผู้บริหารท้องถิ่น รองผู้บริหารท้องถิ่น ผู้ช่วยผู้บริหารท้องถิ่น และสมาชิกสภาท้องถิ่น ตามที่คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ กำหนด²⁶

²⁶ มีชัย อิน. สรุปสาระสำคัญของพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561 ด้านการตรวจสอบทรัพย์สิน. นนทบุรี: สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ. ม.ป.ป.

5.2.3 การยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สิน

การยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินต่อคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ให้ยื่นพร้อมหลักฐานที่พิสูจน์ความอยู่จริงของทรัพย์สินและหนี้สิน รวมทั้งหลักฐานการเสียภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาในรอบปีภาษีที่ผ่านมา โดยในกรณียื่นเป็นเอกสารผู้ยื่นจะต้องลงลายมือชื่อรับรองความถูกต้องกำกับไว้ในบัญชีทรัพย์สิน และหนี้สิน และสำเนาหลักฐานที่ยื่นไว้ทุกหน้า พร้อมทั้งจัดทำรายละเอียดของเอกสารประกอบบัญชีทรัพย์สิน และหนี้สินที่ยื่นด้วย ทั้งนี้ทรัพย์สินและหนี้สินที่ต้องแสดงรายการ ให้รวมทั้งทรัพย์สินและหนี้สิน ในต่างประเทศ และให้รวมถึงทรัพย์สินของบุคคลดังกล่าวที่มอบหมายให้อยู่ในความครอบครองหรือดูแลของบุคคลอื่นไม่ว่าโดยทางตรงหรือทางอ้อมด้วย หลักเกณฑ์ ระยะเวลา การขยายระยะเวลา วิธีการยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สิน และหลักฐาน ประกอบตามวรรคหนึ่งให้เป็นไปตามที่คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติกำหนด โดยอาจกำหนดให้ยื่นด้วยวิธีการทางอิเล็กทรอนิกส์ก็ได้ การกำหนดดังกล่าวให้คำนึงถึงวิวัฒนาการของเทคโนโลยีที่เหมาะสมกับรูปแบบและวิธีการใช้อิเล็กทรอนิกส์แทนการใช้เอกสารได้ด้วย รวมทั้งให้สอดคล้องกับกฎหมายว่าด้วยธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ ระยะเวลาที่กำหนดให้ยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินดังกล่าวต้องไม่น้อยกว่าหกสิบวัน การยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินตามวรรคหนึ่ง ให้ยื่นตามกำหนด ดังต่อไปนี้²⁷

(1) ตำแหน่งตามมาตรา 102 (1) (2) (3) และ (9) ให้ยื่นเมื่อเข้ารับตำแหน่ง และพ้นจากตำแหน่ง

(2) ตำแหน่งตามมาตรา 102 (4) (5) (6) (7) (8) และตำแหน่งอื่นที่คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติกำหนด นอกจาก (1) ให้ยื่นเมื่อเข้ารับตำแหน่งและเมื่อพ้นจากการเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ และทุกสามปีตลอดเวลาที่ยังดำรงตำแหน่งเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ

ในกรณีตาม (1) ถ้าพ้นจากตำแหน่งและได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งเดิมหรือตำแหน่งใหม่ ภายในหนึ่งเดือน ผู้นั้นไม่ต้องยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินกรณีพ้นจากตำแหน่งและกรณีเข้าดำรงตำแหน่งใหม่ แต่ไม่ต้องห้ามที่ผู้นั้นจะยื่นเพื่อเป็นหลักฐาน

ในกรณีตาม (1) หรือ (2) ถ้าเจ้าพนักงานของรัฐผู้ใดได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งอื่นใดที่มีหน้าที่ต้องยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินด้วย เจ้าพนักงานของรัฐผู้นั้นไม่ต้องยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินใหม่ แต่ไม่ต้องห้ามที่ผู้นั้นจะยื่นเพื่อเป็นหลักฐาน มาตรา 106 เพื่อประโยชน์ในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการตรวจสอบทรัพย์สิน

²⁷ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561 มาตรา 105

5.2.4 การตรวจสอบทรัพย์สินและหนี้สิน²⁸

ในการตรวจสอบทรัพย์สินและหนี้สิน ให้คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ มีอำนาจสั่งให้หน่วยงานของรัฐ สถาบันการเงิน หรือบุคคลใดที่เกี่ยวข้อง ตรวจสอบความถูกต้องหรือความมีอยู่จริง ตามที่ปรากฏในรายการทรัพย์สินและหนี้สินที่ยื่นไว้ต่อคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ หรือทรัพย์สินหรือหนี้สินอื่นใด ที่มีได้แจ้งไว้ในบัญชีทรัพย์สินและหนี้สิน และแจ้งผลให้คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ทราบภายในระยะเวลา ที่คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ กำหนด โดยมีให้นำบทบัญญัติของกฎหมายที่ห้ามหน่วยงานใดเปิดเผยข้อมูลในความครอบครองมาใช้บังคับกับการแจ้งข้อมูลดังกล่าว

ในกรณีที่ผลการตรวจสอบความเปลี่ยนแปลงของทรัพย์สินและหนี้สินพบว่า มีพฤติการณ์ร้ายแรงผิดปกติ ให้คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ดำเนินการไต่สวนเพื่อร้องขอให้ทรัพย์สินตกเป็นของแผ่นดินต่อไป²⁹

5.2.5 การไม่ยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สิน³⁰

เมื่อปรากฏว่าผู้มีหน้าที่ยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินต่อคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ผู้ใดจงใจไม่ยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สิน หรือจงใจยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินหรือหนี้สินด้วยข้อความ อันเป็นเท็จ หรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบ และมีพฤติการณ์อันควรเชื่อได้ว่ามีเจตนาไม่แสดงที่มา แห่งทรัพย์สินหรือหนี้สินนั้น ให้คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ กรรมการหรือพนักงานเจ้าหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย แจ้งข้อกล่าวหาให้ผู้นั้นทราบ และกำหนดระยะเวลาตามสมควรที่ผู้นั้นจะมาชี้แจงข้อกล่าวหา ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ กำหนด แล้วนำเสนอคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ เพื่อพิจารณาต่อไป กรณีตามวรรคหนึ่ง หากคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ มีมติว่าผู้ใดจงใจไม่ยื่นบัญชีแสดงรายการ ทรัพย์สินและหนี้สิน หรือจงใจยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินหรือหนี้สินด้วยข้อความอันเป็นเท็จ หรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบ และมีพฤติการณ์ อันควรเชื่อได้ว่ามีเจตนาไม่แสดงที่มาแห่งทรัพย์สินหรือหนี้สิน ให้ดำเนินการ ดังต่อไปนี้

1) กรณีเป็นบุคคลตามมาตรา 102 (1) (2) (3) และ (9) ให้เสนอเรื่องต่อศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองเพื่อวินิจฉัย ทั้งนี้ ให้ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองมีอำนาจพิจารณาและพิพากษาคดีของบุคคลตามมาตรา 102 (9) ด้วย

²⁸ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561 มาตรา 112

²⁹ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561 มาตรา 113

³⁰ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561 มาตรา 114

2) กรณีเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ ยกเว้นเจ้าหน้าที่ของรัฐตามมาตรา 102 (9) ให้เสนอเรื่อง ต่อศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบเพื่อวินิจฉัย ในการดำเนินคดีกับผู้ถูกกล่าวหา ตามวรรคสอง ให้นำความในมาตรา 80 มาตรา 81 และ มาตรา 86 มาใช้บังคับด้วยโดยอนุโลม

กล่าวโดยสรุป พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปราม การทุจริต พ.ศ. 2561 บัญญัติการดำเนินการเกี่ยวกับทรัพย์สิน การยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สิน และการตรวจสอบไว้ตั้งแต่มาตรา 102 ถึงมาตรา 114 การยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินถือเป็น กระบวนการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐของผู้ที่เข้ามาดำรงตำแหน่ง โดยกฎหมายบัญญัติให้ตำแหน่ง เจ้าพนักงานของรัฐตามที่กฎหมายบัญญัติมีหน้าที่ยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สิน เพื่อเป็นการป้องกัน มิให้เจ้าพนักงานของรัฐไม่ว่าจะดำรงตำแหน่งทางการเมือง ข้าราชการ พนักงานองค์กรของรัฐ พนักงานรัฐวิสาหกิจ ใช้อำนาจหน้าที่ในระหว่างที่เข้ามาดำรงตำแหน่งจนพ้นจากตำแหน่ง อาศัยอำนาจ หน้าที่ที่แสวงหาประโยชน์อันมิควรได้ตามกฎหมายสำหรับตนเอง หรือบุคคลอื่น

การยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สิน ถือเป็นหน้าที่เฉพาะตัวของผู้มีหน้าที่ ยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สิน หากผู้มีหน้าที่ยื่นไม่ยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินหรือยื่นบัญชี ทรัพย์สินและหนี้สินอันเป็นเท็จ หรือปกปิดข้อเท็จจริงอันควรแจ้งให้ทราบ และมีพฤติการณ์อันควร เชื่อได้ว่ามีเจตนาไม่แสดงที่มาแห่งทรัพย์สินหรือหนี้สิน ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 114 แห่งพระราชบัญญัติ ประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561 ให้คณะกรรมการป้องกัน และปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ เสนอเรื่องต่อศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง หรือศาลคดีอาญาทุจริตหรือประพฤติมิชอบที่อยู่ในเขตอำนาจเพื่อวินิจฉัย ในกรณีที่ศาลฎีกา แผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง หรือศาลคดีอาญาทุจริต หรือประพฤติมิชอบ ที่อยู่ในเขตอำนาจ มีคำพิพากษาว่ากระทำความผิดตามที่ถูกกล่าวหา ให้ผู้ต้องคำพิพากษานั้น พ้นจากตำแหน่งและให้เพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งและจะเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งมีกำหนดไม่เกินสิบปี ด้วยหรือไม่ก็ได้ ผู้ใดถูกเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งไม่ว่าในกรณีใด ผู้นั้นไม่มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง หรือสมัครเลือกเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา สมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น ตลอดไปและไม่สิทธิดำรงตำแหน่งทางการเมืองใดๆ และต้องรับโทษทางอาญาตามมาตรา 167 ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหกเดือน หรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

ในส่วนการดำเนินการตรวจสอบความเปลี่ยนแปลงของทรัพย์สินและหนี้สิน พระราชบัญญัติ ประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561 มาตรา 110 บัญญัติให้ คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ต้องทำการตรวจสอบความเปลี่ยนแปลง ของทรัพย์สินและหนี้สิน เมื่อมีกรณีพ้นจากตำแหน่งจากการเปรียบเทียบบัญชีทรัพย์สินและหนี้สิน กรณีพ้นจากตำแหน่งกับกรณีเข้ารับตำแหน่งแล้วในกรณีที่ผลการตรวจสอบเปลี่ยนแปลงดังกล่าว

ปรากฏว่าผู้มีหน้าที่ยื่นบัญชี มีพฤติการณ์ร่ำรวยผิดปกติ ให้ดำเนินการเกี่ยวกับทรัพย์สินที่ร่ำรวยผิดปกติตกเป็นของแผ่นดินต่อไป ตามมาตรา 113 แห่งพระราชบัญญัติดังกล่าว

5.3 ประกาศคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ เรื่อง หลักเกณฑ์ของผู้ซึ่งอยู่กินกันฉันสามีภริยาโดยมิได้จดทะเบียนสมรสอันถือว่าเป็นคู่สมรส พ.ศ. 2561³¹

ประกาศฉบับนี้ได้กำหนดให้สำหรับคู่สมรสให้หมายความรวมถึงผู้ซึ่งอยู่กินกันฉันสามีภริยาโดยมิได้จดทะเบียนสมรสด้วย ผู้ซึ่งอยู่กินกันฉันสามีภริยาโดยมิได้จดทะเบียนสมรสอันถือว่าเป็นคู่สมรสบุคคลซึ่งอยู่กินกันฉันสามีภริยาโดยมิได้จดทะเบียนสมรสกับเจ้าพนักงานของรัฐ และมีลักษณะอย่างหนึ่งอย่างใด ดังต่อไปนี้

- 1) ได้ทำพิธีมงคลสมรสหรือพิธีอื่นใดในทำนองเดียวกันกับเจ้าพนักงานของรัฐ โดยมีบุคคลในครอบครัวหรือบุคคลภายนอกรับทราบว่าเป็นการอยู่กินเป็นสามีภริยากันตามประเพณี
- 2) เจ้าพนักงานของรัฐแสดงให้เห็นปรากฏว่ามีสถานะเป็นสามีภริยากัน หรือมีพฤติการณ์เป็นที่รับรู้ของสังคมทั่วไปว่ามีสถานะดังกล่าว

ทั้งนี้ ให้หมายความรวมถึงบุคคลซึ่งจดทะเบียนสมรสกับเจ้าพนักงานของรัฐและต่อมาได้จดทะเบียนหย่าขาดจากกันตามกฎหมาย แต่ยังคงแสดงให้เห็นปรากฏหรือมีพฤติการณ์ ซึ่งเป็นที่รับรู้ของสังคมทั่วไป ว่ามีสถานะเป็นสามีหรือภริยากัน

5.4 ประกาศคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ เรื่อง แบบบัญชีทรัพย์สินและหนี้สิน พ.ศ. 2563³²

ประกาศฉบับนี้ได้กำหนดแบบบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินของเจ้าพนักงานของรัฐซึ่งมีหน้าที่ยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สิน และเอกสารประกอบต่อคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ โดยกำหนดหลักเกณฑ์ ดังนี้

- 1) ให้เจ้าพนักงานของรัฐซึ่งมีหน้าที่ยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สิน และเอกสารประกอบต่อคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ใช้แบบบัญชีแนบท้ายประกาศนี้ในการยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สิน

2) แบบบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินตามประกาศนี้ ให้ใช้บังคับกับการยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินของเจ้าพนักงานของรัฐซึ่งมีหน้าที่ยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินต่อคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ในวันที่ประกาศคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ เรื่อง แบบบัญชีทรัพย์สินและหนี้สิน พ.ศ. 2563 มีผลใช้บังคับ

³¹ ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 135 ตอนที่ 87 ก 1 พฤศจิกายน 2561

³² ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 137 ตอนพิเศษ 293 ง 17 ธันวาคม 2563

3) แบบบัญญัติทรัพย์สินและหนี้สินตามประกาศนี้ ให้ใช้บังคับกับเจ้าพนักงานของรัฐ ซึ่งมีหน้าที่ยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินต่อคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ อยู่ก่อนวันที่ประกาศคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ เรื่อง แบบบัญชีทรัพย์สินและหนี้สิน พ.ศ. 2563 มีผลใช้บังคับ แต่ได้ดำเนินการยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินภายหลังจากที่วันที่ประกาศนี้มีผลใช้บังคับด้วย

บทที่ 3

การตรวจสอบทรัพย์สินและหนี้สินตามกฎหมายต่างประเทศ

ในการศึกษาแนวคิดการตรวจสอบบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินในต่างประเทศ โดยศึกษาประเทศสหรัฐอเมริกาและประเทศฝรั่งเศสเปรียบเทียบกับกฎหมายไทย

1. กฎหมายการตรวจสอบทรัพย์สินและหนี้สินของสหรัฐอเมริกา

1.1 ความเป็นมาของการตรวจสอบทรัพย์สินและหนี้สิน

ในช่วงปี ค.ศ. 1970 (พ.ศ. 2513) มีเหตุการณ์โจรกรรมข้อมูลในสำนักงานใหญ่พรรคเดโมแครต ส่งผลให้ประธานาธิบดี ริชาร์ด นิกสัน (Richard M. Nixon) ลาออกจากประธานาธิบดี เป็นเหตุการณ์ที่มีความสำคัญในการผลักดันให้มีแนวคิดการต่อต้านการทุจริตและป้องกันผลประโยชน์ทับซ้อน ส่งผลให้มีการเรียกร้องหาจริยธรรมและความโปร่งใสของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ต่อมาสภาองเกรสได้ ออกกฎหมายหลายฉบับเพื่อปกป้องผลประโยชน์ของสาธารณชนจากการกระทำอันมิชอบของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองและเจ้าหน้าที่ของรัฐ³³

กฎหมายที่มีความสำคัญ ได้แก่ รัฐบัญญัติว่าด้วยจริยธรรมของรัฐบาล ค.ศ. 1978 (The Ethics in Government Act of 1978) ซึ่งได้แก้ไขเพิ่มเติมโดย The Ethics Reform Act 1989 เป็นกฎหมายที่สร้างความโปร่งใส ช่วยลดทุจริต และเป็นการสร้างมาตรการที่ช่วยป้องกันการเกิดผลประโยชน์ทับซ้อนของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองและเจ้าหน้าที่รัฐในการปฏิบัติหน้าที่ โดยมีบทบัญญัติที่สำคัญคือ เรื่องของการเปิดเผยข้อมูลทางการเงิน (Financial Disclosure Requirements of Federal Personnel) มีวัตถุประสงค์ในการตรวจหาและป้องกันการมีผลประโยชน์ทับซ้อน เพื่อเพิ่มความเชื่อมั่นในการทำงานของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองและเจ้าหน้าที่รัฐให้กับประชาชน โดยการกำหนดให้เปิดเผยข้อมูลทางการเงิน ครอบคลุมถึงบุคลากรฝ่ายบริหาร ฝ่ายนิติบัญญัติ และฝ่ายตุลาการ ตลอดจนผู้สมัครรับเลือกตั้งในตำแหน่งประธานาธิบดี รองประธานาธิบดี และสมาชิกสภาองเกรส ซึ่งบทบัญญัติดังกล่าวได้กำหนดหลักเกณฑ์ ในการแสดงข้อมูลทางการเงิน เช่น ประเภทรายได้ ทรัพย์สินและหนี้สินที่ต้องแสดง ตลอดจนกำหนดบทลงโทษกรณีที่มีการฝ่าฝืนกฎหมายด้วย³⁴

³³ พัชรวรรณ นุชประยูร และคณะ. รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์ เรื่องการพัฒนารูปแบบและวิธีการเพิ่มประสิทธิภาพ และประสิทธิผลของระบบตรวจสอบทรัพย์สินและหนี้สิน. 2560. หน้า 91

³⁴ “เรื่องเดียวกัน”. หน้า 92

ระบบการแสดงบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินของประเทศสหรัฐอเมริกาเป็นระบบกระจายอำนาจโดยรัฐบัญญัติว่าด้วยจริยธรรมของรัฐบาล ค.ศ.1978 กำหนดหน่วยงานในการกำกับดูแลแตกต่างกันออกไปขึ้นอยู่กับตำแหน่งของบุคคลที่มีหน้าที่จัดทำรายงานทางการเงิน โดยผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองและเจ้าหน้าที่รัฐฝ่ายบริหาร มีสำนักงานจริยธรรมแห่งรัฐบาล (office of Government Ethics) เป็นหน่วยงานที่ดูแล ฝ่ายนิติบัญญัติ มีคณะกรรมการมาตรฐานทางจริยธรรมของสภาผู้แทนราษฎร (The Committee on Standards of Official of the House of Representative) ทำหน้าที่กำกับดูแล คณะกรรมการจริยธรรมของวุฒิสภา (The Select Committee on Ethics of the Senate) ทำหน้าที่กำกับดูแลรายงานทางการเงินของวุฒิสมาชิกและเจ้าหน้าที่ของรัฐสภา และฝ่ายตุลาการ มีคณะกรรมการประมวลจริยธรรมของสภาตุลาการ (Committee on Codes of Conduct of the Judicial Conference) ทำหน้าที่กำกับดูแล โดยหน่วยงานกำกับดูแลเหล่านี้ไม่ได้ มีหน้าที่ในการตรวจสอบความถูกต้องของรายงานทางการเงินและความถูกต้องของทรัพย์สิน หากมีกรณีร้องเรียนหรือตรวจสอบพบความผิดปกติ หน่วยงานเหล่านี้จะส่งเรื่องให้หน่วยงานที่มีหน้าที่ตรวจสอบและสอบสวนการทุจริต ได้แก่ สำนักงานผู้ตรวจราชการ (Office of the Inspector General)³⁵

1.2 หลักเกณฑ์การแสดงบัญชีทรัพย์สินและหนี้สิน

1.2.1 ผู้มีหน้าที่ยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สิน

รัฐบัญญัติว่าด้วยจริยธรรมของรัฐบาล ค.ศ. 1978 กำหนดตำแหน่งผู้มีหน้าที่ยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สิน³⁶ ดังนี้

- 1) ประธานาธิบดี
- 2) รองประธานาธิบดี
- 3) เจ้าหน้าที่ของรัฐฝ่ายบริหารที่มีตำแหน่งสูงกว่าระดับที่กำหนด หรือตำแหน่งเทียบเท่าอื่นๆ กำหนดโดยผู้อำนวยการสำนักงานจริยธรรมรัฐบาลของสหรัฐอเมริกา
- 4) เจ้าหน้าที่ของรัฐฝ่ายบริหารที่ได้รับเงินภายใต้ระบบอื่น รวมทั้งทหารที่มีอัตราเงินเดือนเท่ากับหรือสูงกว่าที่กำหนด และเจ้าหน้าที่ในตำแหน่งอื่นๆ ที่เทียบเท่า กำหนดโดยผู้อำนวยการสำนักงานจริยธรรมรัฐบาลของสหรัฐอเมริกา
- 5) เจ้าหน้าที่ของรัฐฝ่ายบริหารในตำแหน่งที่พิเศษที่ไม่ได้เปิดให้มีการแข่งขัน เนื่องจากเป็นหน่วยงานที่กำหนดนโยบายที่เป็นความลับและรวมถึงบุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่มีตำแหน่งในลักษณะเดียวกันด้วยเลย

³⁵ “เรื่องเดียวกัน”. หน้า 93

³⁶ Ethics in Government Act 1978, Section 101

- 6) เจ้าหน้าที่ระดับสูงของกรมไปรษณีย์ซึ่งได้รับอัตราค่าจ้างเท่ากับหรือมากกว่าร้อยละ 120 ของอัตราขั้นต่ำ
- 7) ผู้อำนวยการสำนักงานจริยธรรมรัฐบาลและเจ้าหน้าที่ที่ได้รับแต่งตั้งประจำแต่ละหน่วยงาน
- 8) ลูกจ้างที่ถือว่าจ้างให้ทำงานในสำนักงานบริหารของประธานาธิบดี
- 9) สมาชิกสภาครองเกส
- 10) เจ้าหน้าที่รัฐในบางตำแหน่งของรัฐสภา
- 11) ผู้พิพากษาศาลปกครอง
- 12) เจ้าหน้าที่และลูกจ้างบางรายของศาลยุติธรรม
- 13) ผู้ที่ถูกเสนอชื่อโดยประธานาธิบดีให้ดำรงตำแหน่งที่ต้องได้รับการแต่งตั้งโดยประธานาธิบดีและได้รับความยินยอมจากวุฒิสภา
- 14) ผู้ที่สมัครรับเลือกตั้งเป็นประธานาธิบดีรองประธานาธิบดีและสมาชิกสภาครองเกส

1.2.2 รายละเอียดที่ต้องแสดงในบัญชีทรัพย์สินและหนี้สิน

ในประเทศสหรัฐอเมริกาที่กำหนดให้การแสดงบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินจะต้องแสดงทั้งของตนเอง คู่สมรสและบุตรที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะโดยมีรายละเอียดดังนี้³⁷

- 1) แหล่งที่มาของรายได้
 - (1) แหล่งที่มาของรายได้ทุกทุกแห่งโดยต้องระบุวันที่ได้รับและจำนวนเงินที่ได้รับในระหว่างปีปฏิทิน ที่ผ่านมามีจำนวน 200 เหรียญดอลลาร์หรือมากกว่านั้น หรือแหล่งที่มาของเงิน ในวันที่จ่าย และจำนวนเงินที่ได้จ่ายให้แก่องค์กรการกุศลแทนที่จะรับเงินมาเป็นค่าตอบแทน โดยจะต้องแนบรายชื่อผู้รับเงินรวมถึงวันรับและจำนวนเงินที่รับดังกล่าวต่อสำนักงานกำกับดูแลจรรยาบรรณโดยเป็นความลับ
 - (2) แหล่งที่มาและชนิดของรายได้ซึ่งประกอบไปด้วย เงินปันผล ค่าเช่า ดอกเบี้ยกำไรที่ได้รับมาระหว่างปี ซึ่งมีจำนวนมากกว่า 200 เหรียญดอลลาร์ และแจกแจงว่าจำนวนหรือมูลค่าที่ได้รับนั้นอยู่ช่วงใดดังนี้
 - ก. ไม่เกิน 1,000 เหรียญดอลลาร์
 - ข. มากกว่า 1,000 เหรียญดอลลาร์แต่ไม่เกิน 2,500 เหรียญดอลลาร์
 - ค. มากกว่า 2,500 เหรียญดอลลาร์แต่ไม่เกิน 5,000 เหรียญดอลลาร์
 - ง. มากกว่า 5,000 เหรียญดอลลาร์ แต่ไม่เกิน 15,000 เหรียญดอลลาร์

³⁷ The Ethics in government act 1978, Section 102

- จ. มากกว่า 15,000 เหรียญดอลลาร์แต่ไม่เกิน 50,000 เหรียญดอลลาร์
- ฉ. มากกว่า 50,000 เหรียญดอลลาร์แต่ไม่เกิน 100,000 เหรียญดอลลาร์
- ช. มากกว่า 100,000 เหรียญดอลลาร์แต่ไม่เกิน 1,000,000 เหรียญดอลลาร์
- ฌ. มากกว่า 1,000,000 เหรียญดอลลาร์แต่ไม่เกิน 5,000,000 เหรียญดอลลาร์
- ญ. มากกว่า 5,000,000 เหรียญดอลลาร์

2) ค่าของขวัญหรือเงินที่สามารถเบิกคืนได้

(1) ลักษณะของแหล่งที่มาคืออธิบายโดยย่อและมูลค่าของของขวัญทั้งหมด ซึ่งมีมูลค่ารวมกันแล้วเกินกว่ามูลค่าขั้นต่ำตามที่กำหนดไว้หรือเกิน 250 เหรียญดอลลาร์ แล้วแต่จำนวนไหน จะมากกว่ากัน ที่ได้รับจากบุคคลอื่นที่ไม่ใช่ญาติของผู้มีหน้าที่ยื่นบัญชีทรัพย์สินในระหว่างปีที่ผ่านมา ยกเว้นค่าอาหารค่าที่พักและค่านันทนาการต่างๆ ที่ได้รับการรับรองส่วนตัวหรือได้รับของขวัญ ที่มีมูลค่าราคาตลาดเท่ากับ 100 เหรียญดอลลาร์ หรือน้อยกว่านั้นที่ได้รับในเวลาเดียวกันไม่นำมารวมคำนวณ

(2) รายละเอียดโดยย่อเกี่ยวกับกำหนดการเดินทาง วันที่ และค่าใช้จ่าย ที่เสียไปสำหรับการเดินทางที่ได้รับชดใช้คืนจากแหล่งใดก็ได้ซึ่งเกินกว่ามูลค่าขั้นต่ำตามที่กำหนดไว้ หรือเกินกว่า 250 เหรียญดอลลาร์ แล้วแต่มูลค่าราคาใดจะมากกว่ากัน ซึ่งได้รับในระหว่างปีปฏิทิน ที่ผ่านมา

(3) ค่าของขวัญที่รับยกเว้นไม่ให้นำมารวมคำนวณ

3) ผลประโยชน์ของทรัพย์สินที่ถือครองอยู่ในระหว่างปีในทางการค้าหรือทางธุรกิจ หรือในการลงทุน ซึ่งมีมูลค่าตลาดเกินกว่า 1,000 เหรียญดอลลาร์ ณ วันสิ้นปี

4) หนี้สินที่มีต่อบุคคลอื่น ที่มีใช้คู่สมรส บิดา มารดา พี่ น้อง บุตร ของผู้มีหน้าที่ ยื่นบัญชีทรัพย์สิน ซึ่งมีมูลค่าเกินกว่า 10,000 เหรียญดอลลาร์ในปีที่ผ่านมา โดยไม่รวมถึงหนี้สินที่เกิด จากการจำนองที่อยู่อาศัยส่วนตัวของผู้ยื่น หรือคู่สมรส หรือหนี้สินที่เกิดจากการเช่าซื้อ ยานพาหนะ เฟอร์นิเจอร์ หรือเครื่องใช้ไฟฟ้า โดยหนี้สินดังกล่าวจะต้องมีจำนวนไม่มากกว่าราคาซื้อขาย

5) อสังหาริมทรัพย์ที่มีการซื้อขายหรือแลกเปลี่ยน ที่ทำขึ้นในระหว่างปีซึ่งมี มูลค่ามากกว่า 1,000 เหรียญดอลลาร์ ยกเว้นที่อยู่อาศัยส่วนตัว หุ่น พันธบัตร หลักทรัพย์ล่วงหน้า ของผู้ยื่นหรือคู่สมรสทั้งนี้ หากเป็นการซื้อ ขาย แลกเปลี่ยนในระหว่างผู้ยื่น คู่สมรส และบุตรที่ยัง ไม่บรรลุนิติภาวะไม่จำเป็นต้องแสดง

6) รายละเอียดการดำรงตำแหน่งที่ดำรงตำแหน่งก่อนหรือ ณ วันที่ยื่นบัญชีฯ (โดยหากเป็นการยื่นบัญชีฯ ครั้งแรกให้ใส่รายละเอียดที่ได้ดำรงตำแหน่งย้อนหลัง 2 ปีด้วย) ซึ่งได้แก่ เจ้าหน้าที่ ผู้อำนวยการ หุ่นส่วน เจ้าของ ผู้แทน ลูกจ้าง ที่ปรึกษาของบริษัทต่างๆ ที่ปรึกษา ขององค์กรเอกชน องค์กรด้านแรงงาน หรือสถาบันการศึกษา เว้นแต่เป็นตำแหน่งที่เกี่ยวข้องกับศาสนา สังคม หรือตำแหน่งที่เป็นวิชาชีพโดยเฉพาะ

7) รายละเอียดข้อตกลงในสัญญาหรือความตกลงในเรื่องเกี่ยวกับ การจ้างงานที่จะเกิดขึ้น ในอนาคต การกลางงาน การที่นายจ้างเดิมที่ไม่ใช่รัฐบาลของสหรัฐอเมริกาจ่ายเงินให้อย่างต่อเนื่อง การเข้าร่วมในโครงการสวัสดิการของลูกจ้างที่สนับสนุนโดยนายจ้างเดิม

8) มูลค่าเงินสดที่ได้จากผลประโยชน์จากทรัสต์ของผู้ยื่นบัญชีฯ ยกเว้นการจัดการทรัสต์ที่เสร็จสิ้นก่อนวันที่ 24 กรกฎาคม 1995

1.2.3 จำนวนครั้งและระยะเวลาในการยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สิน

กฎหมายในประเทศสหรัฐอเมริกากำหนดให้ผู้ที่มีหน้าที่ยื่นบัญชีทรัพย์สินจะต้องยื่นบัญชี 3 ครั้ง³⁸

1) ภายใน 30 วัน นับแต่ได้รับตำแหน่งดังกล่าว ยกเว้นกรณีที่ผู้มีหน้าที่ยื่นบัญชีได้ออกจากตำแหน่งดังกล่าวและได้ดำรงตำแหน่งใหม่ภายใน 30 วัน โดยจะต้องเป็นตำแหน่งที่มีการยื่นบัญชีฯ เหมือนกันหรือกรณีที่ได้เคยยื่นไว้แล้วในฐานะที่เป็นผู้ถูกเสนอชื่อให้ดำรงตำแหน่งอื่น

2) กรณีที่ได้ดำรงตำแหน่งที่มีหน้าที่ยื่นบัญชีฯ เกินกว่า 60 วัน ในปีที่ผ่านมาจะต้องยื่นบัญชีฯ ประจำปี ภายในวันที่ 15 พฤษภาคม ของปีถัดไป

3) ภายใน 30 วัน เมื่อพ้นจากตำแหน่ง (หากยังไม่ได้ยื่นบัญชีฯ ประจำปีของปีก่อนที่จะพ้นจากตำแหน่ง ให้ยื่นบัญชีของปีก่อนหน้าด้วย)

อย่างไรก็ตาม หากเป็นผู้ที่ได้รับเสนอชื่อโดยประธานาธิบดีเพื่อดำรงตำแหน่งที่จะต้องได้รับความยินยอมจากวุฒิสภาจะต้องยื่นบัญชีฯ ภายใน 5 วัน นับจากวันที่ ประธานาธิบดีได้เสนอชื่อ และหากเป็นผู้ที่สมัครเลือกตั้งประธานาธิบดี รองประธานาธิบดี และสมาชิกวุฒิสภาจะต้องยื่นบัญชีฯ ภายใน 30 วันนับแต่วันสมัครรับเลือกตั้ง³⁹

1.2.4 บทลงโทษ

รัฐบัญญัติว่าด้วยจริยธรรมของรัฐบาล ค.ศ. 1978 กำหนดให้ผู้มีหน้าที่ยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สิน ต้องยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินต่อหน่วยงานที่กำหนด หากมีการฝ่าฝืนไม่ปฏิบัติตามที่กฎหมายกำหนดจะมีโทษทางอาญา หากเป็นกรณีเจตนายื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินอันเป็นที่จะมีโทษปรับตามที่กำหนดไว้ในกฎหมาย หรือจำคุกไม่เกิน 1 ปี หรือทั้งจำทั้งปรับ

³⁸ Ethics in Government Act of 1978, Section 101 (a), (b), (c)

³⁹ Ethics in Government Act of 1978, Section 101 (b), (c)

นอกจากนี้ รัฐบัญญัติฯ ยังกำหนดให้อัยการสูงสุดอาจดำเนินการฟ้องคดีต่อศาลแพ่ง กรณีบุคคลซึ่งรู้และจงใจยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินอันเป็นเท็จ และจงใจไม่ยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สิน ศาลอาจลงโทษทางแพ่งกับบุคคลนั้นเป็นจำนวนเงินไม่เกิน 50,000 ดอลลาร์สหรัฐ และหากเป็นกรณียื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินต่ำกว่ากำหนด จะมีโทษปรับเป็นจำนวนเงินไม่เกิน 200 ดอลลาร์สหรัฐ

2. กฎหมายการตรวจสอบทรัพย์สินและหนี้สินของสาธารณรัฐฝรั่งเศส

2.1 ความเป็นมาการตรวจสอบทรัพย์สินและหนี้สิน

ประเทศฝรั่งเศสได้มีการกระจายอำนาจการปกครองไปยังส่วนท้องถิ่น ทำให้ต้องมีการจัดหาแหล่งเงินทุนในการสนับสนุนการหาเสียงเลือกตั้งทั้งในระดับประเทศและในระดับท้องถิ่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการเลือกตั้งประธานาธิบดี พบว่ามีการใช้จ่ายเงินในการหาเสียงเลือกตั้งเป็นจำนวนเงินมากกว่าเงินที่ทางรัฐบาลมอบให้ถึง 20 เท่า ทำให้มีการต้องขอสงวนสิทธิ์แหล่งที่มาของเงินมาใช้หาเสียงดังกล่าวว่านำมาจากแหล่งใด เพราะเงินมีจำนวนมากเกินกว่าที่จะได้รับสนับสนุนมาจากพรรคการเมือง ซึ่งเป็นที่สงสัยว่าอาจได้รับมาโดยผิดกฎหมายจากบริษัทต่างๆ ดังนั้น ในการประชุมของคณะกรรมการกฎหมายจริยธรรมในการปกครอง ครั้งที่ 9 ปี ค.ศ.1987 ได้เห็นควรให้มีการควบคุมการเงินในกิจกรรมทางการเมือง จึงมีการออกกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญ ฉบับที่ 88-226 และ 88-277 ลงวันที่ 11 มีนาคม ค.ศ. 1988 ว่าด้วยความโปร่งใส ในการเงินของวิถีชีวิตทางการเมือง ซึ่งออกมาเพื่อแสดงให้เห็นว่ารัฐบาลและสมาชิกรัฐสภา ต้องการให้มีหลักศีลธรรมในการหาเสียงเลือกตั้ง จึงได้มีการกำหนดให้มีการแสดงบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ซึ่งเป็นระบบที่จะทำให้เกิดความโปร่งใสในทางการเงิน⁴⁰

2.2 หลักเกณฑ์การแสดงบัญชีทรัพย์สินและหนี้สิน

2.2.1 ผู้มีหน้าที่ยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สิน

ประเทศฝรั่งเศสมีกฎหมายหลายฉบับที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดให้นักการเมืองต้องยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สิน โดยสำหรับตำแหน่งประธานาธิบดี สมาชิกรัฐสภา รวมถึงผู้ลงสมัครรับเลือกตั้งประธานาธิบดีนั้น มีประมวลกฎหมายเลือกตั้งฝรั่งเศส ปี ค.ศ. 1964 แก้ไขล่าสุด ปี ค.ศ. 2016 (The French Electoral Code (1964, last amended in 2016) และสำหรับคณะรัฐมนตรี ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองส่วนท้องถิ่น มีกฎหมายฉบับที่ 2013-907

⁴⁰ กิตติพงษ์ ทองปุย. การแสดงบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง. (วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพมหานคร. 2542. หน้า 138-139

วันที่ 11 ตุลาคม 2013 ว่าด้วยความโปร่งใสของชีวิตสาธารณะ (2013, แก้ไขเพิ่มเติมในปี 2016) The Law no.2013-907 of 11 October 2013 on the transparency of public life (2013, amended in 2016) ซึ่งจะเห็นได้ว่าในประเทศฝรั่งเศสนั้นครอบคลุม นักการเมืองในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับประธานาธิบดี คณะรัฐมนตรี สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา และผู้ดำรงตำแหน่ง การเมืองระดับท้องถิ่น อีกทั้งยังรวมถึงตำแหน่งเจ้าหน้าที่ของรัฐในระดับสูงอีกด้วย

2.2.2 รายละเอียดที่ต้องแสดงในบัญชีทรัพย์สินและหนี้สิน

สำหรับรายละเอียดทรัพย์สินและหนี้สินที่ต้องแสดงนั้น กฎหมายได้กำหนดให้ แสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สิน ดังต่อไปนี้⁴¹

- 1) อสังหาริมทรัพย์
- 2) หลักทรัพย์
- 3) ประกันชีวิต
- 4) เงินฝาก
- 5) สหกรณ์ทรัพย์ที่มีมูลค่าราเกินกว่าที่กำหนดไว้
- 6) ยานพาหนะ
- 7) ค่ากู้ดิวลิต์
- 8) สหกรณ์ทรัพย์และอสังหาริมทรัพย์ที่อยู่ในต่างประเทศ
- 9) ทรัพย์สินอื่น
- 10) หนี้สิน

โดยในบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินจะต้องระบุข้อมูลเกี่ยวกับ ตำแหน่งงานของตนและคู่สมรสในปัจจุบัน ตำแหน่งงานของผู้ยื่นในช่วง 5 ปีที่ผ่านมา ความเกี่ยวข้องกับ องค์กรของรัฐหรือของเอกชน และงานอาสาสมัครด้วย

2.2.3 จำนวนครั้งและระยะเวลาในการยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สิน

ตำแหน่งประธานาธิบดี กรณีผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นประธานาธิบดีจะต้องยื่น บัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินอย่างน้อย 15 วันก่อนการลงคะแนนเลือกตั้งครั้งแรก และยื่นภายใน 7 เดือนก่อนหมดวาระการดำรงตำแหน่ง ทั้งนี้ หากมีการเปลี่ยนแปลงทรัพย์สินและ หนี้สินในสาระสำคัญจะต้องยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินภายใน 2 เดือนนับจากวันที่มี การเปลี่ยนแปลงด้วย⁴²

⁴¹ Act no.2013-907 on transparency in public life, Article 4

⁴² ACT NO.2013-907 OF 11 OCTOBER 2013 ON TRANSPARENCY IN PUBLIC LIFE, ARITCLE 4.1

คณะรัฐมนตรีและเจ้าหน้าที่ของรัฐ กรณีเข้ารับตำแหน่ง และพ้นจากตำแหน่ง ให้ยื่นภายใน 2 เดือน ตั้งแต่เข้ารับตำแหน่ง หากมีการเปลี่ยนแปลงทรัพย์สินและหนี้สิน ในสาระสำคัญ จะต้องยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินภายใน 1 เดือน นับจากวันที่ มีการเปลี่ยนแปลงด้วย⁴³

สมาชิกวุฒิสภา กรณีเข้ารับตำแหน่งให้ยื่นภายใน 2 เดือนตั้งแต่เข้ารับตำแหน่ง กรณีพ้นจากตำแหน่งให้ยื่นภายใน 7 เดือน ก่อนหมดวาระการดำรงตำแหน่ง ทั้งนี้ หากมีการเปลี่ยนแปลงทรัพย์สินและหนี้สินในสาระสำคัญจะต้องยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินภายใน 2 เดือน นับจากวันที่มีการเปลี่ยนแปลงด้วย⁴⁴

2.2.4 บทลงโทษ

หากผู้มีหน้าที่ยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินไม่ยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินจะมีสภาพบังคับแตกต่างกันไปในแต่ละตำแหน่งกรณีประธานาธิบดีและผู้สมัครรับเลือกตั้งประธานาธิบดี หากไม่ยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินหรือยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินล่าช้าจะถือว่าการสมัครไม่สมบูรณ์⁴⁵ ทั้งนี้ หากพบว่าเป็นการยื่นบัญชีด้วยข้อความอันเป็นเท็จหรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบ จะมีโทษจำคุก 3 ปี และปรับ 45,000 ยูโร และถือว่าขาดคุณสมบัติในการดำรงตำแหน่ง ทำให้ต้องพ้นจากตำแหน่งอีกด้วย⁴⁶

กรณีสมาชิกวุฒิสภา หากยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินล่าช้าเกินกว่าที่กำหนดจะมีโทษจำคุก 1 เดือน และปรับ 15,000 ยูโร⁴⁷ ทั้งนี้ หากไม่ยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินหรือยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินอันเป็นเท็จจะมีโทษจำคุก 3 ปี และปรับ 45,000 ยูโร และมีโทษห้ามดำรงตำแหน่งทางการเมืองด้วย

3. เปรียบเทียบการยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินของประเทศไทยกับต่างประเทศ

จากการศึกษากฎหมายการตรวจสอบทรัพย์สินและหนี้สินของกฎหมายต่างประเทศ และกฎหมายไทย ที่ปรากฏในบทที่ 2 และบทที่ 3 นั้น ผู้ศึกษาจึงได้จัดทำเป็นตารางเปรียบเทียบ เพื่อให้เกิดความชัดเจน ดังนี้

⁴³ Act no.2013-907 of 11 October 2013 on transparency in public life, Article 4.21

⁴⁴ Electoral Code, Article L.O.135-1

⁴⁵ Law No.62-1292 on the election of the President of the Republic by Universal Suffrage, Article 3

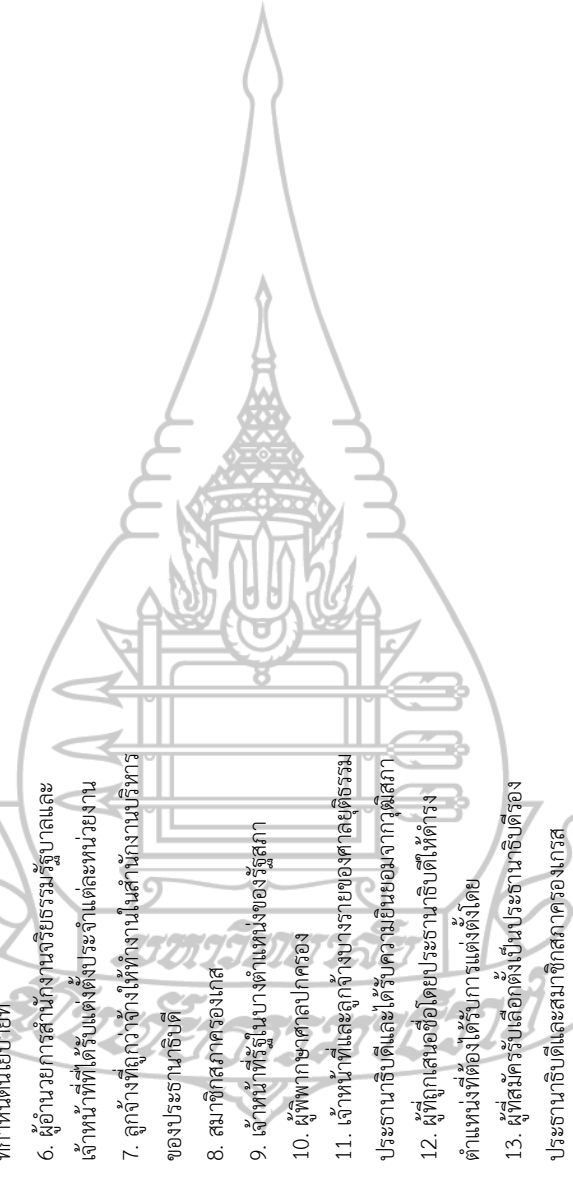
⁴⁶ Penal Code, Articles 131-26, 131-26-1, 131-27, and Electoral Code, Article L.O.135-1\

⁴⁷ Electoral Code, Article L.O.135-4

ตารางที่ 3.1 เปรียบเทียบการยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินของ 3 ประเทศ

	สหรัฐอเมริกา	ฝรั่งเศส	ไทย
1. หน่วยงานที่ตรวจสอบ	<p>รัฐบัญญัติว่าด้วยความซื่อสัตย์ของรัฐบาล ค.ศ.1978 (The Ethics in Government Act of 1978)</p>	<p>1. ประมวลกฎหมายเลือกตั้งฝรั่งเศส 1964 แก้ไขล่าสุดปี ค.ศ.2016 (The French Electoral Code (1964 last amended in 2016))</p> <p>2. กฎหมายว่าด้วยความโปร่งใสของชีวิตสาธารณะ 2013, แก้ไขเพิ่มเติมในปี 2016) The Law no.2013-907 of October 2013 on the transparency of public life (2013; amended in 2016)</p>	<p>พระราชบัญญัติว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ พ.ศ. 2561</p>
2. หลักเกณฑ์การแสดงบัญชีทรัพย์สิน	<p>1 ประชานาธิบดี</p> <p>2. รองประธานาธิบดี</p> <p>3. เจ้าหน้าที่ของรัฐฝ่ายบริหารที่มีตำแหน่งสูงกว่าระดับที่กำหนด หรือตำแหน่งเทียบเท่าอื่นๆ กำหนดโดยผู้อำนวยการสำนักงานจริยธรรมรัฐบาลของสหรัฐอเมริกา</p> <p>4. เจ้าหน้าที่ของรัฐฝ่ายบริหารที่ได้รับเงินภายใต้ระบบอื่น รวมทั้งทหารที่มีอัตราเงินเดือนเท่ากับหรือสูงกว่าที่กำหนดและเจ้าหน้าที่ในตำแหน่งอื่นๆ ที่เทียบเท่ากำหนดโดยผู้อำนวยการสำนักงานจริยธรรมรัฐบาลของสหรัฐอเมริกา</p>	<p>1. ประธานาธิบดี</p> <p>2. คณะรัฐมนตรี</p> <p>3. สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร</p> <p>4. สมาชิกวุฒิสภา</p> <p>5. ผู้ดำรงตำแหน่งการเมืองระดับท้องถิ่น</p> <p>6. ตำแหน่งเจ้าหน้าที่ของรัฐในระดับสูง</p>	<p>1. นายกรัฐมนตรี</p> <p>2. คณะรัฐมนตรี</p> <p>3. สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร</p> <p>4. สมาชิกวุฒิสภา</p> <p>5. ผู้ดำรงตำแหน่งการเมืองระดับท้องถิ่น</p> <p>6. ตำแหน่งเจ้าหน้าที่ของรัฐในระดับสูง</p>
2.1 ผู้มีหน้าที่ยื่นบัญชีเป็นกรณีตรวจสอบบุคคลที่ใช้อำนาจรัฐบุคคลเหล่านี้ต้องตรวจสอบละเอียดเพื่อกำหนดตำแหน่ง			

ตารางที่ 3.1 (ต่อ)

สหรัฐอเมริก	ฝรั่งเศส	ไทย
<p>2.1 ผู้มีหน้าที่ยื่นบัญชีเป็นการตรวจสอบบุคคลที่ใช้อำนาจรัฐบุคคลเหล่านี้ต้องตรวจสอบละเอียดเพื่ออีกาหนดตำแหน่ง (ต่อ)</p>	<p>5. เจ้าหน้าที่ของรัฐฝ่ายบริหารในตำแหน่งพิเศษที่ไม่ได้เปิดให้มีการแข่งขันเนื่องจากเป็นหน่วยงานที่กำหนดนโยบายที่</p> <p>6. ผู้อำนวยการสำนักงานจริยธรรมรัฐบาลและเจ้าหน้าที่ที่ได้รับแต่งตั้งประจำแต่ละหน่วยงาน</p> <p>7. ลูกจ้างที่ถือว่าจ้างให้ทำงานในสำนักงานบริหารของประธานาธิบดี</p> <p>8. สมาชิกสภาครองเนส</p> <p>9. เจ้าหน้าที่รัฐในบางตำแหน่งของรัฐสภา</p> <p>10. ผู้พิพากษาศาลปกครอง</p> <p>11. เจ้าหน้าที่และลูกจ้างบางรายของศาลยุติธรรม ประธานาธิบดีและได้รับควมยินยอมมาจากวุฒิสภา</p> <p>12. ผู้ที่ถูกเสนอชื่อโดยประธานาธิบดีให้ดำรงตำแหน่งที่ต้องได้รับการแต่งตั้งโดย</p> <p>13. ผู้ที่สมัครรับเลือกตั้งเป็นประธานาธิบดีหรือประธานาธิบดีและสมาชิกสภาครองเนส</p>	

ตารางที่ 3.1 (ต่อ)

สหรัฐอเมริกา	ฝรั่งเศส	ไทย
<p>2.2 รายการบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินที่ต้องแสดง</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. แหล่งที่มารายได้ 2. ค่าของบัญชีหรือเงินที่สามารถเบิกคืนได้ 3. ผลประโยชน์ของทรัพย์สินที่ถือครองอยู่ในระหว่างปีในทางการการค้าหรือทางธุรกิจ หรือในการลงทุน ซึ่งมีมูลค่าตามตลาดเกินกว่า 1,000 เหรียญดอลลาร์ ณ วันสิ้นปี 4. หนี้สินที่มีต่อบุคคลอื่น ที่มีชื่อ คู่สมรส บิดา มารดา พี่น้อง บุตร ของ ผู้มีหน้าที่ยื่นบัญชีทรัพย์สิน ซึ่งมีมูลค่าเกินกว่า 5. อสังหาริมทรัพย์ที่มีการซื้อขาย หรือแลกเปลี่ยน ที่ทำขึ้นในระหว่างปี ซึ่งมีมูลค่ามากกว่า 1,000 ดอลลาร์ 6. ในรายละเอียดการยื่นบัญชีฯ ครั้งแรกให้ส่งย้อนหลังไปสองปี เว้นแต่เป็นตำแหน่งที่เกี่ยวข้อง ศาสนา สังคม หรือตำแหน่งวิชาชีพเฉพาะไม่ต้องแสดง 7. รายละเอียดข้อตกลงในสัญญาหรือคัมภีร์กลางในเรื่องเกี่ยวกับการจ้างงานที่จะเกิดขึ้นในอนาคต การลดงาน การที่นายจ้างเดิมที่ไม่ใช่รัฐบาลของสหรัฐอเมริกาจ่ายเงินให้อย่างต่อเนื่อง การเข้าร่วมในโครงการสวัสดิการของลูกจ้างที่สนับสนุนนายจ้างเดิม 	<p>1. อสังหาริมทรัพย์</p> <p>2. หลักทรัพย์</p> <p>3. ประกันชีวิต</p> <p>4. เงินฝาก</p> <p>5. อสังหาริมทรัพย์ที่มีมูลค่าเกินกว่าที่กำหนดไว้</p> <p>6. ยานพาหนะ</p> <p>7. ค่ากุญแจ</p> <p>8. อสังหาริมทรัพย์และอสังหาริมทรัพย์ที่อยู่ในต่างประเทศ</p> <p>9. ทรัพย์สินอื่นที่หนี้สิน</p> <p>หมวดทรัพย์สิน</p>	<p>หมวดทรัพย์สิน</p> <ul style="list-style-type: none"> - เงินสด - เงินฝากธนาคารพาณิชย์ - เงินลงทุน - เงินให้กู้ยืม - ที่ดิน - โรงเรือน - ยานพาหนะ - สิทธิและสัมปทาน - ทรัพย์สินอื่น <p>หมวดหนี้สิน</p> <ul style="list-style-type: none"> - เงินเบิกเกินบัญชีเงินฝากสถาบันการเงิน - หนี้สินที่มีหลักฐานเป็นหนังสือ - หนี้สินอื่น

ตารางที่ 3.1 (ต่อ)

สหรัฐอเมริกา	ฝรั่งเศส	ไทย
<p>2.2 รายการบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินที่ต้องแสดง (ต่อ)</p> <p>ตำแหน่งดังกล่าวได้ดำรงตำแหน่งในไทยภายใน 30 วัน โดยจะต้องเป็นตำแหน่งที่มีการยื่นบัญชีฯ เหมือนกันหรือกรณีที่ได้เคยยื่นไว้แล้วในฐานะที่เป็นผู้ถูกเสนอให้ดำรงตำแหน่งอื่น 2. กรณีที่ได้ดำรงตำแหน่งที่ยื่นบัญชีฯ เกินกว่า 30 วัน ในปีที่ผ่านมาจะต้องยื่นประจำปี ภายในวันที่ 15 พฤษภาคม ของปีถัดไป</p>	<p>1. ตำแหน่งประธานาธิบดี</p> <p>1.1 ผู้สมัครรับเลือกตั้งจะต้องยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินอย่างน้อย 15 วัน ก่อนวันการลงคะแนนเลือกตั้งครั้งแรก</p> <p>1.2 ภายใน 7 เดือนก่อนหมดวาระการดำรงตำแหน่ง</p> <p>1.3 หากมีการเปลี่ยนแปลงทรัพย์สินและหนี้สินในสาระสำคัญต้องยื่นภายใน 2 เดือน นับจากวันที่มีการเปลี่ยนแปลง</p> <p>2. คณะรัฐมนตรีและเจ้าหน้าที่ของรัฐ</p> <p>2.1 กรณีเข้ารับตำแหน่ง และพ้นจากตำแหน่ง ในยื่นภายใน 2 เดือน ตั้งแต่เข้ารับตำแหน่ง</p> <p>2.2 หากมีการเปลี่ยนแปลงทรัพย์สินและหนี้สินในสาระสำคัญต้องยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สิน ภายใน 1 เดือน นับจากวันที่มีการเปลี่ยนแปลง</p>	<p>การยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สิน แบ่งได้ดังนี้</p> <ul style="list-style-type: none"> - กรณีเข้ารับตำแหน่ง - กรณีทุกสามปีที่ดีดำรงตำแหน่งเจ้าหน้าที่ของรัฐ - กรณีพ้นจากตำแหน่ง <p>หรือกรณีพ้นจากการเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ การยื่นบัญชีทรัพย์สินต้องยื่นภายใน 60 วัน ถัดจากวันเข้ารับตำแหน่ง/พ้นจากตำแหน่ง/กรณีทุกสามปีที่ดีดำรงตำแหน่งเจ้าหน้าที่ของรัฐ</p>
<p>3. วาระการยื่นบัญชี</p> <p>1. ยื่นบัญชีภายใน 30 วันนับแต่วันเข้ารับตำแหน่ง ยกเว้น กรณีที่ผู้มีหน้าที่ยื่นบัญชีได้ออกจากตำแหน่งดังกล่าวและได้ดำรงตำแหน่งใหม่ภายใน 30 วัน โดยจะต้องเป็นตำแหน่งที่มีการยื่นบัญชีฯ เหมือนกันหรือกรณีที่ได้เคยยื่นไว้แล้วในฐานะที่เป็นผู้ถูกเสนอให้ดำรงตำแหน่งอื่น</p> <p>2. กรณีที่ได้ดำรงตำแหน่งที่มีหน้าที่ยื่นบัญชีฯ เกินกว่า 30 วัน ในปีที่ผ่านมาจะต้องยื่นประจำปี ภายในวันที่ 15 พฤษภาคม ของปีถัดไป</p> <p>3. ภายใน 30 วัน เมื่อพ้นจากตำแหน่งที่มีหน้าที่ยื่นบัญชีฯ (หากยังไม่ยื่นบัญชีประจำปีก่อนที่จะพ้นจากตำแหน่ง ให้ยื่นบัญชีของปีก่อนด้วย</p> <p>4. หากเป็นผู้ที่ได้รับเสนอชื่อประธานาธิบดี รองประธานาธิบดี และสมาชิกวุฒิสภา จะต้องยื่นบัญชีฯ ภายใน 30 วันนับแต่วันสมัคร รับเลือกตั้ง</p>		

ตารางที่ 3.1 (ต่อ)

สหรัฐอเมริกา	ฝรั่งเศส	ไทย
3. วาระการยื่นบัญชี (ต่อ)	3. สมาชิกสภา	
3.1 กรณีเข้ารับตำแหน่ง ในยื่นภายใน 2 เดือน	3.1 กรณีเข้ารับตำแหน่ง ในยื่นภายใน 2 เดือน	
3.2 กรณีพ้นจากตำแหน่งให้ยื่นภายใน 7 เดือน	3.2 กรณีพ้นจากตำแหน่งให้ยื่นภายใน 7 เดือน	
ก่อนหมดวาระดำรงตำแหน่ง	ก่อนหมดวาระดำรงตำแหน่ง	
3.3 หากมีการเปลี่ยนแปลงทรัพย์สินและหนี้สิน	3.3 หากมีการเปลี่ยนแปลงทรัพย์สินและหนี้สิน	
ในสาระสำคัญจะต้องยื่นบัญชีภายใน 1 เดือน	ในสาระสำคัญจะต้องยื่นบัญชีภายใน 1 เดือน	
นับจากวันที่มีการจลาจลที่มีการเปลี่ยนแปลง	นับจากวันที่มีการจลาจลที่มีการเปลี่ยนแปลง	
โทษทางอาญาคriminalยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สิน	หากผู้ยื่นบัญชียื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สิน	ถ้าผู้ยื่นบัญชียื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินอันเป็น
หรือหนี้สินอันเป็นที่จะมีโทษจำคุกไม่เกิน 1 ปี	และหนี้สิน ไม่ยื่นบัญชีจะมีสภาพบังคับแตกต่าง	เท็จหรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งและมีพฤติการณ์
หรือทั้งจำทั้งรับ	ไปในแต่ละตำแหน่ง	อันควรเชื่อได้ว่ามีเจตนาไม่แสดงที่มาแห่งทรัพย์สิน
โทษทางแพ่ง	1. ประธานาธิบดีและผู้สมัครรับเลือกตั้ง	หรือหนี้สิน ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน 6 เดือน
- จงใจไม่ยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สิน มีโทษปรับ	1.1 หากไม่ยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและ	หรือทั้งจำทั้งรับ ถ้าบุคคลใดต้องการศึกษา
ไม่เกิน 50,000 ดอลลาร์สหรัฐ	หนี้สินหรือยื่นล่าช้า จะถือว่าการสมัครไม่สมบูรณ์	ตามที่ถูกต้องแล้วหาให้พ้นจากตำแหน่งนับแต่และ
- กรณียื่นบัญชีทรัพย์สินล่าช้ากว่ามีโทษปรับ	1.2 หากยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สิน	ให้เพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งของผู้นั้น และ
ไม่เกิน 200 ดอลลาร์สหรัฐ	อันเป็นเหตุมีโทษจำคุก 3 ปี ปรับไม่เกิน 45,000 ยูโร	เพิกถอนสิทธิเลือกตั้งมีกำหนดเวลาไม่เกินสิบปี
	2. กรณีสมาชิกวุฒิสภา	ถ้าผู้ใดถูกเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งไม่ว่า
	2.1 หากยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สิน	กรณีได้ผู้นั้นไม่มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้งหรือสมัคร
ล่าช้าเกินกว่าที่กำหนดจะมีโทษจำคุก 1 เดือน	ล่าช้าเกินกว่าที่กำหนดจะมีโทษจำคุก 1 เดือน	รับเลือกเป็นผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา
และปรับ 15,000 ยูโร	และปรับ 15,000 ยูโร	สมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่นตลอดไป
2.2 หากยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สิน	2.2 หากยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สิน	และไม่มีสิทธิดำรงตำแหน่งทางการเมืองใดๆ
อันเป็นที่จะมีโทษจำคุก 3 ปี และปรับ 45,000	อันเป็นที่จะมีโทษจำคุก 3 ปี และปรับ 45,000	
ยูโรและมีโทษห้ามดำรงตำแหน่งทางการเมือง	ยูโรและมีโทษห้ามดำรงตำแหน่งทางการเมือง	

การวิเคราะห์เปรียบเทียบการยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศฝรั่งเศส และประเทศไทย

ผู้ศึกษาพบว่า การยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สิน ประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศฝรั่งเศส และประเทศไทย มีจุดที่เหมือนกัน คือ ในการที่บุคคลจะเข้ามาดำรงตำแหน่งทางการเมือง ผู้ที่มีหน้าที่ใช้อำนาจรัฐบริหาร ป้องกันการตรวจสอบอำนาจผลประโยชน์ทับซ้อน ระหว่างประโยชน์ส่วนตนและและประโยชน์ส่วนรวม ป้องกันการใช้อำนาจส่วนตน จะต้องมีการยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินรวมถึงภริยา และบุตรที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะด้วย

กรณียื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินมีข้อที่แตกต่างกันในการยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สิน

1) ประเทศสหรัฐอเมริกา

(1) ได้กำหนดให้ผู้ที่มิหน้าที่ยื่นบัญชีทรัพย์สินจะต้องยื่นภายใน 30 วัน นับแต่วันเข้าดำรงตำแหน่ง

(2) กรณีที่ได้ดำรงตำแหน่งที่มีหน้าที่ยื่นบัญชีฯ เกินกว่า 60 วัน ในปีที่ผ่านมาจะต้องยื่นบัญชีฯ ประจำปีภายในวันที่ 15 พฤษภาคม ของปีถัดไป

(3) เมื่อพ้นจากตำแหน่ง(หากยังไม่ได้ยื่นบัญชีฯ ประจำปีของปีก่อนที่จะพ้นจากตำแหน่งให้ยื่นภายใน 30 วัน นับแต่วันสมัครรับเลือกตั้ง

2) ประเทศฝรั่งเศส

(1) การยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินในตำแหน่งประธานาธิบดี กรณีผู้สมัครรับเลือกตั้งต้องยื่นอย่างน้อย 15 วัน ก่อนการลงคะแนนเลือกตั้งครั้งแรก และยื่นภายใน 7 เดือน ก่อนหมดวาระการดำรงตำแหน่ง

หากมีการเปลี่ยนแปลงทรัพย์สินและหนี้สินในสาระสำคัญจะต้องยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินภายใน 2 เดือนนับจากวันที่มีการเปลี่ยนแปลง

(2) การยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินของคณะรัฐมนตรีและเจ้าหน้าที่ของรัฐ กรณีเข้ารับตำแหน่ง และพ้นจากตำแหน่งให้ยื่นภายใน 2 เดือน ตั้งแต่เข้ารับตำแหน่ง หากมีการเปลี่ยนแปลงทรัพย์สินและหนี้สินในสาระสำคัญจะต้องยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินภายใน 1 เดือน นับจากวันที่มีการเปลี่ยนแปลง

(3) สมาชิกวุฒิสภา กรณีเข้ารับตำแหน่งให้ยื่นภายใน 2 เดือน ตั้งแต่เข้ารับตำแหน่ง กรณีพ้นจากตำแหน่งให้ยื่นภายใน 7 เดือน ก่อนหมดวาระการดำรงตำแหน่ง ทั้งนี้หากมีการเปลี่ยนแปลงทรัพย์สินและหนี้สินในสาระสำคัญจะต้องยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินภายใน 2 เดือน นับจากวันที่มีการเปลี่ยนแปลง

3) ประเทศไทย

ได้กำหนดให้ผู้มีหน้าที่ยื่นบัญชีภายใน 60 วันนับวันเข้ารับตำแหน่ง กรณีทุกสามปีที่ยังดำรงตำแหน่งเจ้าหน้าที่ของรัฐ และกรณีพ้นจากตำแหน่งหรือพ้นจากการเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ

กรณียื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินอันเป็นเท็จหรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบ ประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศฝรั่งเศส และประเทศไทย มีข้อที่แตกต่างกัน ดังนี้

1) ประเทศสหรัฐอเมริกา กรณียื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินอันเป็นเท็จหรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบ จะมีโทษทั้งจำคุกไม่เกิน 1 ปี หรือมีทั้งจำและปรับเงิน กรณีจงใจไม่ยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สิน มีโทษปรับไม่เกิน 50,000 ดอลลาร์สหรัฐ กรณียื่นบัญชีทรัพย์สินล่าช้ากว่ากำหนดมีโทษปรับเป็นจำนวนเงิน ไม่เกิน 200 ดอลลาร์สหรัฐ

2) ประเทศฝรั่งเศส มีการลงโทษในแต่ละตำแหน่งแตกต่างกันไป

ประธานาธิบดีและผู้สมัครรับเลือกตั้ง หากไม่ยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินหรือยื่นล่าช้า จะถือว่าการสมัครไม่สมบูรณ์ หากยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินอันเป็นเท็จ มีโทษจำคุก 3 ปี ปรับไม่เกิน 45,000 ยูโร

กรณีดำรงตำแหน่งสมาชิกวุฒิสภาหากยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินล่าช้าเกินกว่าที่กำหนดจะมีโทษจำคุก 1 เดือน และปรับ 15,000 ยูโร หากยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินอันเป็นเท็จจะมีโทษจำคุก 3 ปี และปรับ 45,000 ยูโรและมีโทษห้ามดำรงตำแหน่งทางการเมือง

3) ประเทศไทย

ผู้มีหน้าที่ยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินไม่ยื่นบัญชีแสดง รายการทรัพย์สินและหนี้สินหรือยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินด้วยข้อความอันเป็นเท็จหรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบและมีพฤติการณ์อันควรเชื่อได้ว่ามีเจตนาไม่แสดงที่มาแห่งทรัพย์สินและหนี้สิน เมื่อความปรากฏ คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติต้องส่งฟ้องศาล เนื่องจากภารกิจส่งฟ้องศาลได้นั้นขึ้นอยู่กับตำแหน่งของบุคคลว่าดำรงตำแหน่งใด ถ้าเป็นผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระ ผู้บริหารท้องถิ่น รองผู้บริหารท้องถิ่น ผู้ช่วยผู้บริหารท้องถิ่น และสมาชิกสภาท้องถิ่นตามที่คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ กำหนดให้เสนอเรื่องต่อศาลฎีกาแผนกคดีอาญาวิวินิจฉัย

ส่วนเป็นกรณีเจ้าพนักงานของรัฐ ให้เสนอเรื่องต่อศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบเพื่อวินิจฉัย

กรณีที่ผู้ยื่นจงใจไม่ยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินหรือจงใจยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินด้วยข้อความอันเป็นเท็จ หรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบหรือมีพฤติการณ์อันควรเชื่อได้ว่ามีเจตนาไม่แสดงที่มาแห่งทรัพย์สินหรือหนี้สิน จะมีโทษจำคุกไม่เกินหกเดือนหรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท

นอกจากนี้ถ้าศาลฎีกาแผนกคดีอาญาผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองประทับฟ้อง ผู้ยื่นจะต้องหยุดปฏิบัติหน้าที่ และถ้าศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พิพากษาว่าผู้ถูกกล่าวหากระทำผิดตามที่ถูกกล่าวหา ให้ผู้ต้องคำพิพากษานั้นพ้นจากตำแหน่งนับแต่ วันหยุดปฏิบัติหน้าที่ และเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง และอาจจะเพิกถอนสิทธิการเลือกตั้ง มีกำหนดไม่เกิน 10 ปี ถ้าบุคคลใดถูกเพิกถอนสิทธิการเลือกตั้งบุคคลนั้นไม่มีสิทธิลงสมัครเลือกตั้ง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา สมาชิกสภาท้องถิ่น หรือผู้บริหารท้องถิ่นตลอดไป หรือไม่มีสิทธิดำรงตำแหน่งทางการเมืองใดๆ

บทที่ 4

วิเคราะห์ปัญหาการตรวจสอบบัญชีทรัพย์สินและหนี้สิน โดยคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ

จากการศึกษาเกี่ยวกับการตรวจสอบบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินโดยคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ซึ่งเป็นไปตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561 มาตรา 110 ที่ได้กำหนดให้คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ดำเนินการตรวจสอบความถูกต้องและความมีอยู่จริงของทรัพย์สินและหนี้สินที่ยื่นไว้ต่อคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ และเมื่อยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินครั้งต่อไป และในกรณีที่ยื่นทุกสามปีที่อยู่ในตำแหน่ง พ้นจากตำแหน่ง หรือพ้นจากการเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐให้คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ตรวจสอบถึงความเปลี่ยนแปลงของทรัพย์สินและหนี้สินด้วย มาตรการที่กฎหมายบัญญัติให้ยื่นบัญชีดังกล่าว ก็เพื่อเป็นการป้องกันมิให้ผู้เข้ามาดำรงตำแหน่งอาศัยอำนาจหน้าที่ ในการแสวงหาผลประโยชน์ในระหว่างที่เข้ามาดำรงตำแหน่ง เป็นการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐของผู้เข้ามาดำรงตำแหน่ง อันเป็นมาตรการเพื่อป้องกันการทุจริตอีกแนวทางหนึ่ง การตรวจสอบบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินของคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ในการยื่นบัญชีของผู้ที่มีหน้าที่ ยื่นกรณีเข้ารับตำแหน่ง หรือกรณีที่อยู่ในตำแหน่งครบสามปี หรือกรณีพ้นจากตำแหน่ง คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ จะต้องดำเนินการตรวจสอบความถูกต้องและความมีอยู่จริงของทรัพย์สินและหนี้สิน รวมถึงสำเนาเอกสารประกอบในการยื่นบัญชีในแต่ละกรณี ที่ยื่นต่อคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ เพื่อเป็นฐานข้อมูลว่ารายการทรัพย์สินและหนี้สินที่ได้ยื่นไว้ มีความถูกต้องครบถ้วนและมีอยู่จริงที่ผู้ยื่นแสดง เพื่อใช้ในการตรวจสอบเปรียบเทียบถึงความเปลี่ยนแปลงของทรัพย์สินและหนี้สินในกรณีพ้นจากตำแหน่ง หรือในกรณีอยู่ในตำแหน่งครบสามปี เพื่อให้ทราบความเปลี่ยนแปลงของรายการทรัพย์สินในระหว่างดำรงตำแหน่ง

จากการศึกษาหลักกฎหมายที่เกี่ยวข้องตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561 และระเบียบคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติว่าด้วยการตรวจสอบทรัพย์สินและหนี้สินของเจ้าพนักงานของรัฐและการดำเนินคดีที่เกี่ยวข้องกับการยื่นบัญชี พ.ศ. 2561 ประกาศคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ เรื่อง หลักเกณฑ์ของผู้ซึ่งอยู่กักกันฉันทามิภริยาโดยมิได้จดทะเบียนสมรสอันถือว่าเป็นคู่สมรส พ.ศ. 2561 ประกาศคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ เรื่อง กำหนดตำแหน่งของผู้บริหารท้องถิ่น

รองผู้บริหารท้องถิ่น ผู้ช่วยผู้บริหารท้องถิ่น และสมาชิกสภาท้องถิ่นขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ที่ต้องเปิดเผยบัญชีทรัพย์สินและหนี้สิน พ.ศ. 2561 ประกาศคณะกรรมการป้องกันและปราบปราม การทุจริตแห่งชาติ เรื่อง แบบบัญชีทรัพย์สินและหนี้สิน พ.ศ. 2563 ประกาศคณะกรรมการป้องกัน และปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ เรื่อง หลักเกณฑ์ ขั้นตอน และวิธีการเปิดเผยบัญชีทรัพย์สินและหนี้สิน พ.ศ. 2561 ยังมีปัญหาในทางปฏิบัติ คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติไม่สามารถ ดำเนินการตรวจสอบ ความถูกต้องและความมีอยู่จริงของทรัพย์สินและหนี้สิน และการตรวจสอบ ถึงความเปลี่ยนแปลงของทรัพย์สินและหนี้สิน ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเกิดสัมฤทธิ์ผลในกรณี ดังนี้

1. ปัญหาความไม่ชัดเจนเกี่ยวกับการยื่นบัญชีกรณีคู่สมรส

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561 มาตรา 102 บัญญัติให้ผู้มีหน้าที่ยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินต้องยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินของตน คู่สมรสและบุตรที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะ ต่อคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ คู่สมรสให้หมายความรวมถึงผู้ซึ่งอยู่กินกันฉันสามีภริยาโดยมิได้จดทะเบียนสมรสด้วย ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์ ที่คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ กำหนด และต่อมาคณะกรรมการป้องกัน และปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ประกาศคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ เรื่อง หลักเกณฑ์ของผู้ซึ่งอยู่กินกันฉันสามีภริยาโดยมิได้จดทะเบียนสมรสอันถือว่าเป็นคู่สมรส พ.ศ. 2561

สำหรับคู่สมรสให้หมายความรวมถึงผู้ซึ่งอยู่กินกันฉันสามีภริยาโดยมิได้จดทะเบียนสมรสด้วย ผู้ซึ่งอยู่กินกันฉันสามีภริยาโดยมิได้จดทะเบียนสมรสอันถือว่าเป็นคู่สมรส บุคคลซึ่งอยู่กินกันฉันสามีภริยา โดยมิได้จดทะเบียนสมรสกับเจ้าพนักงานของรัฐ และมีลักษณะอย่างหนึ่งอย่างใด ดังต่อไปนี้

- (1) ได้ทำพิธีมงคลสมรสหรือพิธีอื่นใดในทำนองเดียวกันกับเจ้าพนักงานของรัฐ โดยมี บุคคลในครอบครัวหรือบุคคลภายนอกรับทราบว่าเป็นการอยู่กินเป็นสามีภริยากัน ตามประเพณี
- (2) เจ้าพนักงานของรัฐแสดงให้เห็นปรากฏว่ามีสถานะเป็นสามีภริยากัน หรือมีพฤติการณ์ เป็นที่รับรู้ของสังคมทั่วไปว่ามีสถานะดังกล่าว

ทั้งนี้ ให้หมายความรวมถึงบุคคลซึ่งจดทะเบียนสมรสกับเจ้าพนักงานของรัฐและต่อมาได้ จดทะเบียนหย่าขาดจากกันตามกฎหมาย แต่ยังคงแสดงให้เห็นปรากฏหรือมีพฤติการณ์ ซึ่งเป็นที่รับรู้ ของสังคมทั่วไป ว่ามีสถานะเป็นสามีหรือภริยากัน

พิจารณาแล้วเห็นว่าพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปราม การทุจริต พ.ศ. 2561 มาตรา 102 เห็นว่ากฎหมายบัญญัติให้ผู้ที่มีหน้าที่ยื่นบัญชี ทรัพย์สินและหนี้สิน มีหน้าที่ยื่นบัญชีทรัพย์สินของตน คู่สมรส และบุตรที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะ คู่สมรสให้หมายความรวมถึง

ผู้ซึ่งอยู่กินกันฉันสามีภริยาโดยมิได้จดทะเบียนสมรสด้วยตามหลักเกณฑ์ที่คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ กำหนดและประกาศคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ เรื่อง หลักเกณฑ์ของผู้ซึ่งอยู่กินกันฉันสามีภริยาโดยมิได้จดทะเบียนสมรสอันถือว่าเป็นคู่สมรส พ.ศ. 2561 บุคคลซึ่งอยู่กินกันฉันสามีภริยาโดยมิได้จดทะเบียนสมรสกับเจ้าพนักงานของรัฐและมีลักษณะอย่างหนึ่งอย่างใด ดังนี้

(1) ได้ทำพิธีมงคลสมรสหรือพิธีอื่นใดในทำนองเดียวกันกับเจ้าพนักงานของรัฐ โดยมีบุคคลในครอบครัวหรือบุคคลภายนอกรับทราบว่าเป็นการอยู่กินเป็นสามีภริยากัน ตามประเพณี

(2) เจ้าพนักงานของรัฐแสดงให้เห็นปรากฏว่ามีสถานะเป็นสามีภริยากัน หรือมีพฤติการณ์เป็นที่รับรู้ของสังคมทั่วไปว่ามีสถานะดังกล่าว

ปัจจุบันบุคคลเพศเดียวกันมีการแต่งงานกันมากขึ้นเป็นที่ยอมรับกันในวงสังคม รวมถึงมีการยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สิน ประกอบกับสังคมโลกที่เปลี่ยนไป ความหลากหลายทางเพศมากขึ้น เพศวิถีต่างๆ ที่อยู่ในสังคม⁴⁸ มีการสมรสกันระหว่างชายกับชายหรือหญิงกับหญิง ในต่างประเทศ จึงควรมีการแก้กฎหมายเพิ่มประสิทธิภาพ ผู้ศึกษาเห็นว่าควรเพิ่มประสิทธิภาพทางกฎหมายให้ทันกับเหตุการณ์ต่อสังคมโลกที่เปลี่ยนแปลงไป ทั้งนี้ ควรแก้กฎหมาย ให้หมายรวมถึงบุคคลซึ่งจดทะเบียนสมรสกับเจ้าพนักงานของรัฐและต่อมาได้ จดทะเบียนหย่าขาดจากกันตามกฎหมาย แต่ยังคงแสดงให้เห็นปรากฏหรือมีพฤติการณ์ ซึ่งเป็นที่รับรู้ของสังคมทั่วไป ว่ามีสถานะเป็นสามีหรือภริยากัน ซึ่งไม่ได้ครอบคลุมถึงบุคคลที่อยู่กินกับบุคคลเพศเดียวกันโดยกำเนิดในลักษณะเดียวกันกับชายหญิงที่อยู่กินกันฉันสามีภริยา ในกรณีบุคคลเพศชายอยู่กินกับบุคคลเพศชายโดยกำเนิด หรือบุคคลเพศหญิงอยู่กินกับบุคคลเพศหญิงโดยกำเนิด แต่อย่างไรก็ดี อันส่งผลให้ การตรวจสอบความถูกต้องและความมีอยู่จริงของทรัพย์สินและหนี้สิน และการตรวจสอบถึงความเปลี่ยนแปลงของทรัพย์สินและหนี้สินของผู้ที่มีหน้าที่ยื่นบัญชีดังกล่าวไม่สามารถตรวจสอบทรัพย์สินหรือหนี้สินของผู้ที่อยู่กินกับผู้ที่มีหน้าที่ยื่นบัญชีหรือเป็นการยาก ที่จะตรวจสอบได้อย่างครบถ้วนถูกต้อง เพราะกฎหมายมิได้บัญญัติให้ครอบคลุมในลักษณะดังกล่าว ทำให้ผู้มีหน้าที่ยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สิน ไม่มีหน้าที่ที่จะต้องแสดงรายการทรัพย์สินของผู้ที่อยู่กินในลักษณะดังกล่าว ถึงแม้ว่าพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561 มาตรา 105 บัญญัติให้การยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินต่อคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ให้ยื่น พร้อมหลักฐานที่พิสูจน์ความมีอยู่จริงของทรัพย์สินและหนี้สิน รวมทั้งหลักฐานการเสียภาษีเงินได้ บุคคลธรรมดาในรอบปีภาษีที่ผ่านมา ทั้งนี้ ทรัพย์สินและหนี้สินที่ต้องแสดงรายการ ให้รวมทั้งทรัพย์สินและหนี้สินในต่างประเทศ

⁴⁸ อัญมณี สัจจาชัย. ความหลากหลายทางเพศ ตอนที่ 1 เพศสภาพ และ LGBTQI คืออะไร. ข้อมูลออนไลน์ 2565. https://www.parliament.go.th/ewtadmin/ewt/elaw_parcy/ewt_dl_link.php?nid=2649

และให้รวมถึงทรัพย์สินของบุคคลดังกล่าว ที่มอบหมายให้อยู่ในความครอบครองหรือดูแลของบุคคลอื่นไม่ว่าโดยทางตรงหรือทางอ้อมด้วยก็ตาม

พิจารณาแล้วเห็นว่าพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561 มาตรา 102 และประกาศคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ เรื่อง หลักเกณฑ์ของผู้ซึ่งอยู่กึ่งกันฉันทามีภริยาโดยมิได้จดทะเบียนสมรสอันถือว่าเป็นคู่สมรส พ.ศ. 2561 บุคคลซึ่งอยู่กึ่งกันฉันทามีภริยาโดยมิได้จดทะเบียนสมรสกับเจ้าพนักงานของรัฐ ดังกล่าวไม่ครอบคลุมถึงบุคคลที่อยู่กึ่งกันกับบุคคลเพศเดียวกันโดยกำเนิดในลักษณะเดียวกันกับชายหญิงที่อยู่กึ่งกันฉันทามีภริยา ในกรณีบุคคลเพศชายอยู่กึ่งกันกับบุคคลเพศชายโดยกำเนิด หรือบุคคลเพศหญิงอยู่กึ่งกันกับบุคคลเพศหญิงโดยกำเนิด แต่อย่างใด ถึงแม้ว่าพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561 มาตรา 105 บัญญัติให้การยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินต่อคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ให้รวมถึงทรัพย์สินของบุคคลดังกล่าว ที่มอบหมายให้อยู่ในความครอบครองหรือดูแลของบุคคลอื่นไม่ว่าโดยทางตรงหรือทางอ้อมด้วยก็ตาม

2. ปัญหาการเปิดเผยบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินต่อคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 มาตรา 4 บัญญัติว่าศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคของบุคคล ย่อมได้รับความคุ้มครอง ปวงชนชาวไทยย่อมได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญเสมอกัน มาตรา 27 บัญญัติว่าบุคคลย่อมเสมอกันในกฎหมาย มีสิทธิและเสรีภาพและได้รับความคุ้มครอง ตามกฎหมายเท่าเทียมกัน ชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคล ไม่ว่าด้วยเหตุความแตกต่างในเรื่องถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ ความพิการ สภาพทางกายหรือสุขภาพ สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคม ความเชื่อทางศาสนา การศึกษาอบรม หรือความคิดเห็นทางการเมืองอันไม่ขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญหรือเหตุอื่นใด จะกระทำมิได้ มาตรการที่รัฐกำหนดขึ้นเพื่อขจัดอุปสรรคหรือส่งเสริมให้บุคคลสามารถใช้สิทธิหรือเสรีภาพ ได้เช่นเดียวกับบุคคลอื่น หรือเพื่อคุ้มครองหรืออำนวยความสะดวกให้แก่เด็ก สตรี ผู้สูงอายุ คนพิการ หรือผู้ด้อยโอกาส ย่อมไม่ถือว่าเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561 มาตรา 106 บัญญัติว่าเพื่อประโยชน์ในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการตรวจสอบ ทรัพย์สินและหนี้สิน ให้คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติเปิดเผยบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สิน ที่ตั้งของอสังหาริมทรัพย์ และเอกสารประกอบของผู้ดำรงตำแหน่ง ตามมาตรา 102 (1)

เฉพาะนายกรัฐมนตรี รัฐมนตรี สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา และบุคคลตามมาตรา 102 (2) (3) (7) และ (9) รวมทั้งของคู่สมรสและบุตรที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะของบุคคลดังกล่าวให้ประชาชนทราบ เป็นการทั่วไปโดยเร็ว แต่ต้องไม่เกินสามสิบวันนับแต่วันที่ครบกำหนดต้องยื่นบัญชีดังกล่าว โดยบัญชี แสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สิน ที่ตั้งของอสังหาริมทรัพย์ และเอกสารประกอบต้องไม่ระบุถึง รายละเอียดทางทะเบียนของทรัพย์สิน และภาพถ่ายทรัพย์สินหรือข้อมูลส่วนบุคคลโดยไม่จำเป็น หรือที่อาจก่อให้เกิดอันตรายต่อเจ้าของข้อมูลได้ ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์ที่ คณะกรรมการป้องกัน และปราบปรามการทุจริตแห่งชาติกำหนด โดยการเผยแพร่ให้กำหนดช่วงระยะเวลาในการดำเนินการ ที่ชัดเจน การเปิดเผยบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินของบุคคลตามมาตรา 102 (9) ตำแหน่งใด ให้เป็นไปตามที่คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ กำหนด ในกรณีที่คณะกรรมการ ป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ เห็นว่าการเปิดเผยข้อมูลตามวรรคหนึ่ง อาจก่อให้เกิด อันตรายต่อเจ้าของข้อมูล ให้คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ดำเนินการ ลบหรือตัดทอนหรือทำโดยประการอื่นใด ที่ไม่เป็นการเปิดเผยข้อมูลนั้นก่อนการเปิดเผยให้ประชาชน ทราบเป็นการทั่วไปได้ โดยแจ้งให้ผู้ยื่นทราบ ถึงการดำเนินการดังกล่าว

ประกาศคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ เรื่อง กำหนดตำแหน่ง ของผู้บริหารท้องถิ่น รองผู้บริหารท้องถิ่น ผู้ช่วยผู้บริหารท้องถิ่น และสมาชิกสภาท้องถิ่นขององค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่นที่ต้องเปิดเผยบัญชีทรัพย์สินและหนี้สิน พ.ศ. 2561 ดังต่อไปนี้ เป็นตำแหน่ง ที่ต้องเปิดเผยบัญชีทรัพย์สินและหนี้สิน

- 1) กรุงเทพมหานคร
 - (1) ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร
 - (2) รองผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร
- 2) เมืองพัทยา
 - (1) นายกเมืองพัทยา
 - (2) รองนายกเมืองพัทยา
- 3) องค์การบริหารส่วนจังหวัด
 - นายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด
- 4) เทศบาลนคร
 - นายกเทศมนตรี
- 5) เทศบาลเมือง
 - นายกเทศมนตรี

6) เทศบาลตำบล

นายกเทศมนตรี

7) องค์การบริหารส่วนตำบล

นายกองค์การบริหารส่วนตำบล

มาตรา 113 ในกรณีที่เกิดการตรวจสอบความเปลี่ยนแปลงของทรัพย์สินและหนี้สินพบว่า มีพฤติการณ์ร้ายแรงผิดปกติ ให้คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ดำเนินการไต่สวนเพื่อร้องขอให้ทรัพย์สินตกเป็นของแผ่นดินต่อไป

พิจารณาแล้วเห็นว่าพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561 มาตรา 106 บัญญัติว่าเพื่อประโยชน์ในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการตรวจสอบทรัพย์สินและหนี้สิน ให้คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ เปิดเผยบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สิน ที่ตั้ง ของอสังหาริมทรัพย์ และเอกสารประกอบของผู้ดำรงตำแหน่งตามมาตรา 102 (1) เฉพาะนายกรัฐมนตรี รัฐมนตรี สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา และบุคคลตามมาตรา 102 การเปิดเผยบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินของบุคคลตามมาตรา 102 (9) ตำแหน่งใดให้เป็นไปตามที่คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ กำหนดและประกาศคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ เรื่อง กำหนดตำแหน่งของผู้บริหารท้องถิ่น รองผู้บริหารท้องถิ่น ผู้ช่วยผู้บริหารท้องถิ่น และสมาชิกสภาท้องถิ่นขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ต้องเปิดเผยบัญชีทรัพย์สินและหนี้สิน พ. ศ. 2561 กำหนดให้ ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร รองผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร นายกเมืองพัทยา รองนายกเมืองพัทยา นายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด นายกเทศมนตรี เทศบาลนคร เทศบาลเมืองและเทศบาลตำบลและนายกองค์การบริหารส่วนตำบลเท่านั้นไม่ได้ครอบคลุมทุกตำแหน่งที่มีหน้าที่ยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้ต่อคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ทุกตำแหน่ง การเปิดเผยบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินของผู้ที่มีหน้าที่ยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินเพื่อประโยชน์ในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการตรวจสอบทรัพย์สินและหนี้สิน เป็นประโยชน์ในการตรวจสอบความถูกต้องและความมีอยู่จริง และตรวจสอบความเปลี่ยนแปลงของทรัพย์สินและหนี้สินของคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ได้อย่างถูกต้องครบถ้วน หากได้รับแจ้งจากประชาชนว่า ผู้มีหน้าที่ยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินรายใด ยื่นบัญชีรายการทรัพย์สินรายการใดไม่ถูกต้อง ครบถ้วน หรือแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินอันเป็นเท็จจริงไม่ยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สิน หรือจงใจยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินหรือหนี้สินด้วยข้อความอันเป็นเท็จหรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบ และมีพฤติการณ์อันควรเชื่อได้ว่ามีเจตนาไม่แสดงที่มาแห่งทรัพย์สินหรือหนี้สิน คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ จะได้ดำเนินการไต่สวน หากมีมูลจะได้ส่งเรื่อง ให้ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง หรือศาลคดีอาญาทุจริตและประพฤติมิชอบอยู่ในเขตอำนาจพิจารณาพิพากษาต่อไป หรือถ้าตรวจสอบ

ความเปลี่ยนแปลงของทรัพย์สินและหนี้สินแล้วพบว่า มีพฤติการณ์ร่ำรวยผิดปกติจะได้ดำเนินการไต่สวนเพื่อขอให้ทรัพย์สินที่ร่ำรวยผิดปกติตกเป็นของแผ่นดินต่อไป จะทำให้การตรวจสอบบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินในหน้าที่และอำนาจของคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติเกิดประสิทธิภาพและผลสัมฤทธิ์ การเปิดเผยบัญชีทรัพย์สินและหนี้สิน ที่ตั้งทรัพย์สินของอสังหาริมทรัพย์และเอกสารประกอบ นับว่าเป็นเรื่องสำคัญเป็นอย่างยิ่งแต่กฎหมายไม่ได้ให้อำนาจคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ เปิดเผยบัญชีทรัพย์สินและหนี้สิน ทุกตำแหน่งที่มีหน้าที่ยื่นบัญชีต่อคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ซึ่งไม่สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 มาตรา 4 และมาตรา 27

จากการศึกษาของต่างประเทศ พบว่า ทุกประเทศมีการใช้บัญชีทรัพย์สินและหนี้สินในการคัดกรองบุคคลที่จะเข้ามาดำรงตำแหน่งระดับสูงหรือระหว่างดำรงตำแหน่งตรวจสอบเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพรวมถึงประเทศสหรัฐอเมริกาและประเทศฝรั่งเศส เปิดเผยทุกตำแหน่งตามรัฐธรรมนูญเพื่อการแก้ปัญหาคอร์รัปชันใช้บัญชีทรัพย์สินและหนี้สินในการตรวจสอบปัญหาทุจริตที่บ่อนทำลายประเทศคอร์รัปชัน โกงงบประมาณการเงิน การแก้ปัญหาเช่นประเทศสหรัฐอเมริกาและฝรั่งเศส ไทย ผู้ศึกษาเห็นว่าวิธีเพิ่มประสิทธิภาพโดยการแก้กฎหมายรัฐธรรมนูญ พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ พ.ศ. 2561 ดังที่ทราบดีว่าบุคคล มีสิทธิและเสรีภาพทราบที่ยังไม่มีกฎหมายมาจำกัดสิทธิและเสรีภาพ ต่างจากเจ้าหน้าที่รัฐจะทำการใดต้องมีกฎหมายให้อำนาจจึงจะกระทำได้ เจ้าหน้าที่รัฐผู้ใดใช้อำนาจในการแสวงหาผลประโยชน์อันมิชอบด้วยกฎหมายต้องถูกตรวจสอบโดยภาคประชาสังคมด้วยจึงต้องให้ภาคประชาชนเข้าร่วมและตรวจสอบด้วย

พิจารณาแล้วเห็นว่ารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 มาตรา 4 บัญญัติว่าศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคของบุคคล ย่อมได้รับความคุ้มครอง ปวงชนชาวไทยย่อมได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญเสมอกัน มาตรา 27 บัญญัติว่าบุคคลย่อมเสมอกันในกฎหมาย มีสิทธิและเสรีภาพและได้รับความคุ้มครอง ตามกฎหมายเท่าเทียมกัน .. พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. มาตรา 106 บัญญัติว่าเพื่อประโยชน์ในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการตรวจสอบ ทรัพย์สินและหนี้สินให้คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ เปิดเผยบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สิน ที่ตั้ง ของอสังหาริมทรัพย์ และเอกสารประกอบของผู้ดำรงตำแหน่ง ตามมาตรา 102 (1) เฉพาะ นายกรัฐมนตรี รัฐมนตรี สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา และบุคคลตามมาตรา 102 (2) (3) (7) และ (9) รวมทั้งของคู่สมรสและบุตรที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะของบุคคลดังกล่าวให้ประชาชนทราบเป็นการทั่วไปโดยเร็ว การเปิดเผยไม่ครอบคลุมทุกตำแหน่งที่มีหน้าที่ยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้ต่อคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ทุกตำแหน่ง นับว่าเป็นเรื่องสำคัญเป็นอย่างยิ่งแต่กฎหมายไม่ได้ให้อำนาจคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ

เปิดเผยบัญชีทรัพย์สินและหนี้สิน ทุกตำแหน่งที่มีหน้าที่ยื่นบัญชี ต่อคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ซึ่งไม่สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 มาตรา 4 และมาตรา 27

3. ปัญหากำหนดความผิดและโทษสำหรับผู้ถือทรัพย์สินแทนผู้ยื่น

ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561 มาตรา 105 บัญญัติให้การยื่นการยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินต่อคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ให้ยื่น พร้อมหลักฐานที่พิสูจน์ความมีอยู่จริงของทรัพย์สินและหนี้สิน รวมทั้งหลักฐานการเสียภาษีเงินได้ บุคคลธรรมดาในรอบปีภาษีที่ผ่านมา โดยในกรณียื่นเป็นเอกสารผู้ยื่นจะต้องลงลายมือชื่อรับรองความ ถูกต้องกำกับไว้ในบัญชีทรัพย์สินและหนี้สิน และสำเนาหลักฐานที่ยื่นไว้ทุกหน้า พร้อมทั้งจัดทำรายละเอียดของเอกสารประกอบบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินที่ยื่นด้วย ทั้งนี้ ทรัพย์สินและหนี้สินที่ต้อง แสดงรายการให้รวมทั้งทรัพย์สินและหนี้สินในต่างประเทศ และให้รวมถึงทรัพย์สินของบุคคลดังกล่าว ที่มอบหมายให้อยู่ในความครอบครองหรือดูแลของบุคคลอื่น ไม่ว่าจะโดยทางตรงหรือทางอ้อมด้วย

พิจารณาแล้วเห็นว่าถึงแม้พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561 มาตรา 105 จะบัญญัติให้ผู้มีหน้าที่ยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สิน ต้องแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินที่มอบหมายให้อยู่ในความครอบครองหรือดูแล ของบุคคลอื่น ไม่ว่าจะโดยทางตรงหรือทางอ้อมด้วยก็ตามแต่ในทางปฏิบัติผู้มีหน้าที่ยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินมักจะปกปิดไม่แสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินดังกล่าว โดยให้บุคคลคนใกล้ชิด ถือครองทรัพย์สินของตนเอง คู่สมรส และของบุตรที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะไว้แทน ซึ่งมักจะเป็นทรัพย์สินที่ได้มาระหว่างดำรงตำแหน่ง รวมถึงรายการหนี้สินของตนเอง คู่สมรส และของบุตร ที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะที่มีขึ้นก่อนเข้ารับตำแหน่งในกรณีของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ทั้งนี้รวมถึงเจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งเป็นผู้บริหารท้องถิ่น รองผู้บริหารท้องถิ่น ผู้ช่วยผู้บริหารท้องถิ่น และสมาชิกสภาท้องถิ่นขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อมิให้คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติตรวจสอบความถูกต้องและความมีอยู่จริงของทรัพย์สินและหนี้สินที่ยื่นไว้ต่อคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ และตรวจสอบถึงความเปลี่ยนแปลงของทรัพย์สินและหนี้สิน กรณีพ้นจากตำแหน่งผลการตรวจสอบความเปลี่ยนแปลงของทรัพย์สินและหนี้สิน เพื่อมิให้คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ พบว่า มีพฤติการณ์ร้ายชัดผิดปกติ และดำเนินการได้ส่วนเพื่อร้องขอให้ทรัพย์สินตกเป็นของแผ่นดินต่อไป การปกปิดทรัพย์สินที่ได้มาในระหว่างดำรงตำแหน่งเป็นการหลีกเลี่ยง

การตรวจสอบความถูกต้องและความมีอยู่จริงของทรัพย์สินและหนี้สิน และการตรวจสอบถึงความเปลี่ยนแปลงของทรัพย์สินและหนี้สิน โดยแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินอันเป็นเท็จ เพื่อมิให้คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติตรวจสอบการได้มาของรายการทรัพย์สินอื่น เพื่อหลีกเลี่ยงการตรวจสอบเปรียบเทียบความเปลี่ยนแปลงของทรัพย์สินและหนี้สินกรณีพ้นจากตำแหน่งกับกรณีเข้ารับตำแหน่งเพื่อให้มูลค่าของทรัพย์สินและหนี้สินไม่เพิ่มขึ้นผิดปกติ เพื่อให้ทรัพย์สินที่เพิ่มขึ้นสัมพันธ์กับรายได้ในระหว่างดำรงตำแหน่ง อันเป็นสาเหตุของพฤติการณ์ร่ำรวยผิดปกติ ตามมาตรา 113 และเป็นการจงใจยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินหรือหนี้สินด้วยข้อความอันเป็นเท็จ หรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบ และมีพฤติการณ์อันควรเชื่อได้ว่ามีเจตนาไม่แสดงที่มาแห่งทรัพย์สินหรือหนี้สิน ตามมาตรา 114 แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561 และเป็นการกระทำความผิดตามมาตรา 167 แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561 ส่วนเจ้าพนักงานของรัฐ เจ้าหน้าที่ของรัฐ ยกเว้นผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง เจ้าหน้าที่ของรัฐ ยกเว้นผู้บริหารท้องถิ่น รองผู้บริหารท้องถิ่นผู้ช่วยผู้บริหารท้องถิ่น และสมาชิกสภาท้องถิ่นผู้ดำรงตำแหน่งระดับสูง จะปกปิดทรัพย์สินและหนี้สินของของตน คู่สมรส และของบุตร ที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะทั้งก่อนเข้ารับตำแหน่งที่มีหน้าที่ยื่นบัญชี เพื่อเป็นการปกปิดมิให้คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ตนเองมีทรัพย์สินมากผิดปกติ อันมีเหตุสงสัยว่าเจ้าพนักงานของรัฐ ร่ำรวยผิดปกติและถูกคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ได้สวนเพื่อร้องขอให้ทรัพย์สินตกเป็นของแผ่นดิน ในกรณีที่อยู่ในตำแหน่งครบสามปี หรือกรณีพ้นจากตำแหน่งก็เช่นเดียวกัน ถ้าผู้ที่มีหน้าที่ยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินที่ไม่สุจริต ก็จะปกปิดทรัพย์สินที่ได้มาในระหว่างดำรงตำแหน่งเป็นการหลีกเลี่ยงการตรวจสอบความถูกต้องและความมีอยู่จริงของทรัพย์สินและหนี้สิน และการตรวจสอบถึงความเปลี่ยนแปลงของทรัพย์สินและหนี้สิน โดยแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินอันเป็นเท็จ เพื่อมิให้คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติตรวจสอบการได้มาของรายการทรัพย์สินอื่น เพื่อหลีกเลี่ยง การตรวจสอบเปรียบเทียบความเปลี่ยนแปลงของทรัพย์สินและหนี้สินกรณีทุกสามปีที่อยู่ในตำแหน่งหรือกรณีพ้นจากตำแหน่งกับกรณีเข้ารับตำแหน่งเพื่อให้มูลค่าของทรัพย์สินและหนี้สิน ไม่เพิ่มขึ้นผิดปกติเพื่อให้ทรัพย์สินที่เพิ่มขึ้นสัมพันธ์กับรายได้ในระหว่างดำรงตำแหน่ง อันเป็นสาเหตุของพฤติการณ์ร่ำรวยผิดปกติ ตามมาตรา 113 และเป็นการจงใจยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินหรือหนี้สินด้วยข้อความอันเป็นเท็จ หรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบ และมีพฤติการณ์อันควรเชื่อได้ว่ามีเจตนาไม่แสดงที่มาแห่งทรัพย์สินหรือหนี้สิน ตามมาตรา 114 แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561 และเป็นการกระทำความผิดตามมาตรา 167 แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561

จึงเห็นว่ารายการทรัพย์สินหนี้สินผู้ที่มีหน้าที่ยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินได้มอบหมายให้อยู่ในความครอบครองหรือดูแลของบุคคลอื่นไม่ว่าโดยทางตรงหรือทางอ้อม ให้ผู้ที่ครอบครองหรือดูแลทรัพย์สินและหนี้สินของผู้ที่มีหน้าที่ยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สิน มีหน้าที่แจ้งต่อคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ว่าได้ครอบครองหรือดูแลทรัพย์สินและหนี้สินของมีหน้าที่ยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินต่อคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ในกรณีผู้มีหน้าที่แสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินต่อคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ใจไม่ยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สิน หรือใจยื่นบัญชีทรัพย์สินหรือหนี้สินด้วยข้อความอันเป็นเท็จ หรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบ และมีพฤติการณ์อันควรเชื่อได้ว่ามีเจตนาไม่แสดงที่มาแห่งทรัพย์สินหรือหนี้สินนั้นอันเป็นความผิดตามมาตรา 114 แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561 และเป็นการกระทำความผิด ตามมาตรา 167 แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปราม การทุจริต พ.ศ. 2561 มิฉะนั้น ผู้ที่ครอบครองหรือดูแลทรัพย์สินและหนี้สินของผู้ที่มีหน้าที่ยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สิน อาจมีความผิดฐานผู้สนับสนุนประกัญหมายอาญามาตรา มาตรา 86

ในประเด็นนี้เมื่อได้มีการพิจารณาการที่ทรัพย์สินนั้นอยู่ในความครอบครองหรือดูแลของบุคคลอื่นไม่ว่าโดยทางตรงหรือทางอ้อม และผู้ที่ครอบครองดังกล่าวใจไม่ยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สิน หรือใจยื่นบัญชีทรัพย์สินหรือหนี้สินด้วยข้อความอันเป็นเท็จ หรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบ เช่นนี้ควรต้องมีการกำหนดความผิดเป็นการเฉพาะให้ชัดเจน

4. ปัญหาการแสดงมูลค่าของทรัพย์สิน

การแสดงมูลค่าของทรัพย์สิน รายการทรัพย์สินอื่น ผู้ยื่นจะต้องมีเหตุผลถึงการแสดงมูลค่าของทรัพย์สินที่แสดง เช่น มูลค่าปัจจุบัน หรือมูลค่าที่ได้มา หรือมูลค่าตามท้องตลาด หรือมีหลักฐานอ้างอิงถึงมูลค่าที่ตนแสดงและจะต้องมีหลักฐาน หรือมีเหตุผลของการแสดงมูลค่ารายการทรัพย์สินดังกล่าวที่ตนแสดงประกอบในการยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินด้วย มิฉะนั้นอาจมีความผิดฐานใจไม่ยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินหรือใจยื่นบัญชีทรัพย์สินหรือหนี้สินด้วยข้อความอันเป็นเท็จ หรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบ และมีพฤติการณ์อันควรเชื่อได้ว่ามีเจตนาไม่แสดงที่มาแห่งทรัพย์สินหรือหนี้สินนั้น อันเป็นความผิดตามมาตรา 114 แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561 และเป็นการกระทำความผิด ตามมาตรา 167 แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561 มาตรา 110 บัญญัติให้คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ดำเนินการตรวจสอบความถูกต้องและความมีอยู่จริงของทรัพย์สินและหนี้สินที่ยื่นไว้ต่อคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ และเมื่อยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินครั้งต่อไป และในกรณีที่ยื่นทุกสามปีที่อยู่ในตำแหน่ง พ้นจากตำแหน่ง หรือพ้นจากการเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ ให้คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ตรวจสอบถึงความเปลี่ยนแปลงของทรัพย์สินและหนี้สินด้วย และมาตรา 113 ในกรณีที่ผลการตรวจสอบความเปลี่ยนแปลงของทรัพย์สินและหนี้สินพบว่า มีพฤติการณ์ร้ายผิดปกติ ให้คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ดำเนินการไต่สวนเพื่อร้องขอให้ทรัพย์สินตกเป็นของแผ่นดินต่อไป และประกาศคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ เรื่อง แบบบัญชีทรัพย์สินและหนี้สิน พ.ศ. 2563 กำหนดรายละเอียดประกอบรายการทรัพย์สินอื่นในช่องมูลค่าของทรัพย์สินไว้ว่า “มูลค่าปัจจุบัน (โดยประมาณ)” โดยมีได้กำหนดให้มีหลักหลักฐานอ้างอิงถึงมูลค่าที่แสดง และจะต้องมีหลักฐานหรือมีเหตุผลของการแสดงมูลค่ารายการทรัพย์สินดังกล่าวที่แสดงประกอบในการยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินด้วย ทำให้มีการแสดงมูลค่าทรัพย์สินอื่นบางรายการมีมูลค่าสูง โดยไม่มีที่มาของการกำหนดมูลค่าที่แสดงทรัพย์สินอื่นตามประกาศคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ เรื่อง แบบบัญชีทรัพย์สินและหนี้สิน พ.ศ. 2563 คำอธิบายในแบบบัญชีหมายถึง “ทรัพย์สินอื่นของผู้ยื่น คู่สมรส และบุตร ที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะแต่ละราย นอกจากทรัพย์สินที่ระบุในรายการที่ 1-8 โดยแยกประเภททรัพย์สินดังนี้ 1. อัญมณี เครื่องประดับ มูลค่ารวมกันตั้งแต่ 200,000 บาท ขึ้นไป 2. ทองคำ มูลค่ารวมกันตั้งแต่ 200,000 บาท ขึ้นไป 3. อารูสปืนมูลค่ารวมกันตั้งแต่ 200,000 บาท ขึ้นไป 4. นาฬิกามูลค่ารวมกันตั้งแต่ 200,000 บาท ขึ้นไป 5. งานศิลปะ โบราณวัตถุ พระเครื่อง พระบูชา หรือวัตถุมงคล มูลค่ารวมกันตั้งแต่ 200,000 บาท ขึ้นไป 6. ทรัพย์สินอื่นนอกจากประเภททรัพย์สิน 1 - 5 ที่มีมูลค่าตั้งแต่ 200,000 บาท ขึ้นไป” เกิดปัญหาในการแสดงมูลค่ารายการทรัพย์สินที่เป็นทรัพย์สินอื่น ของผู้ที่มีหน้าที่ยื่นบัญชี เช่น งานศิลปะ โบราณวัตถุ พระเครื่อง พระบูชา หรือวัตถุมงคล มูลค่ารวมกันตั้งแต่ 200,000 บาท ขึ้นไป และทรัพย์สินอื่นนอกจากประเภททรัพย์สิน 1 - 5 ที่มีมูลค่าตั้งแต่ 200,000 บาท ขึ้นไป เพราะในประกาศคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ เรื่อง แบบบัญชีทรัพย์สินและหนี้สิน พ.ศ. 2563 ระบุในช่องมูลค่าแต่เพียงว่า “มูลค่าปัจจุบัน (โดยประมาณ)” อันเป็นเหตุให้มีผู้ยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สิน แสดงมูลค่าทรัพย์สินอื่น ไม่มีที่มาของการแสดงมูลค่าทรัพย์สินว่าเป็นมูลค่าปัจจุบัน หรือมูลค่าที่ได้มา หรือมูลค่าตามท้องตลาด หรือมีหลักฐานอ้างอิงถึงมูลค่าที่ตนแสดง และไม่มีหลักฐาน หรือมีเหตุผลของการแสดงมูลค่ารายการทรัพย์สินดังกล่าวที่ตนแสดงประกอบในการยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้ เช่น

กรณีนายคทาเทพ เตชะเดชเรืองกุล ส.ส.บัญชีรายชื่อพรรคพลังไทยรักไทยแสดงบัญชีทรัพย์สินหรือหนี้สิน มูลค่ารวม 1,112,531,135 บาท โดยทรัพย์สินส่วนใหญ่เป็นทรัพย์สินอื่น มูลค่ากว่า 1,100,000 บาท ประกอบด้วย เหล็กไหลซ่อ (โคตรเหล็กไหล) มูลค่า 700 ล้านบาท เหล็กไหลก้อน (มหาเหล็กไหล) มูลค่า 300 ล้านบาท และอุกาบาตร มูลค่า 10 ล้านบาท พระสมเด็จจักรวะขังพิมพ์เกศบัวตูม มูลค่า 15 ล้านบาท พระสมเด็จจักรวะขังพิมพ์ใหญ่ มูลค่า 15 ล้านบาท พระสมเด็จจักรวะขัง (ผดตะไบทอง) มูลค่า 10 ล้านบาท เป็นต้น

กรณีของนายมงคลกิตติ์ สุขสินธารานนท์ อดีต ส.ส.บัญชีรายชื่อ พรรคไทยศรีวิไลย์ ทรัพย์สินทั้งสิ้น 184,916,065 บาท เป็นทรัพย์สินของนายมงคลกิตติ์ 168,635,141 บาท เป็นทรัพย์สินของ น.ส.พัทธนันท์ 16,260,082 บาท เป็นทรัพย์สินของบุตรที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะ 20,841 บาท ทรัพย์สินอื่นของผู้ยื่นและคู่สมรส รวมกัน จำนวน 21 ราย มูลค่า 148,583,000 บาท ในจำนวนนี้ นายมงคลกิตติ์แจ้งว่า เป็นกริ่งปวเรศทองคำ น้ำหนัก 3 บาท มูลค่า 50 ล้านบาท พระร่วงหลังรางปืน พร้อมทองคำ น้ำหนัก 2 บาท มูลค่า 12 ล้านบาท พระสมเด็จไกรเซอร์ เลี่ยมทอง น้ำหนัก 2 บาท มูลค่า 30 ล้านบาท พระพุทธชินราชใบเสมา พร้อมทอง น้ำหนัก 2 บาท มูลค่า 2.54 ล้านบาท พระสมเด็จจักรวะขัง พร้อมทอง น้ำหนัก 1 บาท มูลค่า 40.02 ล้านบาท พระรอดลำพูนเลี่ยมทอง น้ำหนัก 1 บาท มูลค่า 10.02 ล้านบาท พระคงลำพูน เลี่ยมทอง 1 บาท มูลค่า 320,000 บาท ⁴⁹

พิจารณาประกาศคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ เรื่อง แบบบัญชีทรัพย์สินและหนี้สิน พ.ศ. 2563 ในส่วนของรายการทรัพย์สินอื่น ได้กำหนดรายละเอียด ในช่องมูลค่าของทรัพย์สินไว้ว่า “มูลค่าปัจจุบัน (โดยประมาณ)” โดยมีได้กำหนดให้มีหลักฐานอ้างอิงถึงมูลค่าที่แสดง และจะต้องมีหลักฐาน หรือมีเหตุผลของการแสดงมูลค่ารายการทรัพย์สินดังกล่าวที่แสดงประกอบในการยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้ด้วย มีหน้าที่ยื่นบัญชีแสดงมูลค่าทรัพย์สินอื่นบางรายการมีมูลค่าสูง โดยไม่มีที่มาของการกำหนดมูลค่าที่แสดง ว่าที่แสดงมูลค่าดังกล่าว ว่าเป็นมูลค่าปัจจุบัน หรือเป็นมูลค่าที่ได้มา หรือเป็นมูลค่าตามท้องตลาด โดยมีหลักฐานอ้างอิงถึงมูลค่าที่ตนแสดง หรือมีเหตุผลของการแสดงมูลค่ารายการทรัพย์สินดังกล่าวที่ตนแสดงประกอบในการยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้ในกรณีของ นายคทาเทพ เตชะเดชเรืองกุล นายมงคลกิตติ์ สุขสินธารานนท์ ได้มีการแสดงรายการทรัพย์สินอื่นมีมูลค่าสูงโดยไม่ได้มีฐานที่มาของมูลค่าทรัพย์สินที่ตนแสดงว่าเป็นมูลค่าปัจจุบัน หรือเป็นมูลค่าที่ได้มา

⁴⁹ เจาะขุมทรัพย์ “เต้ มงคลกิตติ์ สุขสินธารานนท์” นักการเมืองผีปากกล้ารายไม่น้อย.

จาก <https://www.sanook.com/money/905259/HYPERLINK>

"<https://www.sanook.com/money/905259> <https://www.sanook.com/money/905259/>

<https://www.sanook.com/money/905259/> <https://www.sanook.com/money/905259/>

<https://www.sanook.com/money/905259/> /

หรือเป็นมูลค่าตามท้องตลาด โดยมีหลักฐานอ้างอิงถึงมูลค่าที่ตนแสดง หรือมีเหตุผลของการแสดงมูลค่ารายการทรัพย์สินดังกล่าวที่ตนแสดงประกอบในการยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สิน เพราะตามประกาศคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติเรื่อง แบบบัญชีทรัพย์สินและหนี้สิน พ.ศ. 2563 มิได้กำหนดรายละเอียด ของการแสดงมูลค่าไว้อันส่งผลให้เกิดปัญหา การตรวจสอบความถูกต้อง และความมืออยู่จริงของทรัพย์สินและหนี้สินและการตรวจสอบถึงความเปลี่ยนแปลงของทรัพย์สินและหนี้สิน ของคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติเพื่อหลีกเลี่ยงการตรวจสอบเปรียบเทียบความเปลี่ยนแปลงของทรัพย์สินและหนี้สินกรณีพ้นจากตำแหน่งกับกรณีเข้ารับตำแหน่ง เพื่อให้มูลค่าของทรัพย์สินและหนี้สินไม่เพิ่มขึ้นผิดปกติ เพื่อให้ทรัพย์สินที่เพิ่มขึ้นสัมพันธ์กับรายได้ ในระหว่างดำรงตำแหน่ง อันเป็นสาเหตุของพฤติการณ์ร้ายรอยผิดปกติ ตามมาตรา 113 และการแสดงรายการมูลค่าของทรัพย์สินอื่นในลักษณะดังกล่าว อาจเป็นปัญหาว่าเป็นการพิจารณาว่าการกระทำดังกล่าว เป็นการจงใจยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินหรือหนี้สินด้วยข้อความอันเป็นเท็จ หรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบ และมีพฤติการณ์อันควรเชื่อได้ว่ามีเจตนาไม่แสดงที่มาแห่งทรัพย์สินหรือหนี้สิน ตามมาตรา 114 แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561 และเป็นการกระทำความผิดตามมาตรา 167 แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561

พิจารณาแล้วเห็นว่าประกาศคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ เรื่อง แบบบัญชีทรัพย์สินและหนี้สิน พ.ศ. 2563 กำหนดรายละเอียดประกอบรายการทรัพย์สินอื่นในช่องมูลค่าของทรัพย์สินไว้ว่า “มูลค่าปัจจุบัน (โดยประมาณ)” โดยมีได้กำหนดให้มีหลักหลักฐานอ้างอิงถึงมูลค่าที่แสดง และจะต้องมีหลักฐาน หรือมีเหตุผลของการแสดงมูลค่ารายการทรัพย์สินดังกล่าวที่แสดงประกอบในการยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินด้วย

5. ปัญหาเกี่ยวกับพฤติการณ์อันควรเชื่อได้ว่าไม่แสดงที่มาแห่งทรัพย์สินและหนี้สิน

ในประเด็นนี้ผู้ศึกษาจะได้ศึกษาเกี่ยวกับกรณีจงใจไม่ยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินหรือจงใจยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินหรือหนี้สินด้วยข้อความอันเป็นเท็จ หรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบ และมีพฤติการณ์อันควรเชื่อได้ว่ามีเจตนาไม่แสดงที่มาแห่งทรัพย์สินหรือหนี้สิน ตามมาตรา 114 แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561 “และมีพฤติการณ์อันควรเชื่อได้ว่ามีเจตนาไม่แสดงที่มาแห่งทรัพย์สินหรือหนี้สิน” กฎหมายมิได้มีบทบัญญัติไว้ชัดเจนในมาตรา 4 ของพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561

การกระทำความผิดตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561 มาตรา 114 กรณีจงใจไม่ยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สิน หรือจงใจยื่นบัญชี

และหนังสือของพนักงานเจ้าหน้าที่ตามมาตรา 158 และการดำเนินคดีที่เกี่ยวข้องกับการยื่นบัญชี พ.ศ. 2561

2) การยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินต่อคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ต้องเป็นไปตามที่บัญญัติไว้ใน มาตรา 105 การยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินต่อคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ให้ยื่นพร้อมหลักฐาน ที่พิสูจน์ความมีอยู่จริงของทรัพย์สินและหนี้สิน รวมทั้งหลักฐานการเสียภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาในรอบปีภาษีที่ผ่านมา โดยในกรณียื่นเป็นเอกสารผู้ยื่นจะต้องลงลายมือชื่อรับรองความถูกต้องกำกับไว้ในบัญชีทรัพย์สิน และหนี้สิน และสำเนาหลักฐานที่ยื่นไว้ทุกหน้า พร้อมทั้งจัดทำรายละเอียดของเอกสารประกอบบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินที่ยื่นด้วย ทั้งนี้ ทรัพย์สินและหนี้สินที่ต้องแสดงรายการ ให้รวมทั้งทรัพย์สินและหนี้สินในต่างประเทศ และให้รวมถึงทรัพย์สินของบุคคลดังกล่าวที่มอบหมายให้อยู่ในความครอบครองหรือดูแลของบุคคลอื่นไม่ว่าโดยทางตรงหรือทางอ้อมด้วย

3) ผู้ที่มีหน้าที่ยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินต่อ คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ต้องมีพฤติการณ์จงใจไม่ยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สิน บัญชีทรัพย์สินและหนี้สิน หมายความว่ารวมถึงหลักฐาน ที่พิสูจน์ความมีอยู่จริงของทรัพย์สินและหนี้สิน รวมทั้งหลักฐานการเสียภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาในรอบปีภาษีที่ผ่านมา ผู้ยื่นจะต้องลงลายมือชื่อรับรองความถูกต้องกำกับไว้ในบัญชีทรัพย์สิน และหนี้สิน และสำเนาหลักฐานที่ยื่นไว้ทุกหน้าและ ในการยื่นบัญชีต้องเป็นไปตามประกาศคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ เรื่อง หลักเกณฑ์และวิธีการยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินของเจ้าพนักงานของรัฐต่อคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ พ.ศ. 2561

สำหรับกรณีพฤติการณ์อันควรเชื่อได้ว่ามีเจตนาไม่แสดงที่มาแห่งทรัพย์สินหรือหนี้สิน ในการตีความทางรัฐธรรมนูญ หรือกฎหมายยังไม่ชัดเจน ดังนั้นจึงจำเป็นต้องกำหนดรายละเอียดให้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น จึงควรรนำคำวินิจฉัยของศาลมาใช้ประกอบในการบัญญัติคำนิยาม เช่น

1) วินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่ 19/2544

ศาลรัฐธรรมนูญได้วินิจฉัยคำว่า “จงใจ” ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มาตรา 295 ไว้คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่ 19/2544 ดังนี้

คำว่า “จงใจ” ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 295 เป็นเพียงเจตนาธรรมดาที่พิจารณาเพียงว่า ผู้ถูกร้องรู้ว่ามทรัพย์สินดังกล่าวอยู่หรือไม่ เพียงผู้ถูกร้องรู้สำนึกในการกระทำก็พอแล้ว ไม่จำเป็นต้องมีเจตนาพิเศษเนื่องจากรัฐธรรมนูญมาตรา 295 ต้องการให้ผู้ถูกร้องยื่นบัญชีอย่างถูกต้องเท่านั้น ส่วนเรื่องการทุจริตเป็นเรื่องของรัฐธรรมนูญมาตรา 294

การที่ผู้ถูกร้องอ้างว่าบัญชีเงินฝากและที่ดินของผู้ถูกร้อง คู่สมรสเป็นผู้จัดเก็บเอกสาร จึงจำไม่ได้ว่ามีทรัพย์สินดังกล่าว เมื่อพิจารณาจากการเปิดบัญชีเงินฝากและการทำธุรกรรมกับธนาคารพาณิชย์ ผู้เปิดบัญชีจะต้องลงลายมือชื่อไว้เป็นหลักฐาน อีกทั้งผู้ถูกร้องเบิกความว่า ธนาคารพาณิชย์ได้ส่งรายงานการแจ้งยอดบัญชีเงินฝากกระแสรายวันให้ทราบทุกเดือน จึงไม่เชื่อว่าผู้ถูกร้องไม่รู้เรื่องบัญชีเงินฝาก กรณีที่ดินของผู้ถูกร้องส่วนใหญ่ได้มาโดยการซื้อ ซึ่งผู้ถูกร้องจะต้องรู้ว่าตนมีที่ดินดังกล่าว ข้อต่อสู้ของผู้ถูกร้องจึงไม่มีน้ำหนัก รับฟังไม่ได้ ส่วนทรัพย์สินของ คู่สมรส ผู้ถูกร้องอ้างว่าเกรงใจคู่สมรส จึงไม่กล้าถามว่ามีอยู่อย่างไร เท่าใด ทำให้ไม่ทราบว่าคู่สมรสมีทรัพย์สินอยู่หรือไม่ รัฐธรรมนูญมาตรา 291 บัญญัติให้ผู้อยู่บัญชีฯ ต้องแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินของคู่สมรสอย่างถูกต้องตรงความเป็นจริง จึงเป็นหน้าที่ของคู่สมรสต้องแจ้งให้ผู้อยู่บัญชีฯ ทราบว่าคู่สมรสมีทรัพย์สินอะไรบ้าง เพราะบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ มาตรา 295 เป็นข้อสันนิษฐานความรับผิดชอบของผู้ถูกร้องในการกระทำของคู่สมรสด้วย ข้อต่อสู้ของผู้ถูกร้องจึง ไม่มีน้ำหนัก รับฟังไม่ได้

ต่อมาได้มีประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ได้มีการบัญญัติในเรื่องของการไม่ยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินไว้ใน มาตรา 263 ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองผู้ใดจงใจไม่ยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินและเอกสารประกอบตามที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญนี้ หรือจงใจยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินและเอกสารประกอบด้วยข้อความอันเป็นเท็จ หรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบ ให้คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติเสนอเรื่องให้ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองวินิจฉัยต่อไป

ถ้าศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองวินิจฉัยว่าผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองผู้ใดกระทำความผิดตามวรรคหนึ่ง ให้ผู้นั้นพ้นจากตำแหน่งในวันที่ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองวินิจฉัย โดยให้นำบทบัญญัติมาตรา 92 มาใช้บังคับโดยอนุโลม และผู้นั้นต้องห้ามมิให้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองหรือดำรงตำแหน่งใดในพรรคการเมืองเป็นเวลาห้าปี นับแต่วันที่ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองวินิจฉัยด้วย

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม มาตรา 34 เมื่อความปรากฏต่อคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ว่าผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองผู้ใดจงใจไม่ยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินและเอกสารประกอบต่อคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ภายในเวลาที่พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้กำหนด หรือจงใจยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินและเอกสารประกอบด้วยข้อความอันเป็นเท็จ หรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบ ให้คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ เสนอเรื่องให้ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองวินิจฉัยต่อไป และเมื่อศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองวินิจฉัยชี้ขาดตามที่คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ เสนอแล้ว ให้ผู้นั้นพ้นจากตำแหน่ง

ในวันที่ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองวินิจฉัย และห้ามมิให้ผู้ยื่นดำรงตำแหน่งทางการเมืองหรือดำรงตำแหน่งใดในพรรคการเมืองเป็นเวลาห้าปีนับแต่วันที่ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองวินิจฉัยด้วย แต่ไม่กระทบกระเทือนกิจการที่ผู้ยื่นได้กระทำไป ในตำแหน่งดังกล่าว รวมทั้งการได้รับเงินเดือน เงินประจำตำแหน่งหรือประโยชน์ตอบแทนอย่างอื่น

ในกรณีที่ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองตามวรรคหนึ่งพ้นจากตำแหน่งก่อนวันที่ความปรากฏต่อคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ระยะเวลาห้าปีตามวรรคหนึ่งให้นับแต่วันที่ผู้ยื่นพ้นจากตำแหน่งดังกล่าว

2) ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ได้วินิจฉัยคำว่า “จงใจ” ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2550 มาตรา 263 ไว้ในคดีหมายเลขแดงที่ อม.6/2552 ดังนี้

คดีมีปัญหาต้องวินิจฉัยว่า การที่ผู้คัดค้านยื่นบัญชีฯ ต่อผู้ร้องโดยไม่ได้ระบุว่าเป็นลูกหนี้ตามคำพิพากษาตามสัญญาประนีประนอมยอมความของศาลจังหวัดนครสวรรค์ เป็นการ จงใจยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินเท็จหรือไม่

ศาลพิเคราะห์แล้วเห็นว่า คำว่า “จงใจ” ตามรัฐธรรมนูญมาตรา 263 มีความหมายถึงเจตนาตามธรรมดาที่พิจารณาเพียงว่าผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ผู้มีหน้าที่ยื่นบัญชีฯ รู้ว่าตนมีทรัพย์สินหรือหนี้สินใดในขณะยื่นบัญชีหรือไม่ ไม่จำเป็นต้องมีเจตนาพิเศษ เนื่องจากรัฐธรรมนูญมาตราดังกล่าวต้องการให้ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองยื่นบัญชีให้ถูกต้องเท่านั้น

กรณีของผู้คัดค้านศาลจังหวัดนครสวรรค์มีคำพิพากษาตามสัญญาประนีประนอมยอมความเมื่อวันที่ 8 ธันวาคม 2548 ให้ผู้คัดค้านกับพวกร่วมกันชดใช้เงินแก่ธนาคารทหารไทย จำกัด (มหาชน) จำนวน 171,898,345.07 บาท พร้อมดอกเบี้ย นับถัดจากวันฟ้องเป็นต้นไป หนี้ดังกล่าวมีจำนวนมาก และผลของคำพิพากษาย่อมยอมให้ผู้คัดค้านเข้าไปผูกพันรับผิดชอบในฐานะลูกหนี้โดยตรง เมื่อนายความทำสัญญาประนีประนอมยอมความแล้ว จึงไม่มีเหตุผลที่จะไม่แจ้งเรื่องดังกล่าวให้ผู้คัดค้านทราบ และเมื่อคดีดังกล่าวไม่มีการอุทธรณ์ จึงเป็นที่สุด เมื่อกำหนดระยะเวลาอุทธรณ์ได้สิ้นสุดลง แสดงว่าวันที่ 25 เมษายน 2551 ที่ผู้คัดค้านยื่นบัญชีฯ นั้น ผู้คัดค้านทราบดีอยู่แล้วว่าตนเองมีหนี้สิน

ที่ผู้คัดค้านอ้างว่า ไม่มีประสบการณ์ในการยื่นบัญชีฯ และไม่ได้เข้าฟังคำแนะนำจากคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ นั้น เห็นว่า กระบวนการและขั้นตอนในการยื่นบัญชีฯ ของผู้คัดค้านเป็นไปตามกฎหมาย จึงเป็นหน้าที่ที่ผู้คัดค้านจะต้องศึกษารายละเอียดขั้นตอนต่างๆ เพื่อดำเนินการตามหน้าที่ให้ถูกต้อง ที่ผู้คัดค้านอ้างว่าแบบฟอร์มไม่มีรายการให้กรอกถึงหน้าคำประกันแต่ในบัญชีข้อ 3 (หน้า 15) มีถ้อยคำระบุหนี้สินที่มีหลักฐานเป็นหนังสือ และข้อ 4 (หน้า 16) ระบุหนี้สินอื่นๆ ย่อมมีความหมายรวมถึงหนี้คำประกันด้วยแล้ว ข้ออ้างของผู้คัดค้านข้อนี้จึง

ไม่มีเหตุผลให้รับฟัง พิพากษาว่าผู้คัดค้านจงใจยื่นบัญชีเท็จ หรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบ ตามรัฐธรรมนูญมาตรา 263 และมีความผิดตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต มาตรา 119 ลงโทษจำคุก 2 เดือน ปรับ 4,000 บาท โดยจำคุกให้รอการลงโทษ มีกำหนด 1 ปี

เมื่อพิจารณารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 295 และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 มาตรา 34 ประกอบคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่ 19/2544 เห็นว่า คำว่า “จงใจ” ศาลได้วินิจฉัยว่า ตามรัฐธรรมนูญมาตรา 263 มีความหมายถึงเจตนาตามธรรมดาที่พิจารณาเพียงว่าผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ผู้มีหน้าที่ยื่นบัญชี รู้ว่าตนมีทรัพย์สินหรือหนี้สินใดในขณะยื่นบัญชี หรือไม่ ไม่จำเป็นต้องมีเจตนาพิเศษ เนื่องจากรัฐธรรมนูญมาตราดังกล่าว ต้องการให้ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองยื่นบัญชีให้ถูกต้องเท่านั้น

และพิจารณารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 263 และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม มาตรา 34 ประกอบคำพิพากษาศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ซึ่งได้วินิจฉัยคำว่า “จงใจ” ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 263 ไว้ในคดีหมายเลขแดงที่ อม.6/2552 มีความหมายถึงเจตนาตามธรรมดาที่พิจารณาเพียงว่าผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ผู้มีหน้าที่ยื่นบัญชี รู้ว่าตนมีทรัพย์สินหรือหนี้สินใดในขณะยื่นบัญชี หรือไม่ ไม่จำเป็นต้องมีเจตนาพิเศษ เนื่องจากรัฐธรรมนูญมาตราดังกล่าวต้องการให้ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองยื่นบัญชีให้ถูกต้องเท่านั้น เช่นเดียวกัน

เห็นว่าขณะที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มีผลบังคับใช้อำนาจการวินิจฉัยว่าผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองผู้ใดจงใจไม่ยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สิน และเอกสารประกอบต่อคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ภายในเวลาที่พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้กำหนด หรือจงใจยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สิน และเอกสารประกอบด้วยข้อความอันเป็นเท็จ หรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบ อยู่ในเขตอำนาจของศาลรัฐธรรมนูญ ซึ่งต่อมาได้ประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 อำนาจในการวินิจฉัยในเรื่องดังกล่าว อยู่ในเขตอำนาจศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ซึ่งทั้งศาลรัฐธรรมนูญและศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ได้วินิจฉัย คำว่า “จงใจ” ไปในแนวทางเดียวกัน คือ มีความหมายถึงเจตนาตามธรรมดาที่พิจารณาเพียงว่า ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ผู้มีหน้าที่ยื่นบัญชี รู้ว่าตนมีทรัพย์สินหรือหนี้สินใดในขณะยื่นบัญชี หรือไม่ ไม่จำเป็นต้องมีเจตนาพิเศษ เนื่องจากรัฐธรรมนูญมาตราดังกล่าวต้องการให้ผู้ดำรง

ตำแหน่งทางการเมืองยื่นบัญชีฯ ให้ถูกต้องเท่านั้น กล่าวคือ ไม่จำเป็นต้องมีเจตนาไม่แสดงที่มาแห่งทรัพย์สินหรือหนี้สินแต่อย่างใด

ปัจจุบันรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 6 เมษายน 2560 เป็นต้นไปได้บัญญัติไว้ในมาตรา 235 วรรคเจ็ด ให้นำมาตรานี้มาใช้บังคับแก่กรณีที่บุคคลตามมาตรา 234 (3) จงใจไม่ยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สิน หรือจงใจยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินหรือหนี้สินอันเป็นเท็จหรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบ และมีพฤติการณ์อันควรเชื่อได้ว่ามีเจตนาไม่แสดงที่มาแห่งทรัพย์สินหรือหนี้สินนั้นด้วยโดยอนุโลม และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561 มาตรา 114 บัญญัติว่าเมื่อปรากฏว่าผู้มีหน้าที่ยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินต่อคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติผู้ใดจงใจไม่ยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สิน หรือจงใจยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินหรือหนี้สินด้วยข้อความอันเป็นเท็จ หรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบและมีพฤติการณ์อันควรเชื่อได้ว่ามีเจตนาไม่แสดงที่มาแห่งทรัพย์สินหรือหนี้สินนั้นให้คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ กรรมการหรือพนักงานเจ้าหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายแจ้งข้อกล่าวหาให้ผู้นั้นทราบ และกำหนดระยะเวลาตามสมควรที่ผู้นั้นจะมาชี้แจงข้อกล่าวหา ทั้งนี้ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ กำหนด แล้วนำเสนอคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติเพื่อพิจารณาต่อไป

ในการดำเนินคดีกับผู้ถูกกล่าวหาตามวรรคสอง ให้นำความในมาตรา 80 มาตรา 81 และมาตรา 86 มาใช้บังคับด้วยโดยอนุโลม มาตรา 81 บัญญัติว่าในกรณีที่ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองประทับฟ้องตามมาตรา 77 ให้ผู้ถูกกล่าวหาหยุดปฏิบัติหน้าที่จนกว่าจะมีคำพิพากษา เว้นแต่ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองจะมีคำสั่งเป็นอย่างอื่น ในกรณีที่ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองมีคำพิพากษาว่า ผู้ถูกกล่าวหากระทำความผิดตามที่ถูกกล่าวหา ให้ผู้ต้องคำพิพากษานั้นพ้นจากตำแหน่งนับแต่วันหยุดปฏิบัติหน้าที่ และให้เพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งของผู้นั้น และจะเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งมีกำหนดเวลาไม่เกินสิบปี ด้วยหรือไม่ก็ได้ ผู้ใดถูกเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งไม่ว่า ในกรณีใด ผู้นั้นไม่มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง หรือสมัครรับเลือกเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา สมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่นตลอดไป และไม่มีสิทธิดำรงตำแหน่งทางการเมืองใดๆ และมาตรา 167 บัญญัติว่าผู้มีหน้าที่ยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินที่คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ กำหนดตามมาตรา 28 (3) กรรมการตามมาตรา 42 หรือพนักงานเจ้าหน้าที่ตามมาตรา 158 ผู้ใดจงใจไม่ยื่นบัญชีรายการทรัพย์สินและหนี้สินและเอกสารประกอบต่อคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ หรือประธานวุฒิสภาแล้วแต่กรณี ภายในเวลาที่พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้กำหนดหรือจงใจยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินหรือหนี้สินด้วยข้อความอันเป็นเท็จ หรือปกปิด

ข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบ และมีพฤติการณ์อันควรเชื่อได้ว่ามีเจตนาไม่แสดงที่มาแห่งทรัพย์สินหรือหนี้สิน ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหกเดือน หรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

เมื่อพิจารณารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561 ที่บัญญัติในกรณีผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองและเจ้าหน้าที่ของรัฐจงใจไม่ยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินหรือจงใจยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินหรือหนี้สินอันเป็นเท็จหรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบไว้แตกต่างจากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม โดยบัญญัติเพิ่มเติมว่า “จะต้องมีพฤติการณ์อันควรเชื่อได้ว่ามีเจตนาไม่แสดงที่มาแห่งทรัพย์สินหรือหนี้สินนั้น” ด้วยจึงจะครบองค์ประกอบของการกระทำความผิด

ดังนั้น แนวคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ และศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ที่ได้วางหลักคำว่า “จงใจ” มีความหมายถึงเจตนาตามธรรมดาที่พิจารณาเพียงว่าผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ผู้มีหน้าที่ยื่นบัญชีฯ รู้ว่าตนมีทรัพย์สินหรือหนี้สินใดในขณะยื่นบัญชีฯ หรือไม่ ไม่จำเป็น ต้องมีเจตนาพิเศษ จึงนำแนวคำวินิจฉัยของศาลดังกล่าว มาใช้เป็นแนวทาง ในการพิจารณาได้แต่เพียงว่าผู้ยื่นจงใจหรือไม่เท่านั้น แต่การที่จะพิจารณาว่าผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองและเจ้าหน้าที่ของรัฐผู้ใด จงใจไม่ยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินหรือจงใจยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินหรือหนี้สินอันเป็นเท็จหรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบ จะต้องรวบรวมพยานหลักฐานให้รับฟังเป็นที่ยุติว่า ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองและเจ้าหน้าที่ของรัฐ มีพฤติการณ์อันควรเชื่อได้ว่ามีเจตนาไม่แสดงที่มาแห่งทรัพย์สินหรือหนี้สินนั้นด้วย เหตุผลที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561 บัญญัติไว้แตกต่างจากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม ก็อาจเนื่องมาจากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561 ได้บัญญัติบทลงโทษผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองและเจ้าหน้าที่ของรัฐ จงใจไม่ยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สิน หรือจงใจยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินหรือหนี้สินอันเป็นเท็จหรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบ โดยให้ผู้ต้องคำพิพากษานั้นพ้นจากตำแหน่งนับแต่วันหยุดปฏิบัติหน้าที่ และให้เพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งของผู้นั้นและจะเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งมีกำหนดเวลาไม่เกินสิบปีด้วยหรือไม่ก็ได้ ผู้ใดถูกเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งไม่ว่าในกรณีใด ผู้นั้นไม่มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้งหรือสมัครรับเลือกเป็นสมาชิก สภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา สมาชิกสภาท้องถิ่น หรือผู้บริหารท้องถิ่นตลอดไปและไม่มีสิทธิดำรง

ตำแหน่งทางเมืองใดๆ ซึ่งเห็นว่ารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 และฉบับ พุทธศักราช 2550 และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปราม การทุจริต พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม บัญญัติให้พ้นจากตำแหน่งทางการเมืองหรือดำรงตำแหน่งใด ในพรรคการเมืองเป็นเวลาห้าปี นับแต่วันที่ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง วินิจฉัยเท่านั้น ประกอบกับการจงใจไม่ยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินและเอกสารประกอบ หรือจงใจยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินหรือหนี้สินอันเป็นเท็จหรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบ นอกจากจะมีบทลงโทษทางปกครองให้พ้นจากตำแหน่งและต้องห้ามดำรงตำแหน่งแล้ว ยังมีโทษ ทางอาญาอีกด้วย การรวบรวมพยานหลักฐาน จะต้องให้มีน้ำหนักให้รับฟังได้ว่า การที่ผู้ดำรงตำแหน่ง ทางการเมือง หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ จงใจไม่ยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สิน หรือจงใจ ยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินหรือหนี้สินอันเป็นเท็จหรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบ จะต้องมิพพฤติการณ์อันควรเชื่อได้ว่ามีเจตนาไม่แสดงที่มาแห่งทรัพย์สินหรือหนี้สินนั้นด้วย ซึ่งตาม ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 227 ให้ศาลใช้ดุลพินิจวินิจฉัยชั่งน้ำหนัก พยานหลักฐานทั้งปวง อย่าพิพากษาลงโทษจนกว่าจะแน่ใจว่ามีการกระทำความผิดจริงและจำเลย เป็นผู้กระทำความผิดนั้น เมื่อมีความสงสัยตามสมควรว่าจำเลยได้กระทำความผิดหรือไม่ ให้ยกประโยชน์ แห่งความสงสัยนั้นให้จำเลย

ดังนั้นการกระทำความผิดฐาน จงใจไม่ยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สิน และเอกสารประกอบ หรือจงใจยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินหรือหนี้สินด้วยข้อความอันเป็นเท็จ หรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบ และมีพฤติการณ์อันควรเชื่อได้ว่ามีเจตนาไม่แสดงที่มา แห่งทรัพย์สินหรือหนี้สิน จะต้องพิจารณาว่าการกระทำดังกล่าวของผู้ยื่นจะต้องมีพฤติการณ์อันควร เชื่อได้ว่ามีเจตนาไม่แสดงที่มาแห่งทรัพย์สินหรือหนี้สินนั้น จึงจะครบองค์ประกอบของการกระทำ ความผิด ซึ่งกฎหมายมิได้บัญญัติบทนิยามของพฤติการณ์อันควรเชื่อได้ว่ามีเจตนาไม่แสดงที่มา แห่งทรัพย์สินหรือหนี้สินว่ามีความหมายครอบคลุมหรือต้องมีพฤติการณ์อย่างใด

พิจารณาแล้วเห็นว่าพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปราม การทุจริต พ.ศ. 2561 มาตรา 114 กรณีจงใจไม่ยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สิน หรือจงใจ ยื่นบัญชีแสดง รายการทรัพย์สินหรือหนี้สินด้วยข้อความอันเป็นเท็จ หรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบ และมีพฤติการณ์อันควรเชื่อได้ว่ามีเจตนาไม่แสดงที่มาแห่งทรัพย์สินหรือหนี้สิน

บทที่ 5

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

1. บทสรุป

จากการการศึกษาการตรวจสอบทรัพย์สินและหนี้สินนั้นถือ เป็นมาตรการหนึ่งในการควบคุมและป้องกันการทุจริตที่กำหนดให้เจ้าหน้าที่ของรัฐมีหน้าที่แสดงทรัพย์สินและหนี้สินเพื่อตรวจสอบ ความถูกต้องและมีอยู่จริงรวมถึงตรวจสอบความเปลี่ยนแปลงของทรัพย์สินและหนี้สินซึ่งในอดีตจะมีการตรวจสอบต่อเมื่อมีการร้องเรียนหรือมีเหตุอันควรสงสัยว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐทุจริตหรือประพฤติมิชอบในราชการหรือเมื่อมีพฤติการณ์อันควรเชื่อได้ว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐร้ายวณผิดปกติซึ่งมีจำนวนเรื่องเข้าสู่กระบวนการตรวจสอบทรัพย์สินและหนี้สินไม่มาก แต่ในปัจจุบันมีการวางกลไกโดยการกำหนดตำแหน่งเจ้าพนักงานของรัฐในทุกองค์กรของรัฐและรัฐวิสาหกิจ มีหน้าที่ยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินของตน คู่สมรส บุตร และบุคคลอื่นที่ครอบครองแทนไม่ว่าทางตรงหรือทางอ้อมทำให้กระบวนการตรวจสอบทรัพย์สินและหนี้สินจะต้องมีการรองรับปริมาณงานเกี่ยวกับการตรวจสอบทรัพย์สินและหนี้สินที่เพิ่มขึ้นแตกต่างจากปริมาณในอดีตอย่างมาก

โดยหลักแล้วเจ้าพนักงานของรัฐผู้มีหน้าที่ยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินของแต่ละประเทศมีแนวทางที่แตกต่างกัน การกำหนดให้ผู้ดำรงตำแหน่งระดับใดมีหน้าที่ยื่นจึงต้องพิจารณาถึงอำนาจหน้าที่หรือการทำงานของผู้นั้นว่ามีความเกี่ยวข้องกับการจัดเก็บรายได้ การจัดซื้อจัดจ้าง การอนุมัติอนุญาต หรือการให้สัมปทาน ที่มีความเสี่ยง หรือมีโอกาสในการทุจริตจากการใช้อำนาจหน้าที่ของตนเอง ดังนั้น จึงต้องมีการกำหนดขอบเขตของผู้ที่มีหน้าที่ยื่นบัญชีให้เหมาะสม โดยในบางประเทศกำหนดให้เจ้าหน้าที่ของรัฐทุกคนต้องยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินแต่บางประเทศกำหนดให้เจ้าหน้าที่ของรัฐเฉพาะบางระดับเท่านั้นที่มีหน้าที่ยื่น ทั้งนี้ ปัจจัยสำคัญประการหนึ่งคือจะต้องคำนึงถึงความสามารถของเจ้าหน้าที่ผู้ซึ่งทำหน้าที่ด้านตรวจสอบ เพื่อให้กระบวนการตรวจสอบเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับนโยบายด้านการป้องกันการทุจริตของแต่ละประเทศ สำหรับประเทศไทยได้กำหนดแนวทางให้เจ้าพนักงานของรัฐทุกคนยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สิน โดยส่วนหนึ่งมีหน้าที่ยื่นต่อสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ เพื่อนำมาดำเนินกระบวนการตรวจสอบทุกราย และเจ้าพนักงานของรัฐส่วนที่เหลือจะยื่นต่อต้นสังกัด ซึ่งจะนำมาตรวจสอบเมื่อมีการร้องเรียนว่ามีการทุจริตหรือร้ายวณผิดปกติเท่านั้น

สำหรับประเทศไทยได้มีการบัญญัติการตรวจสอบทรัพย์สินและหนี้สินไว้ในรัฐธรรมนูญหลายฉบับซึ่งในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 234 วรรคหนึ่ง (3) บัญญัติให้คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ มีหน้าที่และอำนาจกำหนดให้ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระ ผู้ว่าการตรวจเงินแผ่นดิน และเจ้าหน้าที่ของรัฐ ยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินของตน คู่สมรส และบุตรที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะ รวมทั้งตรวจสอบและเปิดเผยผลการตรวจสอบทรัพย์สินและหนี้สินซึ่งเป็นกลไกในการป้องกันการทุจริตอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ยังมีกฎหมายลำดับรองที่สำคัญโดยเฉพาะอย่างยิ่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561 กำหนดเกี่ยวกับโทษและกระบวนการดำเนินคดีกรณีที่เจ้าพนักงานของรัฐเกี่ยวกับยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สิน โดยกำหนดหลักเกณฑ์ไว้อย่างชัดเจนจะใช้วิธีการยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินในกรณีเข้ารับตำแหน่ง กรณีทุกสามปี ตลอดระยะเวลาที่ดำรงตำแหน่งการเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ และกรณีพ้นจากตำแหน่ง ระยะเวลาการยื่นบัญชีต้องยื่นภายในหกสิบวันนับแต่วันเข้ารับตำแหน่ง หรือกรณีทุกสามปีตลอดระยะเวลาที่ดำรงตำแหน่ง หรือพ้นจากตำแหน่งเจ้าหน้าที่ของรัฐ เมื่อบุคคลที่มีหน้าที่ยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินแล้วสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติจะนำบัญชี กรณีเข้ารับตำแหน่งมาตรวจสอบความถูกต้องและมีอยู่จริง กรณีทุกสามปีที่ดำรงตำแหน่งเจ้าหน้าที่ของรัฐมีการเปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงทรัพย์สินและหนี้สิน และกรณีพ้นจากตำแหน่งมีการเปรียบเทียบทรัพย์สินและหนี้สิน

จากการศึกษากฎหมายเกี่ยวกับการตรวจสอบทรัพย์สินและหนี้สินของต่างประเทศ พบว่าประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศฝรั่งเศส จะใช้วิธีการยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินก่อนการสมัครรับเลือกตั้ง และระหว่างดำรงตำแหน่งจะใช้วิธีการตรวจสอบแบบรายได้และรายจ่าย ในการตรวจสอบระหว่างที่บุคคลเหล่านั้นดำรงตำแหน่ง และพ้นจากตำแหน่ง โดยประเทศสหรัฐอเมริกา มีรัฐบัญญัติว่าด้วยจริยธรรมของรัฐบาล ค.ศ. 1978 (The Ethics in Government Act of 1978) ซึ่งได้แก้ไขเพิ่มเติมโดย The Ethics Reform Act 1989 เป็นกฎหมายที่สร้างความโปร่งใส ช่วยลดทุจริต และเป็นการสร้างมาตรการที่ช่วยป้องกันการเกิดผลประโยชน์ทับซ้อนของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองและเจ้าหน้าที่รัฐในการปฏิบัติหน้าที่ สำหรับประเทศฝรั่งเศสมีกฎหมายหลายฉบับที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดให้นักการเมืองต้องยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สิน โดยสำหรับตำแหน่งประธานาธิบดี สมาชิกวุฒิสภา รวมถึงผู้ลงสมัครรับเลือกตั้งประธานาธิบดีนั้น มีประมวลกฎหมายเลือกตั้งฝรั่งเศส ค.ศ. 1964 แก้ไขล่าสุด ค.ศ. 2016 (The French Electoral Code (1964, last amended in 2016) และสำหรับคณะรัฐมนตรี ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองส่วนท้องถิ่น มีกฎหมายฉบับที่ 2013-907 ว่าด้วยความโปร่งใสของชีวิตสาธารณะ The Law no. 2013-907 of 11 October 2013 on the transparency of public life ซึ่งจะเห็นได้ว่าในประเทศฝรั่งเศสนั้นครอบคลุม นักการเมืองในทุกระดับ

ตั้งแต่ระดับประธานาธิบดี คณะรัฐมนตรี สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา และผู้ดำรงตำแหน่งการเมืองระดับท้องถิ่น อีกทั้งยังรวมถึงตำแหน่งเจ้าหน้าที่ของรัฐในระดับสูงอีกด้วย

เมื่อได้ศึกษามาตรการทางกฎหมายการตรวจสอบทรัพย์สินและหนี้สินของไทยและพบว่าประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศฝรั่งเศส ผู้ศึกษา พบว่า กฎหมายของประเทศไทย ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561 ยังมีอุปสรรคในกระบวนการบังคับใช้กฎหมายอยู่หลายประการ ทำให้การบังคับใช้กฎหมายยังไม่บรรลุเป้าหมายเท่าที่ควร ในกรณีดังต่อไปนี้

1) ปัญหาความไม่ชัดเจนเกี่ยวกับการยื่นบัญชีกรณีคู่สมรส พบว่า พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561 มาตรา 102 และประกาศคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ เรื่อง หลักเกณฑ์ของผู้ซึ่งอยู่กินกันฉันสามีภริยาโดยมิได้จดทะเบียนสมรสอันถือว่าเป็นคู่สมรส พ.ศ. 2561 ไม่ได้ครอบคลุมถึงบุคคลที่อยู่กินกับบุคคลเพศเดียวกันโดยกำเนิดในลักษณะเดียวกันกับชายหญิงที่อยู่กินกันฉันสามีภริยาแต่อย่างใด

2) ปัญหาการเปิดเผยบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินต่อคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561 มาตรา 106 และประกาศคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ เรื่อง กำหนดตำแหน่งของผู้บริหารท้องถิ่น รองผู้บริหารท้องถิ่น ผู้ช่วยผู้บริหารท้องถิ่น และสมาชิกสภาท้องถิ่นขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ต้องเปิดเผยบัญชีทรัพย์สินและหนี้สิน พ.ศ. 2561 ไม่ได้ครอบคลุม ทุกตำแหน่งที่มีหน้าที่ยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินต่อคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ

3) ปัญหากำหนดความผิดสำหรับผู้ถือทรัพย์สินแทนผู้อื่น พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561 มาตรา 105 กำหนดให้ผู้มีหน้าที่ยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินต้องแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินที่มอบหมายให้อยู่ในความครอบครองหรือดูแลของบุคคลอื่นไม่ว่าโดยทางตรง หรือทางอ้อมด้วย แต่กลับไม่ได้กำหนดความผิดสำหรับผู้ถือทรัพย์สินแทนผู้มีหน้าที่ยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินที่อาจช่วยเหลือปกปิดไม่แสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สิน

4) ปัญหาการแสดงผลมูลค่าของทรัพย์สิน จากการประกาศคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ เรื่อง แบบบัญชีทรัพย์สินและหนี้สิน พ.ศ. 2563 กำหนดรายละเอียดประกอบรายการทรัพย์สินอื่นในช่องมูลค่าของทรัพย์สินไว้ว่า “มูลค่าปัจจุบัน (โดยประมาณ)” โดยมิได้กำหนดให้มีหลักหลักฐานอ้างอิงถึงมูลค่าที่แสดง และจะต้องมีหลักฐาน หรือมีเหตุผลของการแสดงผลมูลค่ารายการทรัพย์สินดังกล่าวที่แสดงประกอบในการยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินด้วย

5) ปัญหาเกี่ยวกับพฤติการณ์อันควรเชื่อได้ว่าไม่แสดงที่มาแห่งทรัพย์สินและหนี้สิน ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561 มาตรา 114 มิได้บัญญัตินิยามของพฤติการณ์อันควรเชื่อได้ว่ามีเจตนาไม่แสดงที่มาแห่งทรัพย์สินหรือหนี้สิน ว่ามีความหมายครอบคลุมหรือต้องมีพฤติการณ์อย่างไร

เมื่อได้พิจารณาวิเคราะห์ประเด็นกฎหมายข้างต้นถือเป็นช่องว่างทางกฎหมายที่จะทำให้ผู้ยื่นหลบเลี่ยงการกระทำผิดในการคอร์รัปชัน ในการโอน ยักย้าย ซุกซ่อน ทรัพย์สิน ดังนั้นจึงจำเป็นต้องหาทางแก้ไขปัญหาทางกฎหมายเพื่อให้ผู้ยื่นมีความยำเกรง และใช้กฎหมายให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในการป้องกันการคอร์รัปชันต่อไป

2. ข้อเสนอแนะ

2.1 แก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561 มาตรา 102 ในวรรคท้าย

เดิม “คู่สมรสตามวรรคหนึ่งให้หมายความรวมถึงผู้ซึ่งอยู่กินกันฉันสามีภริยาโดยมิได้จดทะเบียนสมรสด้วย”

แก้ไขใหม่ “คู่สมรสตามวรรคหนึ่งให้หมายความรวมถึงผู้ซึ่งอยู่กินกันฉันสามีภริยา และบุคคลที่อยู่กินกับบุคคลเพศเดียวกันโดยกำเนิดในลักษณะเดียวกันกับชายหญิงที่อยู่กินกันฉันสามีภริยา โดยมิได้จดทะเบียนสมรส และให้หมายความรวมถึงบุคคลที่อยู่กินกับบุคคลเพศเดียวกันโดยกำเนิดในลักษณะเดียวกันกับชายหญิงที่อยู่กินกันฉันสามีภริยา ด้วยทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์ที่คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ กำหนด”

2.2 แก้ไขเพิ่มเติมประกาศคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ เรื่อง หลักเกณฑ์ของผู้ซึ่งอยู่กินกันฉันสามีภริยาโดยมิได้จดทะเบียนสมรสอันถือว่าเป็นคู่สมรส พ.ศ. 2561 วรรคท้าย

เดิม “ทั้งนี้ ให้หมายความรวมถึงบุคคลซึ่งจดทะเบียนสมรสกับเจ้าพนักงานของรัฐ และต่อมาได้จดทะเบียนหย่าขาดจากกันตามกฎหมาย แต่ยังคงแสดงให้เห็นปรากฏหรือมีพฤติการณ์ ซึ่งเป็นที่รับรู้ของสังคมทั่วไป ว่ามีสถานะเป็นสามีหรือภริยากัน”

แก้ไขใหม่ “ทั้งนี้ ให้หมายความรวมถึงบุคคลซึ่งจดทะเบียนสมรสกับเจ้าพนักงานของรัฐและต่อมาได้ จดทะเบียนหย่าขาดจากกันตามกฎหมายแต่ยังคงแสดงให้เห็นปรากฏหรือมีพฤติการณ์ ซึ่งเป็นที่รับรู้ของสังคมทั่วไป ว่ามีสถานะเป็นสามีหรือภริยากัน และบุคคลที่อยู่กินกับบุคคลเพศเดียวกันโดยกำเนิดในลักษณะเดียวกันกับชายหญิงที่อยู่กินกันฉันสามีภริยา ด้วย”

2.3 แก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561 มาตรา 106 วรรคแรกและวรรคสอง

เดิม “เพื่อประโยชน์ในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการตรวจสอบทรัพย์สินและหนี้สินให้คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ เปิดเผยบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สิน ที่ตั้งของอสังหาริมทรัพย์ และเอกสารประกอบของผู้ดำรงตำแหน่งตามมาตรา 102 (1) เฉพาะนายกรัฐมนตรี รัฐมนตรีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และสมาชิกวุฒิสภา และบุคคลตามมาตรา 102 (2) (3) (7) และ (9) รวมทั้งของคู่สมรสและบุตรที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะของบุคคลดังกล่าวให้ประชาชนทราบเป็นการทั่วไปโดยเร็ว แต่ต้องไม่เกินสามสิบวันนับแต่วันที่ครบกำหนดต้องยื่นบัญชีดังกล่าว โดยบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สิน ที่ตั้งของอสังหาริมทรัพย์ และเอกสารประกอบต้องไม่ระบุถึงรายละเอียดทางทะเบียนของทรัพย์สิน และภาพถ่ายทรัพย์สินหรือข้อมูลส่วนบุคคลโดยไม่จำเป็น หรือที่อาจก่อให้เกิดอันตรายต่อเจ้าของข้อมูลได้ ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์ที่คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ กำหนดโดยการเผยแพร่ให้กำหนดช่วงระยะเวลาในการดำเนินการที่ชัดเจน การเปิดเผยบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินของบุคคล ตามมาตรา 102 (9) ตำแหน่งใดให้เป็นไปตามที่คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ กำหนด”

แก้ไขใหม่ “เพื่อประโยชน์ในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการตรวจสอบทรัพย์สินและหนี้สินให้คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ เปิดเผยบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สิน ที่ตั้งของอสังหาริมทรัพย์ และเอกสารประกอบของผู้ที่มีหน้าที่ยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินทุกตำแหน่ง รวมทั้งของคู่สมรสและบุตรที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะของบุคคลดังกล่าวให้ประชาชนทราบเป็นการทั่วไปโดยเร็ว แต่ต้องไม่เกินสามสิบวันนับแต่วันที่ครบกำหนดต้องยื่นบัญชีดังกล่าว โดยบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สิน ที่ตั้งของอสังหาริมทรัพย์ และเอกสารประกอบต้องไม่ระบุถึงรายละเอียดทางทะเบียนของทรัพย์สิน และภาพถ่ายทรัพย์สินหรือข้อมูลส่วนบุคคลโดยไม่จำเป็น หรือที่อาจก่อให้เกิดอันตรายต่อเจ้าของข้อมูลได้ ทั้งนี้ตามหลักเกณฑ์ที่คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ กำหนดโดยการเผยแพร่ให้กำหนดช่วงระยะเวลาในการดำเนินการที่ชัดเจน”

2.4 ยกเลิกประกาศคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ เรื่อง กำหนดตำแหน่งของผู้บริหารท้องถิ่นรองผู้บริหารท้องถิ่น ผู้ช่วยผู้บริหารท้องถิ่น และสมาชิกสภาท้องถิ่นขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ต้องเปิดเผยบัญชีทรัพย์สินและหนี้สิน พ.ศ. 2561

2.5 แก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561 โดยกำหนดความผิด และบทลงโทษสำหรับผู้ถือทรัพย์สินแทนผู้ยื่นเพื่อเพิ่มกฎหมายให้ชัดเจน

2.6 แก้ไขเพิ่มเติมประกาศคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ เรื่อง แบบบัญชีทรัพย์สินและหนี้สิน พ.ศ. 2563 ในส่วนของรายการทรัพย์สินอื่นได้กำหนดรายละเอียด ในช่องมูลค่าของทรัพย์สินไว้ว่า “มูลค่าปัจจุบัน(โดยประมาณ)” ให้เพิ่มเติมบรรยายเอียดว่า “มูลค่า ปัจจุบัน (โดยประมาณ) ต้องมีหลักหลักฐานอ้างอิงถึงมูลค่าที่แสดง และจะต้องมีหลักฐาน หรือมีเหตุผล ของการแสดงผลมูลค่ารายการทรัพย์สินดังกล่าวที่แสดงประกอบในการยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินด้วย ว่าเป็นมูลค่าปัจจุบัน หรือเป็นมูลค่าที่ได้มา หรือเป็นมูลค่าตามท้องตลาดโดยมีหลักฐานอ้างอิงถึงมูลค่า ที่ตนแสดง หรือมีเหตุผลของการแสดงผลมูลค่ารายการทรัพย์สินดังกล่าว”

2.7 แก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปราม การทุจริต พ.ศ. 2561 มาตรา 114 ดังนี้

เมื่อปรากฏว่าผู้มีหน้าที่ยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินต่อคณะกรรมการป้องกัน และปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ผู้ใดจงใจไม่ยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สิน หรือจงใจยื่นบัญชีแสดง รายการทรัพย์สินหรือหนี้สินด้วยข้อความ อันเป็นเท็จ หรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบ และมีพฤติการณ์อันควรเชื่อได้ว่ามีเจตนาไม่แสดงที่มา แห่งทรัพย์สินหรือหนี้สินนั้น ให้คณะกรรมการ ป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ กรรมการหรือพนักงานเจ้าหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย แจ้งข้อกล่าวหาให้ผู้นั้นทราบ และกำหนดระยะเวลาตามสมควรที่ผู้นั้นจะมาชี้แจงข้อกล่าวหา

ทั้งนี้พฤติการณ์อันควรเชื่อได้ว่ามีเจตนาไม่แสดงที่มา แห่งทรัพย์สินหรือหนี้สินนั้น ต้องเข้าหลักเกณฑ์ ดังนี้

(1) ผู้ยื่นเคยยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินและเอกสารประกอบต่อคณะกรรมการ ป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ แล้ว ต่อมาไม่ยอมยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินและเอกสาร ประกอบในกรณีที่ต้องยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินในกรณีอื่นทั้งที่มีหน้าที่ต้องยื่น

(2) ผู้ยื่นรู้ถึงการได้มาของทรัพย์สินหรือหนี้สิน สิทธิ สัมปทาน หรือประโยชน์อื่นใด แต่ไม่แสดงในบัญชีทรัพย์สินและหนี้สิน

(3) เจ้าหน้าที่ที่ทำหน้าที่ตรวจสอบทรัพย์สินมีหนังสือไปแจ้งหรือมีหนังสือสอบถาม ทรัพย์สินผู้ยื่น คู่สมรส และบุตรที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะแล้ว แต่ผู้ยื่นไม่ส่งเอกสารรายการทรัพย์สินและหนี้สิน หรือเอกสารประกอบมาให้เจ้าหน้าที่ ทั้งที่ผู้ยื่นมีหน้าที่ หรือบุคคลที่ถือครองแทนทรัพย์สินแทน ไม่ว่าโดยตรงหรือโดยอ้อม

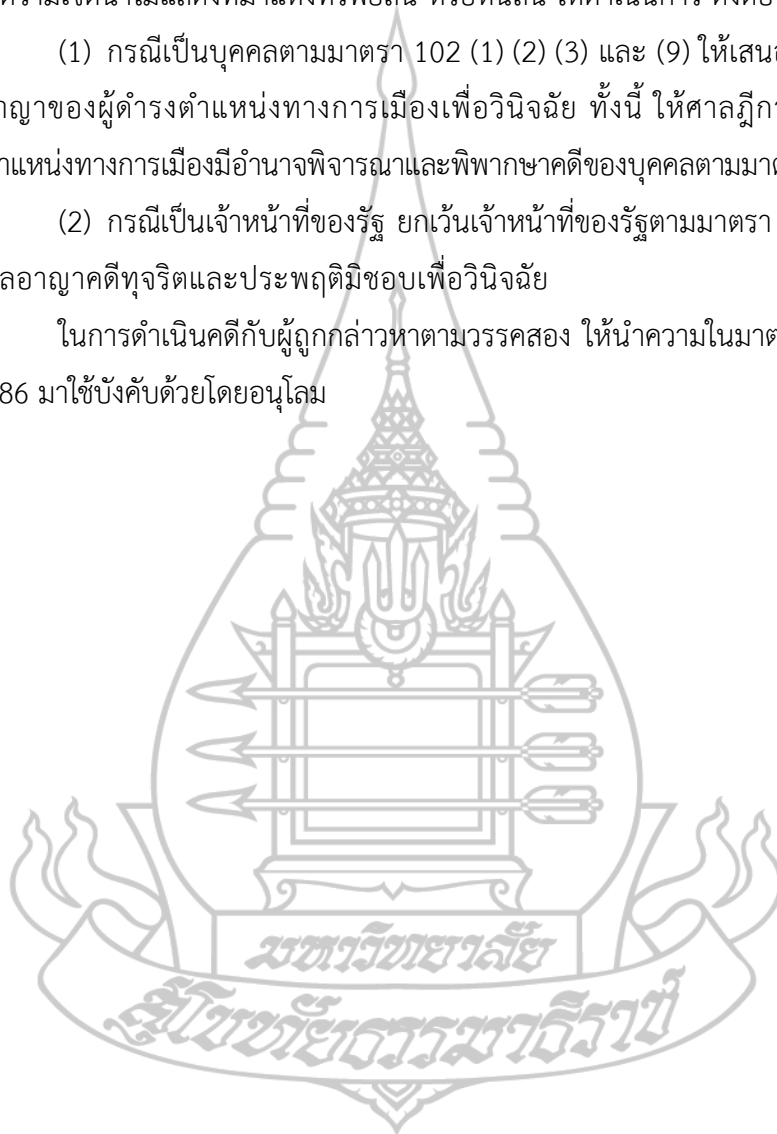
(4) หรืออื่นใดตามหลักเกณฑ์ที่คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริต แห่งชาติ กำหนด

กรณีตามวรรคหนึ่ง หากคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ มีมติว่าผู้ใดจงใจไม่ยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สิน หรือจงใจยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สิน หรือหนี้สินด้วยข้อความอันเป็นเท็จ หรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบ และมีพฤติการณ์ อันควรเชื่อได้ว่ามีเจตนาไม่แสดงที่มาแห่งทรัพย์สิน หรือหนี้สิน ให้ดำเนินการ ดังต่อไปนี้

(1) กรณีเป็นบุคคลตามมาตรา 102 (1) (2) (3) และ (9) ให้เสนอเรื่องต่อศาลฎีกา แผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองเพื่อวินิจฉัย ทั้งนี้ ให้ศาลฎีกาแผนกคดีอาญา ของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองมีอำนาจพิจารณาและพิพากษาคดีของบุคคลตามมาตรา 102 (9) ด้วย

(2) กรณีเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ ยกเว้นเจ้าหน้าที่ของรัฐตามมาตรา 102 (9) ให้เสนอ เรื่อง ต่อศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบเพื่อวินิจฉัย

ในการดำเนินคดีกับผู้ถูกกล่าวหาตามวรรคสอง ให้นำความในมาตรา 80 มาตรา 81 และมาตรา 86 มาใช้บังคับด้วยโดยอนุโลม

บรรณานุกรม

มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรเวศน์

มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรเวศน์

บรรณานุกรม

- กัญญารัตน์ นิลพันธ์. (2562). *การยกเลิกโทษจำคุก : ศึกษากรณีการยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สิน*
[วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ ไม่ได้ตีพิมพ์]. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- กิตติพงษ์ ทองปุย. (2542). *การแสดงบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง*
[วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ ไม่ได้ตีพิมพ์]. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เกรียงไกร เจริญธนาวัฒน์. (2558). *หลักพื้นฐานกฎหมายมหาชน*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). วิญญูชน.
- บรรเจิด สิงคะเนติ. (2543). *หลักพื้นฐานของสิทธิ เสรีภาพ และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์*
ตามรัฐธรรมนูญใหม่. วิญญูชน.
- บวรศักดิ์ อุวรรณโณ. (2551). “หลักนิติธรรมกับการปกครองในระบอบประชาธิปไตย” รมพี 49
คณะกรรมการเนติบัณฑิต สมัยที่ 60. สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา.
- บีบีซี นิวส์ ไทย. (2565). *LGBTQ+ : จุดยืนของมุสลิมทั่วโลกต่อความหลากหลายทางเพศ เหมือนกันหมด*
จริงหรือไม่. <https://www.bbc.com/thai/international-61852728>.
- ประกาศคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ เรื่อง แบบบัญชีทรัพย์สินและหนี้สิน
พ.ศ. 2563
- ประกาศคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ เรื่อง หลักเกณฑ์ของผู้ซึ่งอยู่กินกัน
ฉันสามีภริยาโดยมิได้จดทะเบียนสมรสอันถือว่าเป็นคู่สมรส พ.ศ. 2561
- ปราชญ์พศุทธิ์ ศุภนิติสกุล. (2560). *ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการเปิดเผยบัญชีแสดงรายการสินทรัพย์*
และหนี้สิน ของผู้มีหน้าที่ยื่นบัญชีแสดงรายการสินทรัพย์และหนี้สิน ขององค์กรปกครอง
ส่วนท้องถิ่น [สารนิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ ไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยศรีปทุม.
- พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561.
- พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบในวงราชการ พ.ศ. 2518.
- พัชรวรรณ นุชประยูร และคณะ. (2560). *รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์ เรื่องการพัฒนารูปแบบ*
และวิธีการเพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผลของระบบตรวจสอบทรัพย์สินและหนี้สิน.
สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- มิชชัย โอิน. (ม.ป.ป.). *สรุปสาระสำคัญของพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกัน*
และปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561 ด้านการตรวจสอบทรัพย์สิน.
สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ.

ระเบียบคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ว่าด้วยการตรวจสอบทรัพย์สิน และหนี้สินของเจ้าพนักงานของรัฐ และการดำเนินคดีที่เกี่ยวข้องกับการยื่นบัญชี พ.ศ. 2561.

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560.

วรเจตน์ ภาคีรัตน์. (2555). หลักนิติรัฐและหลักนิติธรรม. *จุลนิติ*, 9(1), 49-67.

วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี. (2565). *การสมรสของคนเพศเดียวกันในสหรัฐอเมริกา*

<https://th.wikipedia.org/wiki/การสมรสของคนเพศเดียวกันในสหรัฐอเมริกา>.

วิกิภาษาไทย. (2565). *กฎหมายการแต่งงานของสิงคโปร์*.

https://hmong.in.th/wiki/Matrimonial_law_of_Singapore.

สมชาย ปรีชาศิลปกุล. (2553, 10 พฤษภาคม). *นิติรัฐที่ไร้นิติธรรม*. มติชนรายวัน.

सानนท์ เลิศสุโภชนิชย์. (2565). *ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สิน*

ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปราม

การทุจริต พ.ศ. 2561 [การค้นคว้าอิสระปริญญาโทมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์].

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.

สำนักข่าวอิสรา (2562). *ให้พ้นทันที 3 คน! ศาลฎีกาฟัน 6 นักการเมืองท้องถิ่นยื่นบัญชีฯ เท็จ*

จำคุก 4 รอลงโทษ 1 ปี. <https://www.isranews.org/isranews-news/81687-news-81687.html>.

สุริศา ม่วงเรือง. (2560). *การยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินต่อคณะกรรมการป้องกัน*

และปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ [การศึกษาค้นคว้าอิสระปริญญาโทมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์].

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.

เสาวนีย์ ไทยรุ่งโรจน์และคณะ. (2553). *โครงการประเมินสถานการณ์ด้านการทุจริตในประเทศไทย*.

รายงานการวิจัย. สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติแห่งชาติ.

อัจฉรา เหลืองวัฒนวิไล. (2559). *ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการตรวจสอบทรัพย์สินและหนี้สิน*

ของผู้มีหน้าที่ยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินในระหว่างดำรงตำแหน่ง

[สารนิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยศรีปทุม.

อัญมณี สัจจาสัย. (2565). *ความหลากหลายทางเพศ ตอนที่ 1 เพศสภาพ และ LGBTQI คืออะไร*.

https://www.parliament.go.th/ewtadmin/ewt/elaw_parcy/ewt_dl_link.php?nid=2649

Act no.2013-90 dated 11 October 2013 on transparency in public life The prevention of conflicts of interest and transparency in public life, Reporting obligations, Within two months of their appointment, each member of Government shall personally send an exhaustive, accurate and sincere declaration of his/her assets including all of his/her private property, as well as, where applicable, community property and joint property to the President of the High Authority for Transparency in Public Life

Ethics in government act 1978. Paragraph 109 no.19 “value” means a good faith estimate of the dollar value if the exact value is neither known nor easily obtainable by the reporting individual.

ilaw. (2565). เทียบชัดๆ ร่างพ.ร.บ.แก้ประมวลกฎหมายแพ่ง #สมรรถเท่าเทียม ร่างพ.ร.บ.คู่ชีวิต ต่างกันยังไง?. <https://ilaw.or.th/node/6169>.

Mukherjee, and O.Glkcekus. (2006). Officials’ Asset Decration Laws: Do They Prevent Corruption?. *Global Corruption Report*.

The Ethics in Government Act of 1978. <https://www.govinfo.gov/content/pkg/USCODE-2010-title5/pdf/USCODE-2010-title5-app-ethicsing.pdf>

Transparency International. (2017). Corruption Perceptions Index. <http://www.transparency.org/research/cpi/overview>

ภาคผนวก

มหาวิทยาลัยศรี

นครินทรวิโรฒราชภัฏ

**ประกาศคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ เรื่อง กำหนดตำแหน่ง
ของผู้มีหน้าที่ยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินตามมาตรา 102 พ.ศ. 2561**

ประกาศคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ เรื่อง กำหนดตำแหน่ง
ของผู้มีหน้าที่ยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินตามมาตรา 102 พ.ศ. 2561¹ ได้กำหนดไว้ในข้อ 4
ให้ผู้ดำรงตำแหน่งดังต่อไปนี้ ยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินของตน คู่สมรส และบุตรที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะ
ต่อคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ประกอบด้วย

- (1) ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง
 - 1.1 นายกรัฐมนตรี
 - 1.2 รัฐมนตรี
 - 1.3 สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร
 - 1.4 สมาชิกวุฒิสภา
 - 1.5 ข้าราชการการเมืองอื่น ตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการการเมือง
 - 1.5.1 ที่ปรึกษานายกรัฐมนตรี
 - 1.5.2 ที่ปรึกษารองนายกรัฐมนตรี
 - 1.5.3 ที่ปรึกษารัฐมนตรี
 - 1.5.4 ที่ปรึกษารัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี
 - 1.5.5 เลขาธิการนายกรัฐมนตรี
 - 1.5.6 รองเลขาธิการนายกรัฐมนตรีฝ่ายการเมือง
 - 1.5.7 โฆษกประจำสำนักนายกรัฐมนตรี
 - 1.5.8 รองโฆษกประจำสำนักนายกรัฐมนตรี
 - 1.5.9 เลขานุการรัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี
 - 1.5.10 ประจำสำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี
 - 1.5.11 เลขานุการรัฐมนตรีว่าการกระทรวง
 - 1.5.12 ผู้ช่วยเลขานุการรัฐมนตรีว่าการกระทรวง
 - 1.6 ข้าราชการรัฐสภาฝ่ายการเมือง ตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการรัฐสภา
 - 1.6.1 ที่ปรึกษาประธานรัฐสภา
 - 1.6.2 ที่ปรึกษารองประธานรัฐสภา
 - 1.6.3 ที่ปรึกษาประธานสภาผู้แทนราษฎร

¹ ประกาศคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ เรื่อง กำหนดตำแหน่งของผู้มีหน้าที่ยื่นบัญชี
ทรัพย์สินและหนี้สินตามมาตรา 102 พ.ศ. 2561

- 1.6.4 ที่ปรึกษาประธานวุฒิสภา
 - 1.6.5 ที่ปรึกษารองประธานสภาผู้แทนราษฎร
 - 1.6.6 ที่ปรึกษารองประธานวุฒิสภา
 - 1.6.7 ที่ปรึกษาผู้นำฝ่ายค้านในสภาผู้แทนราษฎร
 - 1.6.8 โฆษกประธานสภาผู้แทนราษฎร
 - 1.6.9 โฆษกประธานวุฒิสภา
 - 1.6.10 โฆษกผู้นำฝ่ายค้านในสภาผู้แทนราษฎร
 - 1.6.11 เลขานุการประธานรัฐสภา
 - 1.6.12 เลขานุการรองประธานรัฐสภา
 - 1.6.13 เลขานุการประธานสภาผู้แทนราษฎร
 - 1.6.14 เลขานุการประธานวุฒิสภา
 - 1.6.15 เลขานุการรองประธานสภาผู้แทนราษฎร
 - 1.6.16 เลขานุการรองประธานวุฒิสภา
 - 1.6.17 เลขานุการผู้นำฝ่ายค้านในสภาผู้แทนราษฎร
 - 1.6.18 ผู้ช่วยเลขานุการประธานรัฐสภา
 - 1.6.19 ผู้ช่วยเลขานุการรองประธานรัฐสภา
 - 1.6.20 ผู้ช่วยเลขานุการประธานสภาผู้แทนราษฎร
 - 1.6.21 ผู้ช่วยเลขานุการประธานวุฒิสภา
 - 1.6.22 ผู้ช่วยเลขานุการรองประธานสภาผู้แทนราษฎร
 - 1.6.23 ผู้ช่วยเลขานุการรองประธานวุฒิสภา
 - 1.6.24 ผู้ช่วยเลขานุการผู้นำฝ่ายค้านในสภาผู้แทนราษฎร
- (2) ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ
 - (3) ผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระ²
 - 3.1 คณะกรรมการการเลือกตั้ง
 - 3.2 ผู้ตรวจการแผ่นดิน
 - 3.3 คณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน
 - 3.4 คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ
 - 3.5 ผู้ว่าการตรวจเงินแผ่นดิน

² “ผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระ” หมายความว่า ผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระตามที่รัฐธรรมนูญบัญญัติ ยกเว้น คณะกรรมการ ป.ป.ช. และให้หมายความรวมถึงผู้ว่าการตรวจเงินแผ่นดินด้วย ยกเว้นกรณีตามมาตรา 11(1)

(4) ข้าราชการตุลาการตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม ซึ่งดำรงตำแหน่งตั้งแต่อธิบดีผู้พิพากษาขึ้นไป รวมทั้งผู้ซึ่งดำรงตำแหน่งเทียบเท่าอธิบดีผู้พิพากษา ขึ้นไปตามประกาศคณะกรรมการตุลาการศาลยุติธรรม เรื่อง การกำหนดตำแหน่งและเทียบตำแหน่ง ข้าราชการตุลาการที่เรียกชื่ออย่างอื่น

(5) ข้าราชการตุลาการศาลปกครองตามกฎหมายว่าด้วยการจัดตั้งศาลปกครอง และวิธีพิจารณาคดีปกครองซึ่งดำรงตำแหน่งตั้งแต่อธิบดีศาลปกครองชั้นต้นขึ้นไป รวมทั้งผู้ซึ่งดำรง ตำแหน่งเทียบเท่าอธิบดีศาลปกครองชั้นต้นขึ้นไป ตามประกาศคณะกรรมการตุลาการศาลปกครอง เรื่องการกำหนดตำแหน่งและเทียบตำแหน่งตุลาการศาลปกครองที่เรียกชื่ออย่างอื่น

(6) ข้าราชการอัยการตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการฝ่ายอัยการซึ่งดำรงตำแหน่ง ตั้งแต่อธิบดีอัยการขึ้นไป

(7) ผู้ดำรงตำแหน่งระดับสูง³

7.1 สำหรับข้าราชการพลเรือน

7.1.1 หัวหน้าส่วนราชการระดับกระทรวง ทบวง กรม

7.1.2 หัวหน้าส่วนราชการที่มีฐานะเป็นนิติบุคคล

7.2 สำหรับข้าราชการทหาร

7.2.1 ปลัดกระทรวงกลาโหม

7.2.2 ผู้บัญชาการทหารสูงสุด

7.2.3 ผู้บัญชาการเหล่าทัพ

7.3 ผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ

7.4 ผู้ว่าราชการจังหวัด

7.5 ปลัดกรุงเทพมหานคร

³ ตามคำสั่งหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ที่ 21/2561 เรื่อง การแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายประกอบ รัฐธรรมนูญ ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต สั ง ณ วันที่ 11 ธันวาคม 2561 ข้อ 1 ให้ยกเลิกความในบทนิยาม ความว่า “ผู้ดำรงตำแหน่งระดับสูง” มาตรา 4 แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปราม การทุจริต พ.ศ. 2561 และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน “ดำรงตำแหน่งระดับสูง” หมายความว่า ผู้ดำรงตำแหน่งหัวหน้า ส่วนราชการระดับ กระทรวง ทบวง กรมหรือส่วนราชการที่มีฐานะเป็นนิติบุคคลซึ่งมิใช่ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง สำหรับข้าราชการพลเรือน และปลัดกระทรวงกลาโหม ผู้บัญชาการทหารสูงสุด ผู้บัญชาการเหล่าทัพ สำหรับข้าราชการทหาร และผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ และให้หมายรวมถึงผู้ว่าราชการจังหวัด ปลัดกรุงเทพมหานคร กรรมการและผู้บริหารสูงสุด ของรัฐวิสาหกิจ หัวหน้าหน่วยงาน ขององค์การอิสระตามรัฐธรรมนูญ แต่ไม่รวมถึงผู้ว่าการตรวจเงินแผ่นดิน ผู้ดำรงตำแหน่งอื่น ตามที่กฎหมายกำหนด ผู้บริหารสูงสุด ของหน่วยงานอื่นของรัฐตามที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. กำหนด หรือผู้ซึ่งดำรงตำแหน่ง เทียบเท่าตามที่คณะกรรมการ ป.ป.ช.กำหนด”

- 7.6 กรรมการและผู้บริหารสูงสุดของรัฐวิสาหกิจ ตามกฎหมายว่าด้วยวิธีการงบประมาณ
- 7.7 หัวหน้าหน่วยงานขององค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญ
- 7.7.1 เลขาธิการคณะกรรมการการเลือกตั้ง
- 7.7.2 เลขาธิการสำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน
- 7.7.3 เลขาธิการคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ
- 7.7.4 เลขาธิการคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ
- 7.8 ผู้บริหารสูงสุดของหน่วยงานอื่นของรัฐ
- 7.8.1 ธนาคารแห่งประเทศไทย⁴
- 7.8.1.1 ผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทย
- 7.8.2 สำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์
- 7.8.2.1 เลขาธิการสำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์
- 7.8.3 สำนักงานคณะกรรมการกำกับและส่งเสริมการประกอบธุรกิจประกันภัย
- 7.8.3.1 เลขาธิการคณะกรรมการกำกับและส่งเสริมการประกอบธุรกิจประกันภัย
- 7.8.4 สถาบันอุดมศึกษาในกำกับของรัฐ
- 7.8.4.1 อธิการบดีมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี
- 7.8.4.2 อธิการบดีมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี
- 7.8.4.3 อธิการบดีมหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง
- 7.8.4.4 อธิการบดีมหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์
- 7.8.5 องค์กรมหาชน⁵
- 7.8.5.1 ผู้จัดการกองทุนพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์
- 7.8.5.2 ผู้จัดการกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ
- 7.8.5.3 ผู้อำนวยการโรงพยาบาลบ้านแพ้ว
- 7.8.5.4 ผู้อำนวยการโรงเรียนมหิดลวิทยานุสรณ์

⁴ 7.8.1 ถึง 7.8.4 แก้ไขเพิ่มเติมโดยประกาศคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติเรื่อง กำหนดตำแหน่งของผู้มีหน้าที่ยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สิน ตามมาตรา 102 (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2561 รวมตำแหน่งที่มีหน้าที่ยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินต่อคณะกรรมการ ป.ป.ช.

⁵ 7.8.5 เพิ่มเติมโดยประกาศคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ เรื่อง กำหนดตำแหน่งของผู้มีหน้าที่ยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สิน ตามมาตรา 102 (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2564

- 7.8.5.5 ผู้อำนวยการศูนย์ความเป็นเลิศด้านชีววิทยาศาสตร์
- 7.8.5.6 ผู้อำนวยการศูนย์คุณธรรม
- 7.8.5.7 ผู้อำนวยการศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร
- 7.8.5.8 ผู้อำนวยการศูนย์ส่งเสริมศิลปาชีพระหว่างประเทศ
- 7.8.5.9 ผู้อำนวยการสถาบันคุณวุฒิวิชาชีพ
- 7.8.5.10 ผู้อำนวยการสถาบันทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ
- 7.8.5.11 ผู้อำนวยการสถาบันเทคโนโลยีนิวเคลียร์แห่งชาติ
- 7.8.5.12 ผู้อำนวยการสถาบันเทคโนโลยีป้องกันประเทศ
- 7.8.5.13 ผู้อำนวยการสถาบันบริหารจัดการธนาคารที่ดิน
- 7.8.5.14 ผู้อำนวยการสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน
- 7.8.5.15 ผู้อำนวยการสถาบันเพื่อการยุติธรรมแห่งประเทศไทย
- 7.8.5.16 ผู้อำนวยการสถาบันมาตรวิทยาแห่งชาติ
- 7.8.5.17 ผู้อำนวยการสถาบันระหว่างประเทศเพื่อการค้าและการพัฒนา
- 7.8.5.18 ผู้อำนวยการสถาบันรับรองคุณภาพสถานพยาบาล
- 7.8.5.19 ผู้อำนวยการสถาบันวัคซีนแห่งชาติ
- 7.8.5.20 ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยดาราศาสตร์แห่งชาติ
- 7.8.5.21 ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข
- 7.8.5.22 ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง
- 7.8.5.23 ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยและพัฒนาอัญมณีและเครื่องประดับแห่งชาติ
- 7.8.5.24 ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยแสงซินโครตรอน
- 7.8.5.25 ผู้อำนวยการสถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี
- 7.8.5.26 ผู้อำนวยการสถาบันส่งเสริมความปลอดภัย อาชีวอนามัย และสภาพแวดล้อมในการทำงาน
- 7.8.5.27 ผู้อำนวยการสถาบันสารสนเทศทรัพยากรน้ำ
- 7.8.5.28 ผู้อำนวยการสถาบันอนุญาโตตุลาการ
- 7.8.5.29 ผู้อำนวยการสำนักงานกองทุนน้ำมันเชื้อเพลิง
- 7.8.5.30 ผู้อำนวยการสำนักงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ
- 7.8.5.31 ผู้อำนวยการสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม
- 7.8.5.32 ผู้อำนวยการสำนักงานความร่วมมือพัฒนาเศรษฐกิจกับประเทศเพื่อนบ้าน

- 7.8.5.33 ผู้อำนวยการสำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ
- 7.8.5.34 ผู้อำนวยการสำนักงานบริหารและพัฒนาองค์ความรู้
- 7.8.5.35 ผู้อำนวยการสำนักงานพัฒนาการวิจัยการเกษตร
- 7.8.5.36 ผู้อำนวยการสำนักงานพัฒนาเทคโนโลยีอวกาศและภูมิสารสนเทศ
- 7.8.5.37 ผู้อำนวยการสำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์
- 7.8.5.38 ผู้อำนวยการสำนักงานพัฒนาพิงคนคร
- 7.8.5.39 ผู้อำนวยการสำนักงานพัฒนารัฐบาลดิจิทัล
- 7.8.5.40 ผู้อำนวยการสำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ
- 7.8.5.41 ผู้อำนวยการสำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจจากฐานชีวภาพ
- 7.8.5.42 ผู้อำนวยการสำนักงานพิพิธภัณฑ์เกษตรเฉลิมพระเกียรติ
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
- 7.8.5.43 ผู้อำนวยการสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา
- 7.8.5.44 ผู้อำนวยการสำนักงานส่งเสริมการจัดประชุมและนิทรรศการ
- 7.8.5.45 ผู้อำนวยการสำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม
- 7.8.5.46 ผู้อำนวยการสำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจเพื่อสังคม
- 7.8.5.47 ผู้อำนวยการสำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจดิจิทัล
- 7.8.5.48 ผู้อำนวยการสำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์
- 7.8.5.49 ผู้อำนวยการสำนักงานสถานนโยบายการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์
วิจัยและนวัตกรรมแห่งชาติ
- 7.8.5.50 ผู้อำนวยการหอภาพยนตร์
- 7.8.5.51 ผู้อำนวยการองค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยว
อย่างยั่งยืน
- 7.8.5.52 ผู้อำนวยการองค์การบริหารจัดการก๊าซเรือนกระจก
- 7.8.5.53 เลขาธิการคณะกรรมการการรักษาความมั่นคงปลอดภัยไซเบอร์
แห่งชาติ
- 7.8.5.54 เลขาธิการคณะกรรมการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล
- 7.8.5.55 เลขาธิการคณะกรรมการส่งเสริมสวัสดิการและสวัสดิภาพครู
และบุคลากรทางการศึกษา
- 7.8.5.56 เลขาธิการคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ
- 7.8.5.57 เลขาธิการคุรุสภา
- 7.8.5.58 เลขาธิการสถาบันการแพทย์ฉุกเฉินแห่งชาติ

7.8.6 กองทุน⁶

- 7.8.6.1 ผู้จัดการกองทุนเงินให้กู้ยืมเพื่อการศึกษา
- 7.8.6.2 ผู้จัดการกองทุนประกันชีวิต
- 7.8.6.3 ผู้จัดการกองทุนประกันวินาศภัย
- 7.8.6.4 ผู้จัดการกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา
- 7.8.6.5 ผู้อำนวยการกองทุนสงเคราะห์
- 7.8.6.6 ผู้อำนวยการสำนักงานกองทุนอ้อยและน้ำตาลทราย
- 7.8.6.7 เลขาธิการคณะกรรมการการกองทุนการออมแห่งชาติ
- 7.8.6.8 เลขาธิการคณะกรรมการกองทุนบำเหน็จบำนาญข้าราชการ
- 7.8.6.9 เลขาธิการสำนักงานกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกร

7.9 ตำแหน่งอื่นตามที่กฎหมายกำหนดให้เป็นผู้ดำรงตำแหน่งระดับสูง

- 7.9.1 ประธานกรรมการ กรรมการ และเลขาธิการสำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ
- 7.9.2 ประธานกรรมการนโยบาย กรรมการนโยบาย กรรมการบริหาร ผู้อำนวยการ และรองผู้อำนวยการองค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทย
- 7.9.3 ประธานกรรมการ กรรมการ และเลขาธิการสำนักงานคณะกรรมการกำกับกิจการพลังงาน
- 7.9.4 ผู้ดำรงตำแหน่งอธิบดีหรือตำแหน่งที่มีชื่ออย่างอื่นที่มีฐานะเป็นอธิบดี ซึ่งเป็นผู้บังคับบัญชาของส่วนราชการที่ไม่มีฐานะเป็นกรม ตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน
- 7.9.5 เลขาธิการราชวิทยาลัยจุฬาภรณ์⁷
- 7.9.6 อธิการบดีจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- 7.9.7 อธิการบดีมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
- 7.9.8 อธิการบดีมหาวิทยาลัยขอนแก่น
- 7.9.9 อธิการบดีมหาวิทยาลัยเชียงใหม่
- 7.9.10 อธิการบดีมหาวิทยาลัยทักษิณ
- 7.9.11 อธิการบดีมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ

⁶ 7.8.6 เพิ่มเติมโดยประกาศคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ เรื่อง กำหนดตำแหน่งของผู้มีหน้าที่ยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สิน ตามมาตรา 102 (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2564

⁷ 7.9.5 - 25 แก้ไขเพิ่มเติมโดยประกาศคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ เรื่อง กำหนดตำแหน่งของผู้มีหน้าที่ยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สิน ตามมาตรา 102 (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2561

- 7.9.12 อธิการบดีมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- 7.9.13 อธิการบดีมหาวิทยาลัยนวมินทราธิราช
- 7.9.14 อธิการบดีมหาวิทยาลัยบูรพา
- 7.9.15 อธิการบดีมหาวิทยาลัยพะเยา
- 7.9.16 อธิการบดีมหาวิทยาลัยมหิดล
- 7.9.17 อธิการบดีมหาวิทยาลัยแม่โจ้
- 7.9.18 อธิการบดีมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
- 7.9.19 อธิการบดีมหาวิทยาลัยศิลปากร
- 7.9.20 อธิการบดีมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
- 7.9.21 อธิการบดีมหาวิทยาลัยสวนดุสิต
- 7.9.22 อธิการบดีสถาบันการพยาบาลศรีสวรินทิรา สภากาชาดไทย
- 7.9.23 อธิการบดีสถาบันดนตรีกลายาณวัฒนา
- 7.9.24 อธิการบดีสถาบันเทคโนโลยีจิตรลดา
- 7.9.25 อธิการบดีสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง
- 7.9.26 เลขานุการสำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ⁸
- 7.10 ผู้ซึ่งดำรงตำแหน่งเทียบเท่าตามที่คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ กำหนด
 - 7.10.1 เลขานุการสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ
 - 7.10.2 เลขานุการสำนักงานศาลยุติธรรม
 - 7.10.3 เลขานุการสำนักงานศาลปกครอง
 - 7.10.4 เลขานุการสภาผู้แทนราษฎร
 - 7.10.5 เลขานุการวุฒิสภา
 - 7.10.6 - 11 (ยกเลิก)⁹
- (8) ตำแหน่งอื่นตามที่กฎหมายอื่นกำหนดให้มีหน้าที่ยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สิน
- 8.1 ประธานกรรมการและกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตในภาครัฐ

⁸ 7.9.26 แก้ไขเพิ่มเติมโดยประกาศคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ เรื่อง กำหนดตำแหน่งของผู้มีหน้าที่ยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินตามมาตรา 102 (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2563

⁹ ข้อ 4 (7) 7.10.6 - 7.10.11 ยกเลิกโดยประกาศคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ เรื่อง กำหนดตำแหน่งของผู้มีหน้าที่ยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินตามมาตรา 102 (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2561

(9) ผู้บริหารท้องถิ่น รองผู้บริหารท้องถิ่น ผู้ช่วยผู้บริหารท้องถิ่น และสมาชิกสภาท้องถิ่นตามที่คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ กำหนด¹⁰

9.1 กรุงเทพมหานคร

9.1.1 ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร

9.1.2 รองผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร

9.1.3 ประธานที่ปรึกษา ที่ปรึกษา เลขานุการ และผู้ช่วยเลขานุการ
ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร

9.1.4 สมาชิกสภากรุงเทพมหานคร

9.2 เมืองพัทยา

9.2.1 นายกเมืองพัทยา

9.2.2 รองนายกเมืองพัทยา

9.2.3 ประธานที่ปรึกษา ที่ปรึกษา และเลขานุการนายกเมืองพัทยา

9.2.4 สมาชิกสภาเมืองพัทยา

9.3 องค์การบริหารส่วนจังหวัด

9.3.1 นายกององค์การบริหารส่วนจังหวัด

9.3.2 รองนายกององค์การบริหารส่วนจังหวัด

9.3.3 ที่ปรึกษาและเลขานุการนายกององค์การบริหารส่วนจังหวัด

9.3.4 สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัด

9.4 เทศบาลนคร

9.4.1 นายกเทศมนตรี

9.4.2 รองนายกเทศมนตรี

9.4.3 ที่ปรึกษาและเลขานุการนายกเทศมนตรี

9.4.4 สมาชิกสภาเทศบาล

9.5 เทศบาลเมือง

9.5.1 นายกเทศมนตรี

9.5.2 รองนายกเทศมนตรี

9.5.3 สมาชิกสภาเทศบาล

¹⁰ ประกาศคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ เรื่อง กำหนดตำแหน่งของผู้บริหารท้องถิ่น รองผู้บริหารท้องถิ่น ผู้ช่วยผู้บริหารท้องถิ่น และสมาชิกสภาท้องถิ่นขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ที่ต้องยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินตามมาตรา 102 (9) พ.ศ. 2561

9.6 เทศบาลตำบล

9.6.1 นายกเทศมนตรี

9.6.2 รองนายกเทศมนตรี

9.7 องค์การบริหารส่วนตำบล

รองนายกองค์การบริหารส่วนตำบล

เจ้าพนักงานของรัฐตามประกาศคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ เรื่อง กำหนดตำแหน่งของเจ้าพนักงานของรัฐซึ่งจะต้องยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สิน ตามมาตรา 103¹¹ ประกอบด้วย

(1) ศาลยุติธรรม

1.1 รองอธิบดีผู้พิพากษาศาลชั้นต้น

1.2 ผู้พิพากษาหัวหน้าศาล (แต่ไม่หมายความรวมถึงผู้พิพากษาหัวหน้าศาลจังหวัดที่ดำรงตำแหน่งหรือปฏิบัติราชการประจำสำนักงานศาลยุติธรรม)

(2) สำนักงานอัยการสูงสุด

อัยการจังหวัด ได้แก่ พนักงานอัยการ ซึ่งปฏิบัติราชการในตำแหน่งอัยการจังหวัด ณ สำนักงานอัยการจังหวัด สำนักงานอัยการคดีศาลแขวง สำนักงานอัยการคดีเยาวชน และครอบครัว จังหวัดและสำนักงานอัยการคุ้มครองสิทธิและช่วยเหลือทางกฎหมายและการบังคับคดีจังหวัด

(3) สำนักงานการตรวจเงินแผ่นดิน

3.1 รองผู้ว่าการตรวจเงินแผ่นดิน

3.2 ผู้อำนวยการสำนักวินัยการเงินการคลัง

3.3 ผู้อำนวยการสำนักกฎหมาย

3.4 ผู้อำนวยการสำนักคดี

3.5 ผู้อำนวยการสำนักตรวจสอบระบบสารสนเทศ

3.6 ผู้อำนวยการสำนักตรวจสอบพิเศษ

3.7 ผู้อำนวยการสำนักตรวจสอบการดำเนินงาน

3.8 ผู้อำนวยการสำนักตรวจสอบการเงินและบริหารพัสดุ

3.9 ผู้อำนวยการสำนักงานการตรวจเงินแผ่นดินภูมิภาค

3.10 ผู้อำนวยการสำนักตรวจเงินแผ่นดินจังหวัด

¹¹ ดูประกาศคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ เรื่องกำหนดตำแหน่งของผู้มีหน้าที่ยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินตามมาตรา 103 พ.ศ. 2561

(4) สำนักนายกรัฐมนตรี

- 4.1 สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี
 - 4.1.1 รองปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี
- 4.2 กรมประชาสัมพันธ์
 - 4.2.1 รองอธิบดี
- 4.3 สำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค
 - 4.3.1 รองเลขาธิการ
- 4.4 สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี
 - 4.4.1 กรรมการผู้ช่วยรัฐมนตรี ตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยคณะกรรมการผู้ช่วยรัฐมนตรี พ.ศ. 2546
 - 4.4.2 ประธานผู้แทนการค้าไทย และผู้แทนการค้าไทย ตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยผู้แทนการค้าไทย พ.ศ. 2552
 - 4.4.3 รองเลขาธิการนายกรัฐมนตรีฝ่ายบริหาร
- 4.5 สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี
 - 4.5.1 รองเลขาธิการ
- 4.6 สำนักข่าวกรองแห่งชาติ
 - 4.6.1 รองผู้อำนวยการ
- 4.7 สำนักงบประมาณ
 - 4.7.1 รองผู้อำนวยการ
- 4.8 สำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติ
 - 4.8.1 รองเลขาธิการ
- 4.9 สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา
 - 4.9.1 รองเลขาธิการ
- 4.10 สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน
 - 4.10.1 รองเลขาธิการ
- 4.11 สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ¹²
 - 4.11.1 รองเลขาธิการ

¹² ข้อ 4 (4) 4.11 แก้ไขเพิ่มเติมโดยประกาศคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ เรื่อง กำหนดตำแหน่งของผู้มีหน้าที่ยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินตามมาตรา 103 (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2563

4.12 สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ

4.12.1 รongเลขาธิการ

4.13 สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน

4.13.1 รongเลขาธิการ

4.14 สำนักงานทรัพยากรน้ำแห่งชาติ

4.14.1 รongเลขาธิการ

(5) กระทรวงกลาโหม

5.1 สำนักงานรัฐมนตรี

5.1.1 หัวหน้าสำนักงานรัฐมนตรี

5.1.2 จเรทหารทั่วไป

5.2 สำนักงานปลัดกระทรวง

5.2.1 รongปลัดกระทรวง

5.2.2 หัวหน้าสำนักปลัดกระทรวง

5.2.3 หัวหน้าสำนักตุลาการทหาร

5.2.4 หัวหน้าอัยการทหาร

5.2.5 เลขานุการสำนักงานปลัดกระทรวง

5.2.6 ตุลาการพระธรรมนูญ

5.2.7 หัวหน้าสำนักงาน

5.2.8 ผู้อำนวยการ

5.2.9 เจ้ากรม

5.2.10 รongผู้อำนวยการ

5.2.11 รongเจ้ากรม

5.3 กองบัญชาการกองทัพไทย

5.3.1 รongผู้บัญชาการทหารสูงสุด

5.3.2 เสนาธิการทหาร

5.3.3 รongเสนาธิการทหาร

5.3.4 เลขานุการกองบัญชาการกองทัพไทย

5.3.5 ผู้บัญชาการ

5.3.6 ผู้อำนวยการ

5.3.7 เจ้ากรม

5.3.8 จเรทหาร

- 5.3.9 ปลัดบัญชาทหาร
- 5.3.10 รองผู้บัญชาการ
- 5.3.11 รองผู้อำนวยการ
- 5.3.12 รองเจ้ากรม
- 5.3.13 รองจเรทหาร
- 5.3.14 รองปลัดบัญชาทหาร
- 5.4 กองทัพบก
 - 5.4.1 รองผู้บัญชาการทหารบก
 - 5.4.2 ประธานคณะที่ปรึกษากองทัพบก
 - 5.4.3 ผู้ช่วยผู้บัญชาการทหารบก
 - 5.4.4 เสนาธิการทหารบก
 - 5.4.5 รองเสนาธิการทหารบก
 - 5.4.6 แม่ทัพภาค
 - 5.4.7 รองแม่ทัพภาค
 - 5.4.8 แม่ทัพน้อย
 - 5.4.9 เลขาธิการกองทัพบก
 - 5.4.10 ผู้บัญชาการ
 - 5.4.11 ผู้อำนวยการ
 - 5.4.12 เจ้ากรม
 - 5.4.13 ปลัดบัญชาทหารบก
 - 5.4.14 รองผู้บัญชาการ
 - 5.4.15 รองผู้อำนวยการ
 - 5.4.16 รองเจ้ากรม
 - 5.4.17 รองปลัดบัญชาทหารบก
 - 5.4.18 กรรมการผู้อำนวยการใหญ่สถานีวิทยุโทรทัศน์กองทัพบก
(ประธานโทรทัศน์รวมการเฉพาะกิจแห่งประเทศไทย)
 - 5.4.19 รองผู้อำนวยการใหญ่สถานีวิทยุโทรทัศน์กองทัพบก
- 5.5 กองทัพเรือ
 - 5.5.1 รองผู้บัญชาการทหารเรือ
 - 5.5.2 ประธานคณะที่ปรึกษากองทัพเรือ
 - 5.5.3 ผู้ช่วยผู้บัญชาการทหารเรือ

- 5.5.4 เสนาธิการทหารเรือ
- 5.5.5 รองเสนาธิการทหารเรือ
- 5.5.6 เลขานุการกองทัพเรือ
- 5.5.7 ผู้บัญชาการทัพเรือภาค
- 5.5.8 รองผู้บัญชาการทัพเรือภาค
- 5.5.9 ผู้บัญชาการ
- 5.5.10 ผู้อำนวยการ
- 5.5.11 เจ้ากรม
- 5.5.12 ปลัดบัญชาทหารเรือ
- 5.5.13 รองผู้บัญชาการ
- 5.5.14 รองผู้อำนวยการ
- 5.5.15 รองเจ้ากรม
- 5.5.16 รองปลัดบัญชาทหารเรือ
- 5.5.17 ผู้อำนวยการการทำอากาศยานอู่ตะเภา
- 5.5.18 ผู้อำนวยการการทำเรือพาณิชย์สัดหีบ
- 5.6 กองทัพอากาศ
 - 5.6.1 รองผู้บัญชาการทหารอากาศ
 - 5.6.2 ประธานคณะที่ปรึกษากองทัพอากาศ
 - 5.6.3 ผู้ช่วยผู้บัญชาการทหารอากาศ
 - 5.6.4 เสนาธิการทหารอากาศ
 - 5.6.5 รองเสนาธิการทหารอากาศ
 - 5.6.6 เลขานุการกองทัพอากาศ
 - 5.6.7 ผู้บัญชาการ
 - 5.6.8 ผู้อำนวยการ
 - 5.6.9 เจ้ากรม
 - 5.6.10 ปลัดบัญชาทหารอากาศ
 - 5.6.11 รองผู้บัญชาการ
 - 5.6.12 รองผู้อำนวยการ
 - 5.6.13 รองเจ้ากรม
 - 5.6.14 รองปลัดบัญชาทหารอากาศ

ทั้งนี้ ผู้มีหน้าที่ยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินต่อคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ตามข้อ (5) ต้องเป็นข้าราชการทหารที่มียศระดับพลตรี พลเรือตรี พลอากาศตรี ขึ้นไป เว้นแต่ตำแหน่งตาม ข้อ 5.4.18, 5.4.19, 5.5.17 และ 5.5.18 ไม่กำหนดชั้นยศ

(6) กระทรวงการคลัง

- 6.1 สำนักงานปลัดกระทรวง
 - 6.1.1 รองปลัดกระทรวง
- 6.2 กรมธนารักษ์
 - 6.2.1 รองอธิบดี
- 6.3 กรมบัญชีกลาง
 - 6.3.1 รองอธิบดี
- 6.4 กรมศุลกากร
 - 6.4.1 รองอธิบดี
 - 6.4.2 ผู้อำนวยการสำนักงานศุลกากร
 - 6.4.3 ผู้อำนวยการสำนักงานศุลกากรภาค
 - 6.4.4 นายด่านศุลกากร
- 6.5 กรมสรรพสามิต
 - 6.5.1 รองอธิบดี
 - 6.5.2 ผู้อำนวยการสำนักงานสรรพสามิตภาค
 - 6.5.3 สรรพสามิตพื้นที่
- 6.6 กรมสรรพากร
 - 6.6.1 รองอธิบดี
 - 6.6.2 สรรพากรภาค
 - 6.6.3 สรรพากรพื้นที่
- 6.7 สำนักงานคณะกรรมการนโยบายรัฐวิสาหกิจ
 - 6.7.1 รองผู้อำนวยการ
- 6.8 สำนักงานบริหารหนี้สาธารณะ
 - 6.8.1 รองผู้อำนวยการ
- 6.9 สำนักงานเศรษฐกิจการคลัง
 - 6.9.1 รองผู้อำนวยการ

(7) กระทรวงการต่างประเทศ

- 7.1 สำนักงานปลัดกระทรวง
 - 7.1.1 รองปลัดกระทรวง
- 7.2 กรมการกงสุล
 - 7.2.1 รองอธิบดี
- 7.3 กรมความร่วมมือระหว่างประเทศ
 - 7.3.1 รองอธิบดี
- 7.4 กรมพิธีการทูต
 - 7.4.1 รองอธิบดี
- 7.5 กรมยุโรป
 - 7.5.1 รองอธิบดี
- 7.6 กรมเศรษฐกิจระหว่างประเทศ
 - 7.6.1 รองอธิบดี
- 7.7 กรมสนธิสัญญาและกฎหมาย
 - 7.7.1 รองอธิบดี
- 7.8 กรมสารนิเทศ
 - 7.8.1 รองอธิบดี
- 7.9 กรมองค์การระหว่างประเทศ
 - 7.9.1 รองอธิบดี
- 7.10 กรมสหรัฐอเมริกาและแปซิฟิกใต้
 - 7.10.1 รองอธิบดี
- 7.11 กรมอาเซียน
 - 7.11.1 รองอธิบดี
- 7.12 กรมเอเชียตะวันออก
 - 7.12.1 รองอธิบดี
- 7.13 กรมเอเชียใต้ ตะวันออกกลางและแอฟริกา
 - 7.13.1 รองอธิบดี

(8) กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา

- 8.1 สำนักงานปลัดกระทรวง
 - 8.1.1 รองปลัดกระทรวง

8.2 กรมพลศึกษา

8.2.1 รองอธิบดี

8.3 กรมการท่องเที่ยว

8.3.1 รองอธิบดี

(9) กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

9.1 สำนักงานปลัดกระทรวง

9.1.1 รองปลัดกระทรวง

9.2 กรมกิจการเด็กและเยาวชน

9.2.1 รองอธิบดี

9.3 กรมกิจการผู้สูงอายุ

9.3.1 รองอธิบดี

9.4 กรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว

9.4.1 รองอธิบดี

9.5 กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ

9.5.1 รองอธิบดี

9.6 กรมส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ

9.6.1 รองอธิบดี

(10) กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

10.1 สำนักงานปลัดกระทรวง

10.1.1 รองปลัดกระทรวง

10.2 กรมการข้าว

10.2.1 รองอธิบดี

10.3 กรมชลประทาน

10.3.1 รองอธิบดี

10.4 กรมตรวจบัญชีสหกรณ์

10.4.1 รองอธิบดี

10.5 กรมประมง

10.5.1 รองอธิบดี

10.6 กรมปศุสัตว์

10.6.1 รองอธิบดี

- 10.7 กรมฝนหลวงและการบินเกษตร
 - 10.7.1 รองอธิบดี
- 10.8 กรมพัฒนาที่ดิน
 - 10.8.1 รองอธิบดี
- 10.9 กรมวิชาการเกษตร
 - 10.9.1 รองอธิบดี
- 10.10 กรมส่งเสริมการเกษตร
 - 10.10.1 รองอธิบดี
- 10.11 กรมส่งเสริมสหกรณ์
 - 10.11.1 รองอธิบดี
- 10.12 กรมหม่อนไหม
 - 10.12.1 รองอธิบดี
- 10.13 สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม
 - 10.13.1 รองเลขาธิการ
- 10.14 สำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ
 - 10.14.1 รองเลขาธิการ
- 10.15 สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร
 - 10.15.1 รองเลขาธิการ
- (11) กระทรวงคมนาคม**
 - 11.1 สำนักงานปลัดกระทรวง
 - 11.1.1 รองปลัดกระทรวง
 - 11.2 กรมเจ้าท่า
 - 11.2.1 รองอธิบดี
 - 11.3 กรมการขนส่งทางบก
 - 11.3.1 รองอธิบดี
 - 11.4 กรมท่าอากาศยาน
 - 11.4.1 รองอธิบดี
 - 11.5 กรมทางหลวง
 - 11.5.1 รองอธิบดี
 - 11.6 กรมทางหลวงชนบท
 - 11.6.1 รองอธิบดี

11.7 สำนักงานนโยบายและแผนการขนส่งและจราจร

11.7.1 รองผู้อำนวยการ

11.8 กรมการขนส่งทางราง¹³

11.8.1 รองอธิบดี

(12) กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม

12.1 สำนักงานปลัดกระทรวง

12.1.1 รองปลัดกระทรวง

12.2 กรมอุตุนิยมวิทยา

12.2.1 รองอธิบดี

12.3 สำนักงานคณะกรรมการดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

12.3.1 รองเลขาธิการ

12.4 สำนักงานสถิติแห่งชาติ

12.4.1 รองผู้อำนวยการ

(13) กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

13.1 สำนักงานปลัดกระทรวง

13.1.1 รองปลัดกระทรวง

13.2 กรมควบคุมมลพิษ

13.2.1 รองอธิบดี

13.3 กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง

13.3.1 รองอธิบดี

13.4 กรมทรัพยากรธรณี

13.4.1 รองอธิบดี

13.5 กรมทรัพยากรน้ำ

13.5.1 รองอธิบดี

13.6 กรมทรัพยากรน้ำบาดาล

13.6.1 รองอธิบดี

13.7 กรมป่าไม้

13.7.1 รองอธิบดี

¹³ ข้อ 4 (11) 11.8 เพิ่มเติมโดยประกาศคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ เรื่อง กำหนดตำแหน่งของผู้มีหน้าที่ยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินตามมาตรา 103 (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2563

- 13.8 กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม
 - 13.8.1 รองอธิบดี
- 13.9 กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช
 - 13.9.1 รองอธิบดี
- 13.10 สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
 - 13.10.1 รองเลขาธิการ

(14) กระทรวงพลังงาน

- 14.1 สำนักงานปลัดกระทรวง
 - 14.1.1 รองปลัดกระทรวง
- 14.2 กรมเชื้อเพลิงธรรมชาติ
 - 14.2.1 รองอธิบดี
- 14.3 กรมธุรกิจพลังงาน
 - 14.3.1 รองอธิบดี
- 14.4 กรมพัฒนาพลังงานทดแทนและอนุรักษ์พลังงาน
 - 14.4.1 รองอธิบดี
- 14.5 สำนักงานนโยบายและแผนพลังงาน
 - 14.5.1 รองผู้อำนวยการ

(15) กระทรวงพาณิชย์

- 15.1 สำนักงานปลัดกระทรวง
 - 15.1.1 รองปลัดกระทรวง
- 15.2 กรมการค้าต่างประเทศ
 - 15.2.1 รองอธิบดี
- 15.3 กรมการค้าภายใน
 - 15.3.1 รองอธิบดี
- 15.4 กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ
 - 15.4.1 รองอธิบดี
- 15.5 กรมทรัพย์สินทางปัญญา
 - 15.5.1 รองอธิบดี
- 15.6 กรมพัฒนาธุรกิจการค้า
 - 15.6.1 รองอธิบดี

- 15.7 กรมส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ
 - 15.7.1 รองอธิบดี
- 15.8 สำนักงานนโยบายและยุทธศาสตร์การค้า
 - 15.8.1 รองผู้อำนวยการ

(16) กระทรวงมหาดไทย

- 16.1 สำนักงานปลัดกระทรวง
 - 16.1.1 รองปลัดกระทรวง
- 16.2 กรมการปกครอง
 - 16.2.1 รองอธิบดี
- 16.3 กรมการพัฒนาชุมชน
 - 16.3.1 รองอธิบดี
- 16.4 กรมที่ดิน
 - 16.4.1 รองอธิบดี
 - 16.4.2 เจ้าพนักงานที่ดินจังหวัด
 - 16.4.3 เจ้าพนักงานที่ดินจังหวัด สาขา
- 16.5 กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย
 - 16.5.1 รองอธิบดี
- 16.6 กรมโยธาธิการและผังเมือง
 - 16.6.1 รองอธิบดี
 - 16.6.2 โยธาธิการและผังเมืองจังหวัด
- 16.7 กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น
 - 16.7.1 รองอธิบดี
 - 16.7.2 ท้องถิ่นจังหวัด

(17) กระทรวงยุติธรรม

- 17.1 สำนักงานปลัดกระทรวง
 - 17.1.1 รองปลัดกระทรวง
- 17.2 กรมคุมประพฤติ
 - 17.2.1 รองอธิบดี
- 17.3 กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ
 - 17.3.1 รองอธิบดี

- 17.4 กรมบังคับคดี
 - 17.4.1 รองอธิบดี
- 17.5 กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน
 - 17.5.1 รองอธิบดี
- 17.6 กรมราชทัณฑ์
 - 17.6.1 รองอธิบดี
 - 17.6.2 ผู้อำนวยการทัณฑสถาน
 - 17.6.3 ผู้บัญชาการเรือนจำพิเศษ
 - 17.6.4 ผู้บัญชาการเรือนจำกลาง
 - 17.6.5 ผู้บัญชาการเรือนจำจังหวัด
 - 17.6.6 ผู้บัญชาการเรือนจำอำเภอ¹⁴
 - 17.6.7 ผู้อำนวยการสถานกักขัง
 - 17.6.8 ผู้อำนวยการสถานกักกัน
- 17.7 กรมสอบสวนคดีพิเศษ
 - 17.7.1 รองอธิบดี
- 17.8 สำนักงานกิจการยุติธรรม
 - 17.8.1 รองผู้อำนวยการ
- 17.9 สถาบันนิติวิทยาศาสตร์
 - 17.9.1 รองผู้อำนวยการ
- 17.10 สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด
 - 17.10.1 รองเลขาธิการ
- (18) กระทรวงแรงงาน**
 - 18.1 สำนักงานปลัดกระทรวง
 - 18.1.1 รองปลัดกระทรวง
 - 18.2 กรมการจัดหางาน
 - 18.2.1 รองอธิบดี
 - 18.3 กรมพัฒนาฝีมือแรงงาน
 - 18.3.1 รองอธิบดี

¹⁴ ข้อ 17.6.6 - 17.6.8 เพิ่มเติมโดยประกาศคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ เรื่อง กำหนดตำแหน่งของผู้มีหน้าที่ยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินตามมาตรา 103 (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2564

18.4 กรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน

18.4.1 รองอธิบดี

18.5 สำนักงานประกันสังคม

18.5.1 รองเลขาธิการ

(19) กระทรวงวัฒนธรรม

19.1 สำนักงานปลัดกระทรวง

19.1.1 รองปลัดกระทรวง

19.2 กรมการศาสนา

19.2.1 รองอธิบดี

19.3 กรมศิลปากร

19.3.1 รองอธิบดี

19.4 กรมส่งเสริมวัฒนธรรม

19.4.1 รองอธิบดี

19.5 สำนักงานศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัย

19.5.1 รองผู้อำนวยการ

(20) กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม¹⁵

20.1 สำนักงานปลัดกระทรวง

20.1.1 รองปลัดกระทรวง

20.2 กรมวิทยาศาสตร์บริการ

20.2.1 รองอธิบดี

20.3 สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ

20.3.1 รองผู้อำนวยการ

20.4 สำนักงานปรมาณูเพื่อสันติ

20.4.1 รองเลขาธิการ

(21) กระทรวงศึกษาธิการ

21.1 สำนักงานปลัดกระทรวง

21.1.1 รองปลัดกระทรวง

¹⁵ ข้อ 4 (20) แก้ไขเพิ่มเติมโดยประกาศคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ เรื่อง กำหนดตำแหน่งของผู้มีหน้าที่ยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินตามมาตรา 103 (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2563

- 21.2 สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย
 - 21.2.1 รองเลขาธิการ
- 21.3 สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา
 - 21.3.1 รองเลขาธิการ
- 21.4 สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน
 - 21.4.1 รองเลขาธิการ
- 21.5 สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา
 - 21.5.1 รองเลขาธิการ
- 21.6 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
 - 21.6.1 รองเลขาธิการ
- 21.7 (ยกเลิก)¹⁶
- 21.8 สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา
 - 21.8.1 รองเลขาธิการ
- (22) กระทรวงสาธารณสุข**
 - 22.1 สำนักงานปลัดกระทรวง
 - 22.1.1 รองปลัดกระทรวง
 - 22.2 กรมการแพทย์
 - 22.2.1 รองอธิบดี
 - 22.3 กรมควบคุมโรค
 - 22.3.1 รองอธิบดี
 - 22.4 กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
 - 22.4.1 รองอธิบดี
 - 22.5 กรมวิทยาศาสตร์การแพทย์
 - 22.5.1 รองอธิบดี
 - 22.6 กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ
 - 22.6.1 รองอธิบดี
 - 22.7 กรมสุขภาพจิต
 - 22.7.1 รองอธิบดี

¹⁶ ข้อ 4 (21) 21.7 ยกเลิกโดยประกาศคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ เรื่อง กำหนดตำแหน่งของผู้มีหน้าที่ยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินตามมาตรา 103 (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2563

22.8 กรมอนามัย

22.8.1 รองอธิบดี

22.9 สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา

22.9.1 รองเลขาธิการ

(23) กระทรวงอุตสาหกรรม

23.1 สำนักงานปลัดกระทรวง

23.1.1 รองปลัดกระทรวง

23.2 กรมโรงงานอุตสาหกรรม

23.2.1 รองอธิบดี

23.3 กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม

23.3.1 รองอธิบดี

23.4 กรมอุตสาหกรรมพื้นฐานและการเหมืองแร่

23.4.1 รองอธิบดี

23.5 สำนักงานคณะกรรมการอ้อยและน้ำตาลทราย

23.5.1 รองเลขาธิการ

23.6 สำนักงานมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม

23.6.1 รองเลขาธิการ¹⁷

23.7 สำนักงานเศรษฐกิจอุตสาหกรรม

23.7.1 รองผู้อำนวยการ

(24) ส่วนราชการไม่สังกัดสำนักนายกรัฐมนตรี กระทรวงหรือทบวง

24.1 สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ

24.1.1 รองผู้อำนวยการ

24.2 สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

24.2.1 รองเลขาธิการ

24.3 (ยกเลิก)¹⁸

¹⁷ ข้อ 4 (23) 23.6.1 แก้ไขเพิ่มเติมโดยประกาศคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ เรื่อง กำหนดตำแหน่งของเจ้าพนักงานของรัฐซึ่งจะต้องยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินตามมาตรา 103 (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2561 ข้อ 3

¹⁸ ข้อ 4 (24) 24.3 ยกเลิกโดยประกาศคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ เรื่อง กำหนดตำแหน่งของเจ้าพนักงานของรัฐซึ่งจะต้องยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินตามมาตรา 103 (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2563

24.4 สำนักงานราชบัณฑิตยสภา

24.4.1 รongเลขาธิการ

24.5 สำนักงานตำรวจแห่งชาติ

24.5.1 จเรตำรวจแห่งชาติ

24.5.2 รongผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ

24.5.3 รongจเรตำรวจแห่งชาติ

24.5.4 ผู้ช่วยผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ

24.5.5 จเรตำรวจ (สบ 8) (หัวหน้าจเรตำรวจ)

24.5.6 ผู้บัญชาการสำนักงานส่งกำลังบำรุง

24.5.7 ผู้บัญชาการสำนักงานกำลังพล

24.5.8 ผู้บัญชาการสำนักงานกฎหมายและคดี

24.5.9 ผู้บัญชาการสำนักงานตรวจสอบภายใน

24.5.10 ผู้บัญชาการตำรวจปราบปรามยาเสพติด

24.5.11 ผู้บัญชาการตำรวจท่องเที่ยว

24.5.12 ผู้บัญชาการตำรวจสันติบาล

24.5.13 ผู้บัญชาการตำรวจตระเวนชายแดน

24.5.14 ผู้บัญชาการสำนักงานพิสูจน์หลักฐานตำรวจ

24.5.15 ผู้บัญชาการสำนักงานเทคโนโลยีสารสนเทศและสื่อสาร

24.5.16 ผู้บัญชาการตำรวจนครบาล

24.5.17 ผู้บัญชาการตำรวจสอบสวนกลาง

24.5.18 ผู้บัญชาการสำนักงานตรวจคนเข้าเมือง

24.5.19 ผู้บัญชาการตำรวจภูธรภาค

24.5.20 นายแพทย์ใหญ่

24.5.21 รongจเรตำรวจ (สบ 7)

24.5.22 รongผู้บัญชาการสำนักงานส่งกำลังบำรุง

24.5.23 รongผู้บัญชาการสำนักงานกำลังพล

24.5.24 รongผู้บัญชาการสำนักงานกฎหมายและคดี

24.5.25 รongผู้บัญชาการตำรวจปราบปรามยาเสพติด

24.5.26 รongผู้บัญชาการตำรวจท่องเที่ยว

24.5.27 รongผู้บัญชาการตำรวจสันติบาล

24.5.28 รongผู้บัญชาการตำรวจตระเวนชายแดน

- 24.5.29 รองผู้บัญชาการสำนักงานพิสูจน์หลักฐานตำรวจ
- 24.5.30 รองผู้บัญชาการสำนักงานเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร
- 24.5.31 รองผู้บัญชาการตำรวจนครบาล
- 24.5.32 รองผู้บัญชาการตำรวจสอบสวนกลาง
- 24.5.33 รองผู้บัญชาการสำนักงานตรวจคนเข้าเมือง
- 24.5.34 รองผู้บัญชาการตำรวจภูธรภาค
- 24.5.35 ผู้บังคับการตำรวจจราจร
- 24.5.36 ผู้บังคับการตำรวจนครบาล
- 24.5.37 ผู้บังคับการสืบสวนสอบสวน กองบัญชาการตำรวจนครบาล
- 24.5.38 ผู้บังคับการสายตรวจและปฏิบัติการพิเศษ
- 24.5.39 ผู้บังคับการปราบปราม
- 24.5.40 ผู้บังคับการตำรวจทางหลวง
- 24.5.41 ผู้บังคับการตำรวจรถไฟ
- 24.5.42 ผู้บังคับการตำรวจท่องเที่ยว
- 24.5.43 ผู้บังคับการตำรวจ
- 24.5.44 ผู้บังคับการปราบปรามการกระทำความผิดเกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- 24.5.45 ผู้บังคับการปราบปรามการกระทำความผิดเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภค
- 24.5.46 ผู้บังคับการปราบปรามการกระทำความผิดเกี่ยวกับอาชญากรรมทางเศรษฐกิจ
- 24.5.47 ผู้บังคับการป้องกันปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบ
- 24.5.48 ผู้บังคับการปราบปรามการกระทำความผิดเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภค
- 24.5.49 ผู้บังคับการปราบปรามการกระทำความผิดเกี่ยวกับอาชญากรรมทางเทคโนโลยี
- 24.5.50 ผู้บังคับการตรวจคนเข้าเมือง
- 24.5.51 ผู้บังคับการสืบสวนสอบสวน สำนักงานตรวจคนเข้าเมือง
- 24.5.52 ผู้บังคับการสืบสวนสอบสวน ตำรวจภูธรภาค
- 24.5.53 ผู้บังคับการตำรวจภูธรจังหวัด
- 24.5.54 ผู้บังคับการกองพลาธิการ
- 24.5.55 ผู้บังคับการกองโยธาธิการ

- 24.5.56 ผู้บังคับการกองสรรพาวุธ
- 24.5.57 ผู้บังคับการกองทะเบียนพล
- 24.5.58 ผู้บังคับการกองสวัสดิการ
- 24.5.59 ผู้บังคับการกองคดีอาญา
- 24.5.60 ผู้บังคับการตำรวจปราบปรามยาเสพติด
- 24.5.61 ผู้บังคับการข่าวกรองยาเสพติด
- 24.5.62 ผู้บังคับการสกัดกั้นการลำเลียงยาเสพติด
- 24.5.63 ผู้บังคับการตำรวจสันติบาล
- 24.5.64 ผู้บังคับการตำรวจตระเวนชายแดนภาค
- 24.5.65 ผู้บังคับการตำรวจสื่อสาร
- 24.6 สำนักงานป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน
 - 24.6.1 ประธานกรรมการ รองประธานกรรมการ และกรรมการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน
 - 24.6.2 ประธานกรรมการและกรรมการธุรกรรม
 - 24.6.3 รองเลขาธิการ
 - 24.6.4 ผู้อำนวยการกองกำกับและตรวจสอบ
 - 24.6.5 ผู้อำนวยการกองข่าวกรองทางการเงิน
 - 24.6.6 ผู้อำนวยการกองคดี
 - 24.6.7 ผู้อำนวยการกองความร่วมมือระหว่างประเทศ
 - 24.6.8 ผู้อำนวยการกองบริหารจัดการทรัพย์สิน
 - 24.6.9 ผู้อำนวยการกองกฎหมาย
- 24.7 สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตในภาครัฐ
 - 24.7.1 รองเลขาธิการ
 - 24.7.2 ผู้อำนวยการกองอำนวยการต่อต้านการทุจริต
 - 24.7.3 ผู้อำนวยการกองปราบปรามการทุจริตในภาครัฐ
 - 24.7.4 ผู้อำนวยการสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติในภาครัฐเขต
- 24.8 ศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้
 - 24.8.1 รองเลขาธิการ

- (25) สถาบันอุดมศึกษาในสังกัดของรัฐและในกำกับของรัฐ
- 25.1 รองอธิการบดี
- 25.2 รองเลขาธิการ
- 25.3 ตำแหน่งเทียบเท่าตาม 25.1 และ 25.2 ที่มีชื่อเรียกอย่างอื่น
- (26) ธนาคารแห่งประเทศไทย¹⁹
- 26.1 ประธานกรรมการ รองประธานกรรมการ และกรรมการธนาคารแห่งประเทศไทย
- 26.2 รองผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทย
- (27) สำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์²⁰
- 27.1 ประธานกรรมการและกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์
- 27.2 รองเลขาธิการสำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์
- (28) สำนักงานคณะกรรมการกำกับและส่งเสริมการประกอบธุรกิจประกันภัย²¹
- 28.1 ประธานกรรมการและกรรมการกำกับและส่งเสริมการประกอบธุรกิจประกันภัย
- 28.2 รองเลขาธิการคณะกรรมการกำกับและส่งเสริมการประกอบธุรกิจประกันภัย
- (29) สำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ
- 29.1 รองเลขาธิการสำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ
- (30) สำนักงานคณะกรรมการกำกับกิจการพลังงาน
- 30.1 รองเลขาธิการสำนักงานคณะกรรมการกำกับกิจการพลังงาน
- (31) องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น
- 31.1 กรุงเทพมหานคร
- 31.1.1 รองปลัดกรุงเทพมหานคร
- 31.1.2 หัวหน้าสำนักงานคณะกรรมการข้าราชการกรุงเทพมหานคร
- 31.1.3 ผู้อำนวยการสำนักยุทธศาสตร์และประเมินผล

¹⁹ ข้อ 4 (26) แก้ไขเพิ่มเติมโดยประกาศคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ เรื่อง กำหนดตำแหน่งของเจ้าพนักงานของรัฐซึ่งต้องยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินตามมาตรา 103 (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2561 ข้อ 4

²⁰ ข้อ 4 (27) แก้ไขเพิ่มเติมโดยประกาศคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ เรื่อง กำหนดตำแหน่งของเจ้าพนักงานของรัฐซึ่งต้องยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินตามมาตรา 103 (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2561 ข้อ 5

²¹ ข้อ 4 (28) แก้ไขเพิ่มเติมโดยประกาศคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ เรื่อง กำหนดตำแหน่งของเจ้าพนักงานของรัฐซึ่งต้องยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินตามมาตรา 103 (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2561 ข้อ 6

- 31.1.4 ผู้อำนวยการสำนักการแพทย์
- 31.1.5 ผู้อำนวยการสำนักอนามัย
- 31.1.6 ผู้อำนวยการสำนักการศึกษา
- 31.1.7 ผู้อำนวยการสำนักการโยธา
- 31.1.8 ผู้อำนวยการสำนักการระบายน้ำ
- 31.1.9 ผู้อำนวยการสำนักสิ่งแวดล้อม
- 31.1.10 ผู้อำนวยการสำนักวัฒนธรรม กีฬา และการท่องเที่ยว
- 31.1.11 ผู้อำนวยการสำนักการคลัง
- 31.1.12 ผู้อำนวยการสำนักเทศกิจ
- 31.1.13 ผู้อำนวยการสำนักพัฒนาสังคม
- 31.1.14 ผู้อำนวยการสำนักการจราจรและขนส่ง
- 31.1.15 ผู้อำนวยการสำนักผังเมือง
- 31.1.16 ผู้อำนวยการสำนักป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย
- 31.1.17 ผู้อำนวยการสำนักงบประมาณกรุงเทพมหานคร
- 31.1.18 ผู้อำนวยการเขต
- 31.2 เมืองพัทยา
 - 31.2.1 ปลัดเมืองพัทยา
 - 31.2.2 รองปลัดเมืองพัทยา
 - 31.2.3 หัวหน้าสำนักปลัดเมืองพัทยา
 - 31.2.4 ผู้อำนวยการสำนักการศึกษา
 - 31.2.5 ผู้อำนวยการสำนักการสาธารณสุข
 - 31.2.6 ผู้อำนวยการสำนักสิ่งแวดล้อม
 - 31.2.7 ผู้อำนวยการสำนักส่งเสริมการท่องเที่ยว
 - 31.2.8 ผู้อำนวยการสำนักการช่าง
 - 31.2.9 ผู้อำนวยการสำนักการช่างสุขาภิบาล
 - 31.2.10 ผู้อำนวยการสำนักพัฒนาสังคม
 - 31.2.11 ผู้อำนวยการสำนักยุทธศาสตร์และงบประมาณ
 - 31.2.12 ผู้อำนวยการสำนักการคลัง
- 31.3 องค์การบริหารส่วนจังหวัด
 - 31.3.1 ปลัดองค์การบริหารส่วนจังหวัด (นักบริหารงานท้องถิ่น ระดับสูง)
 - 31.3.2 ผู้อำนวยการสำนักช่าง (นักบริหารงานช่าง ระดับสูง)

- 31.4 เทศบาลนคร
 - 31.4.1 ปลัดเทศบาล (นักบริหารงานท้องถิ่น ระดับสูง)
 - 31.4.2 ผู้อำนวยการสำนักช่าง (นักบริหารงานช่าง ระดับสูง)
- 31.5 เทศบาลเมือง
 - 31.5.1 ปลัดเทศบาล (นักบริหารงานท้องถิ่น ระดับสูง)
 - 31.5.2 ผู้อำนวยการสำนักช่าง (นักบริหารงานช่าง ระดับสูง)
- 31.6 เทศบาลตำบล
 - 31.6.1 ปลัดเทศบาล (นักบริหารงานท้องถิ่น ระดับสูง)
 - 31.6.2 ผู้อำนวยการสำนักช่าง (นักบริหารงานช่าง ระดับสูง)
- (32) สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ²²
 - 32.1 รองเลขาธิการสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ
- (33) สำนักงานศาลยุติธรรม²³
 - 33.1 รองเลขาธิการสำนักงานศาลยุติธรรม
- (34) สำนักงานศาลปกครอง²⁴
 - 34.1 รองเลขาธิการสำนักงานศาลปกครอง
- (35) องค์การมหาชน²⁵
 - 35.1 รองผู้จัดการกองทุนพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์
 - 35.2 รองผู้จัดการกองทุนสนับสนุนการสร้างสรรค์สุขภาพ
 - 35.3 รองผู้อำนวยการโรงพยาบาลบ้านแพ้ว
 - 35.4 รองผู้อำนวยการโรงเรียนมหิดลวิทยานุสรณ์
 - 35.5 รองผู้อำนวยการศูนย์ความเป็นเลิศด้านชีววิทยาศาสตร์
 - 35.6 รองผู้อำนวยการศูนย์คุณธรรม

²² ข้อ 4 (32) เพิ่มเติมโดยประกาศคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ เรื่อง กำหนดตำแหน่งของเจ้าพนักงานของรัฐซึ่งจะต้องยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินตามมาตรา 103 (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2563 ข้อ 8

²³ ข้อ 4 (33) เพิ่มเติมโดยประกาศคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ เรื่อง กำหนดตำแหน่งของเจ้าพนักงานของรัฐซึ่งจะต้องยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินตามมาตรา 103 (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2563 ข้อ 8

²⁴ ข้อ 4 (34) เพิ่มเติมโดยประกาศคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ เรื่อง กำหนดตำแหน่งของเจ้าพนักงานของรัฐซึ่งจะต้องยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินตามมาตรา 103 (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2563 ข้อ 8

²⁵ ข้อ 4 (35) เพิ่มเติมโดยประกาศคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ เรื่อง กำหนดตำแหน่งของเจ้าพนักงานของรัฐซึ่งจะต้องยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินตามมาตรา 103 (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2564 ข้อ 3

- 35.7 รองผู้อำนวยการศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร
- 35.8 รองผู้อำนวยการศูนย์ส่งเสริมศิลปาชีพระหว่างประเทศ
- 35.9 รองผู้อำนวยการสถาบันคุณวุฒิวิชาชีพ
- 35.10 รองผู้อำนวยการสถาบันทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ
- 35.11 รองผู้อำนวยการสถาบันเทคโนโลยีนิวเคลียร์แห่งชาติ
- 35.12 รองผู้อำนวยการสถาบันเทคโนโลยีป้องกันประเทศ
- 35.13 รองผู้อำนวยการสถาบันบริหารจัดการธนาคารที่ดิน
- 35.14 รองผู้อำนวยการสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน
- 35.15 รองผู้อำนวยการสถาบันเพื่อการยุติธรรมแห่งประเทศไทย
- 35.16 รองผู้อำนวยการสถาบันมาตรวิทยาแห่งชาติ
- 35.17 รองผู้อำนวยการสถาบันระหว่างประเทศเพื่อการค้าและการพัฒนา
- 35.18 รองผู้อำนวยการสถาบันรับรองคุณภาพสถานพยาบาล
- 35.19 รองผู้อำนวยการสถาบันวัคซีนแห่งชาติ
- 35.20 รองผู้อำนวยการสถาบันวิจัยดาราศาสตร์แห่งชาติ
- 35.21 รองผู้อำนวยการสถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข
- 35.22 รองผู้อำนวยการสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง
- 35.23 รองผู้อำนวยการสถาบันวิจัยและพัฒนาอัญมณีและเครื่องประดับแห่งชาติ
- 35.24 รองผู้อำนวยการสถาบันวิจัยแสงซินโครตรอน
- 35.25 รองผู้อำนวยการสถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี
- 35.26 รองผู้อำนวยการสถาบันส่งเสริมความปลอดภัย อาชีวอนามัย และสภาพแวดล้อมในการทำงาน
- 35.27 รองผู้อำนวยการสถาบันสารสนเทศทรัพยากรน้ำ
- 35.28 รองผู้อำนวยการสถาบันอนุญาโตตุลาการ
- 35.29 รองผู้อำนวยการสำนักงานกองทุนน้ำมันเชื้อเพลิง
- 35.30 รองผู้อำนวยการสำนักงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ
- 35.31 รองผู้อำนวยการสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม
- 35.32 รองผู้อำนวยการสำนักงานความร่วมมือพัฒนาเศรษฐกิจกับประเทศเพื่อนบ้าน
- 35.33 รองผู้อำนวยการสำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ
- 35.34 รองผู้อำนวยการสำนักงานบริหารและพัฒนาองค์ความรู้
- 35.35 รองผู้อำนวยการสำนักงานพัฒนาการวิจัยการเกษตร
- 35.36 รองผู้อำนวยการสำนักงานพัฒนาเทคโนโลยีอวกาศและภูมิสารสนเทศ

- 35.37 รองผู้อำนวยการสำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์
- 35.38 รองผู้อำนวยการสำนักงานพัฒนาฟิงคนคร
- 35.39 รองผู้อำนวยการสำนักงานพัฒนารัฐบาลดิจิทัล
- 35.40 รองผู้อำนวยการสำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ
- 35.41 รองผู้อำนวยการสำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจจากฐานชีวภาพ
- 35.42 รองผู้อำนวยการสำนักงานพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
- 35.43 รองผู้อำนวยการสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา
- 35.44 รองผู้อำนวยการสำนักงานส่งเสริมการจัดประชุมและนิทรรศการ
- 35.45 รองผู้อำนวยการสำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม
- 35.46 รองผู้อำนวยการสำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจเพื่อสังคม
- 35.47 รองผู้อำนวยการสำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจดิจิทัล
- 35.48 รองผู้อำนวยการสำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์
- 35.49 รองผู้อำนวยการสำนักงานสภานโยบายการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัย
และนวัตกรรมแห่งชาติ
- 35.50 รองผู้อำนวยการหอภาพยนตร์
- 35.51 รองผู้อำนวยการองค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยว
อย่างยั่งยืน
- 35.52 รองผู้อำนวยการองค์การบริหารจัดการก๊าซเรือนกระจก
- 35.53 รองเลขาธิการคณะกรรมการการรักษาความมั่นคงปลอดภัยไซเบอร์
แห่งชาติ
- 35.54 รองเลขาธิการคณะกรรมการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล
- 35.55 รองเลขาธิการคณะกรรมการส่งเสริมสวัสดิการและสวัสดิภาพครู
และบุคลากรทางการศึกษา
- 35.56 รองเลขาธิการคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ
- 35.57 รองเลขาธิการคຸຣຸສາ
- 35.58 รองเลขาธิการสถาบันการแพทย์ฉุกเฉินแห่งชาติ
- 35.59 รองเลขาธิการสำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ

(36) กองทุน²⁶

- 36.1 รองผู้จัดการกองทุนเงินให้กู้ยืมเพื่อการศึกษา
- 36.2 รองผู้จัดการกองทุนประกันชีวิต
- 36.3 รองผู้จัดการกองทุนประกันวินาศภัย
- 36.4 รองผู้จัดการกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา
- 36.5 รองผู้อำนวยการกองทุนสงเคราะห์
- 36.6 รองผู้อำนวยการสำนักงานกองทุนอ้อยและน้ำตาลทราย
- 36.7 รองเลขาธิการคณะกรรมการกองทุนการออมแห่งชาติ
- 36.8 รองเลขาธิการคณะกรรมการกองทุนบำเหน็จบำนาญข้าราชการ
- 36.9 รองเลขาธิการสำนักงานกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกร

²⁶ ข้อ 4 (36) เพิ่มเติมโดยประกาศคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ เรื่อง กำหนดตำแหน่งของผู้มีหน้าที่ยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินตามมาตรา 103 (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2564 ข้อ 3

ประวัติผู้ศึกษา

ชื่อสกุล	นางสาวมูทิตา แมนเมตตกุล
วัน เดือน ปี เกิด	13 ธันวาคม 2520
สถานที่เกิด	จังหวัดกรุงเทพมหานคร
ที่อยู่ปัจจุบัน	-
ประวัติการศึกษา	ศิลปศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยบ้านสมเด็จเจ้าพระยา นิติศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง เศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง
ประวัติการทำงาน	สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ตำแหน่ง เจ้าหน้าที่งานตรวจสอบทรัพย์สินชำนาญการพิเศษ

